TC. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE
(METİN - İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DUYGUPINARI ITANI

KOCAELİ 2018

TC. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE (METİN- İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DUYGUPINARI ITANI

DANIŞMAN:
PROF. DR. GENCAY ZAVOTÇU

KOCAELİ 2018

TC. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE (METİN- İNCELEME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Duygupınarı ITANI
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 26.09.2018/24

Jüri başkanı: Prof. Dr. Gencay Zavotçu

Jüri üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Özdemir

Jüri üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Abdülmuttalib İpek

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Halvetîyye tarikatının Cemâlîyye Kolu'nun Şa'bâniyye Tekkesi şeyhlerinden olan ve 16. yüzyılın ikinci ve 17. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Ömer Fuâdî, Şa'bâniyye Tekkesi'nin gelişip güçlenmesi ve yaygınlaşmasına büyük katkı sağlamış önemli bir isimdir. Hem dînî-tasavvufî bir kimliğinin olması hem de şâir ve yazar sıfatı düşüncelerini şiir ve yazı ile aktarmasına yol açmış, nazım-nesir veya karışık biçimde pek çok eser vermiştir. Şa'bâniyye Tekkesi'nin beşinci (bazı araştırmacılara göre altıncı) şeyhi olarak seçildikten sonra kendisine kadar gelen Şa'bâniyye şeyhlerinin menâkıbı, Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin Türbesinin yapılış öyküsünü anlatan Türbe-nâme ve sâliklerin çeşitli konularda nasıl davranması gerektiğini işleyen risâleleri ilgiyle karşılanmış ve dikkatle okunmuştur. Farklı kaynaklarda yirmi ila otuz arasında eserinden söz edilmesine rağmen önemli bir kısmı risâle sayılabilecek düzeydedir.

Ömer Fuâdî'nin bu düzeyde sayılabilecek eserlerinden biri de *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı eseridir. Risâle olarak kayıtlı olmasına rağmen küçük boyutlu bir eser sayılabilecek *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye,* 16. yüzyılın ünlü din adamı ve şeyhülislâmı Müftî Ali Çelebi (Zenbilli Ali Efendi)'nin *Deverân-ı Sufîyye* adlı Arapça eserine yazmış olduğu şerhtir. Eser, Ömer Fuâdî'nin Arapça bilgisi ve şerh kabiliyetini yansıtması itibarıyla da dikkate değerdir.

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışma, Ömer Fuâdî'nin *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı eserinin incelenmesi ve eski yazılı metnin Türkiye Türkçesine aktarımından (dil içi çeviriminden) ibarettir. Giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşan tezin giriş bölümünde Ömer Fuâdî'nin mensub olduğu Halvetîyye tarikatı ile 16. yüzyılın ilmi, târihî ve siyâsî yapısından bahsedilmiştir. Tezin ilk bölümünde Ömer Fuâdî'nin hayatı ve eserleri, ikinci bölümde *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye*'nin tanıtımı, üçüncü bölümde ise metnin Türkiye Türkçesine aktarımı (dil içi çevirimi) okuyucu ve araştırmacıların dikkatlerine sunulmuştur. Bu meyanda, çalışmam boyunca ilminden faydalandığım, desteğini yanımda hissettiğim danışman hocam Prof. Dr. Gencay Zavotçu'ya teşekkürlerimi sunarım.

Kocaeli-2018

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ iii
ÖZET vii
ABSTRACT viii
KISALTMALAR ix
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM: ÖMER FUÂDÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ 4
1. HAYATI 4
2. ESERLERİ 5
2.1. Divân 5
2.2. Aseliyye 5
2.3. Pendiyye 5
2.4. Bülbüliyye 5
2.5. Cevâbiyye 5
2.6. Gayâtiyye: 6
2.7. Sedefiyye 6
2.8. Gül-abiyye 6
2.9. Müsellesât 6
2.10. Silsile-nâme 6
2.11. Türbe-nâme 6
2.12. Menâkıb-nâme 7
2.13. Muhlisü'n-Nefs 7
2.14. Risâle-i Halvet 7
2.15. Risâle-i Hâbiyye 7
2.16. Makâle-i Ferdiyye ve Risâle-i Virdiyye 7
2.17. Makâle-i Tevsikiyye ve Risâle-i Tevhidiyye 7
2.18. Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye 8
İKİNCİ BÖLÜM: RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE'NİN TANITIMI 9
1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER 9
2. ESERİN DİL VE İMLÂ ÖZELLİKLERİ 11
3. ESERDE GEÇEN ZİKİR, ÂYET VE HADİSLER 15
3.1. Zikirler 15
3.2. Âyetler 16

3.3. Hadîsler: 18
4. ESERDE ADI ANILAN KİŞİLER 23
4.1. Hz. Muhammed 23
4.2. Hz. Ayşe 23
4.3. Hz. Ali 24
4.4. Hz. Ömer 24
4.5. Hz. Hamza: 24
4.6. İmâm-ı Şâfi 24
4.7. İmâm-ı Hanbel 24
4.8. İmâm-ı Mâlik 24
4.9. İmâm-ı Âzam Ebû Hanife 24
4.10. İmâm-ı Gâzzalî 24
4.11. Sultan Bâyezîd Han 24
4.12. Sultan Selim Han 25
4.13. Şeyh Şa'bân Efendi: 25
4.14. Şeyh Sünbül Efendi 25
4.15. Şeyh İbrahim Kırımî 25
4.16. Şeyh Şehabeddin Sühreverdi 25
4.17. Şeyh Es-Sülemî 25
4.18. Şeyh Akşemseddin 25
4.19. Şeyh Hasan Basrî 26
4.20. Ebû Cehil 26
4.21. Ebû Câfer: 26
4.22. Ebû Tâlib 26
4.23. Ebû Yusuf 26
4.24. Ebû Hasan El-Kerhî 26
4.25. Ebû Hüseyin El-Kudûrî 27
4.26. Ebû Hüreyre 27
4.27. İbn-i Abbas 27
4.28. Mevlânâ 27
4.29. Kemalpaşazâde 27
4.30. Seyyid Alizâde 27
4.31. Kâsım-ı Envar 28
4.32. Kâşânî 28
4.33. Zemahşerî 28

4.34. Buharî 28
4.35. Nesefî 28
4.36. Vahidî 28
4.37. Tahavî 28
4.38. Beyzâvî 29
4.39. Cüneyd-i Bagdadî 29
4.40. Samiri 29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE METNİ METNİN DİL İÇİ ÇEVİRİMİ 30
SONUÇ 79
KAYNAKÇA 81
TIPKIBASIM METİN 84
KİŞİSEL BİLGİLER 115

ÖZET

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışma Ömer Fuâdî'nin *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı eserinin Türkiye Türkçesine aktarımı (dil içi çevirimi) ve metnin incelenmesinden oluşmaktadır.

1560-1636 yılları arasında yaşamış olan Ömer Fuâdî, Halvetîyye tarikatının Cemâlîyye kolunun Şâbâniyye tekkesinin mensuplarındandır. Hayatı boyunca topluma faydalı olabilmek adına din ve tasavvuf teması üzerinde çalışmıştır. *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye'de* Ali Çelebi'nin deverân eden sûfiler hakkında yazdığı risâlesini şerh etmiştir. Dinî- tasavvufî bir metin olan bu eserde bazı şeylerin İslam'a uygun olup olmadığı, sûfilerin meclisi, âşıkların halleri, zikrin önemi gibi konular tartışılmış, anlatılanlar hadîs ve âyetlerle desteklenmiştir.

Eserde, sûfilerin vecd hâlinde devr ve semâ yapmalarını küfr olarak niteleyen din bilginlerinin düşünceleri; *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye*'ye kaynak olan Müftî Ali Çelebi'nin Deverân-ı Sûfiyye adlı eseri ile Şeyh Sünbül Sinan'ın bu konudaki risâlesi ve Hz. Peygamber'in muhtelif hadîsleriyle çürütülmeye çalışılmıştır. Bu düşüncenin savunulması esnâsında dört mezhebin temsilcisi İmam-ı Âzam Ebu Hanife, İmam-ı Şâfi, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Hanbel ile Hz. Mevlânâ ve başka mutasavvıfların söz ve söylemleri de alıntılanıp aktarılmış ayrıca pek çok isme ve fikirlerine atıfta bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halvetîyye tarikatı, Şâbâniyye tekkesi, din, tasavvuf.

ABSTRACT

This study, which we have prepared as master's thesis, is a transfer (linguistic translation) of the work of Omer Fuâdî: *Risâle-i Şevkiyye and Makâle-i Zevkiyye* to Turkey's Turkish and a study of the text.

Omer Fuâdî, who lived between 1560 and 1637, is a member of the Shabaniyya Dervishes of the Jamaliyya branch of the Halvetîyye sect. Throughout his life, he has worked on religion and mysticism in order to be useful for the society. In *Risâle-i Şevkiyye and Makâle-i Zevkiyye*, he expounded the epistle which Ali Chelebi had written about the Sufis who deviated. In this piece, which is a religious mystical text, it has been argued whether some things are compatible with Islam, and topics such as the assembly of the Sufis, the state of the lovers, the importance of the dhikr were discussed and supported by hadiths and verses.

In the piece, Mufti Ali Çelebi's work called Deverân-i Sufiyye of *Risale-i Şevkiyye and Makâle-i Zevkiyye* and Sheikh Sinan Sunbul's article of this subject have tried to disproven the thoughts of the religious scholars who regard the presence of Sufis as the profane and their doing Sema as swearing, by various hadiths of the Prophet. In the defense of this thought, the words and rhetorics of the four sectarian representatives Imam A'zam Abu Hanifa, Imam Shafi, Imam Malik, Imam Hanbal and Mevlana and another the Sufi sects were also quoted and many comments and ideas were made.

Keywords: Halvetiyye sect, Shabaniyya dervishes, religion, sufism.

KISALTMALAR

Ans : Ansiklopedisi

b. : bin (oğlu)

c : cilt

Dr. : Doktor

H : Hicri

Hz. : Hazreti

M : Muharrem

No : Numara

Prof. : Profesör

r.a : Radyallahu Anh

s. : Sayfa

sny. : Sayfa numarası yok

S. : Sayı

S.y : Sayı yok

s.a.v : Sallallahu Aleyhi Vesellem

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve benzeri

GİRİŞ

1560-1636 tarihleri arasında yaşamış olan Ömer Fuâdî Halvetîyye tarikatının Cemâlîyye kolunun Şa'bâniyye tekkesinin mensuplarındandır. "Ebu Abdullah Sirâcettin Ömer b. Ekmelettin Lahci Halvetî tarafından kurulan bu tarikatın Halvetîlik adını almasının sebebi şeyhinin, Halvetî olarak anılmasıdır ki bunun da arka planında kendisinin sık sık uzlete çekilerek çok fazla ibadet ve zikirde bulunmasıdır. Halvetîyye'nin kurucusu Ömer el-Halvetî olsa da tarikatı yayıp büyüten Yahyâ-yı Şirvânî olmuştur. Bu nedenle de kendisi Halvetîlikte Pîr-i Sânî olarak tanınır. Halvetî tarikatını yeniden yapılandırıp yaydığı için Halvetîliğin kollarının hepsinin başında onun ismi bulunur. Yetiştirdiği halifeler tarikatı İslam dünyasının pek çok yerinde tanıtarak yaymışlardır." (Kaçar, 2017: s.56)

"Halvetîlik II. Bayezid devrinde Cemâlîyye kolunun kurucusu Cemâl Halvetî sayesinde İstanbul'da yayılmış, İstanbul'daki ilk Halvetî tekkesi olan Koca Mustafa Paşa Âsitânesi (Sümbül Efendi Dergâhı) tarikatın gerek İstanbul'da gelişmesinde gerekse Balkanlar'a taşınmasında önemli görevler üstlenmiştir." (Kaçar, 2017: s.57) Cemâlîyye kolu, Sünbüliyye ve Şa'bâniyye olarak iki büyük kola ayrılmıştır. Şa'bâniyye tekkesi için Şeyh Şa'bân-ı Veli memleketi Kastamonu'da çalışmış ve Şâbâniyye tekkesi, 16. yüzyılda gelişme göstermiştir. Halvetîyye tarikatı ve onun bir kolu olan Şa'bâniyye tekkesinde incelediğimiz eserde de konusu geçtiği üzere tasavvuf ve müzik ilişkisi bulunmaktadır. "Şa'bânilikte, bütün tarikatlarda olduğu gibi musikiye çok önem verilmiştir. Özellikle İstanbul'da bu kolun musikî alanında etkin bir yeri olduğu bilinmektedir. Şa'bânilik Halvetîliğin bir kolu olduğu için, diğer Halvetî kollarında olduğu gibi, âyin ve zikir usulü olarak devrâni usulde ayin ve zikir yapan bir tarikattır." (Adar, 2014: s.156) Çağhan Adar "Halvetî Şâbanî İnancında Adetler Ve Müziğe Yönelik İnanç ve Tutumların İncelenmesi" adlı makalesinde bu zikrin ve deverânın yapılış şekli hakkında detaylı bilgi vermektedir.

Ömer Fuâdî, küçük yaşlarda Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin sohbetlerine katılma fırsatı yakalamıştır. Arapça ve Farsça'yı iyi derecede öğrendikten sonra bir mürşid arayışına girmiş ve Abdulbâki Efendi'ye intisâb etmiştir. Abdulbâki Efendi'nin vefâtından sonra ise Muhyiddin Efendi'den eğitim almıştır. Onun da vefatının ardından Şa'bâniyye

şeyhi seçilmiş, ömrünün sonuna kadar din ve tasavvuf yolunda çalışmış ve kendisine intisâb edenlere yol göstermiştir.

16. yüzyılın sonlarında yaşamış olan Fuâdî bu yüzyılın ilmi, edebi ve siyasi pek çok durumundan etkilenmiştir. "16. asır Osmanlı imparatorluğunun siyasi, ilmi ve edebi yönden bir ihtişam asrı olarak vasıflandırılabilir. 16. asrın başında hükümrân olan II. Bazyezid mücadeleden kaçınan bir hükümdar olarak vasıflandırılmaktadır. Onun zamanında büyük zaferler kaydedilmemekle beraber âlim ve şâir olması neticesinde sanatkârları himâye etmiş, nâmına çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Yavuz Sultan Selim devri ise siyâsi, ilmi ve edebi bakımdan bir ihtişam devri olarak tanınmaktadır." (Pekolcay, 2002: s.264) "Yavuz Sultan Selim kudretli ve âdil bir pâdişah olduğu kadar ilmi seven, ulemâya kıymet veren, şâir ve sanatkârları himaye eden bir şahsiyetti. Tarihe, felsefeye, tasavvufa vâkıf olduğu, Muhyiddin Arabi'ye ve Mevlâna Celâleddin Rumi'ye saygısı bulunduğu bilinmektedir.

Yavuz Sultan Selim'in oğlu olan ve tarihlerin Kanuni Süleyman, Muhteşem Süleyman, Büyük Türk diye bahsettikleri Süleyman'ın hükümdarlığı devresi de tarihi, siyasi, ilmi ve edebi inkişaflar devridir." (Pekolcay, 2002: s.265) Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra tahta oğlu II. Selim'in geçtiği bilinmektedir. "Karışıklıklar içinde tahta geçen II. Selim'in saltanatının ilk yıllarında hatalı davranışları olmuşsa da Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa'ya gösterdiği itimad neticesinde birçok devlet işleri dâhilde ve hâricde bir intizam kesbetmiştir. Şiirler yazan ve şiirlerinde Selimi mahlasını kullanan II. Selim'in beyitlerinden bazıları meşhur olmuştur. II. Selim'in âlimleri ve şâirleri himaye ettiği, müverrih Ali'ye kıymet verdiği müfti Ebussuûd Efendi'ye saygı gösterdiği bilinmektedir." (Pekolcay, 2002: s.265)

16. asrın başları ve ortaları genel olarak siyasi yükselişler devri olarak bilinmekle beraber ilme, sanata ve edebiyata kıymet verilmiştir. Devrin sultanları âlimlere saygı göstermiş, yazarları ve şâirleri himâye etmişlerdir. Âlimlere itimâd edilmesi ve sanatkârların muhafaza edilmesi; edebiyatın gelişip yükselmesine olanak sağlamış, bu dönemde çok kıymetli eserler ortaya çıkmıştır. Din ve tasavvuf teması eserlerde yaygın olarak işlenmiştir. Ömer Fuâdî böyle bir tarihsel sürecin ardından doğmuş ve yetişmiştir.

"16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Ömer Fuâdî III. Murad (1574-1595), III. Mehmed, (1595-1603), I. Ahmed (1603-1617), I. Mustafa (İlki üç ay 1618; ikincisi on beş ay 1623), II. Osman (1618-1622) ve IV. Murad (1623-1640) dönemlerini görmüştür." (İlyas Yazar, 1999. s.1) Fuâdî yaşamı boyunca topluma faydalı olabilmek adına manzum ve mensur eserler vermiş, din ve tasavvuf teması üzerinde çalışmıştır. *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı eserinde Ali Çelebi'nin deverân eden sûfiler hakkında yazdığı risâlesini şerh etmiştir. Dini tasavvufi bir metin olan bu eserde raks ile dönerek ibadetin İslam'da yer alıp almadığı, sûfilerin meclisi, âşıkların halleri, zikrin önemi gibi konular tartışılmış, anlatılanlara hadîs ve âyetlerden örnekler verilmiştir. Tasavvufi, didaktik bir eser olan risâlenin yazılış amacı yazarın da beyan ettiği üzere, çeşitli konulardaki (zikr, irfan vb.) yararlı ve güzel sözleri isteklilerin okuyup anlamalarına yardımcı olmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

ÖMER FUÂDÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1. HAYATI

"Ömer Fuâdî'nin hayatı hakkındaki bilgilerimiz yeterli düzeyde değildir. Bunun nedeni yaşadığı devir ve devrinden sonra yazılmış biyografik eserlerde hakkında yeterli bilginin bulunmayışıdır. 16. ve 17. yüzyıllarda yazılan tezkirelerde Ömer Fuâdî'nin şahsiyeti, nesepleri ve aile muhitiyle ilgili her hangi bir bilgiye rastlanmaz." (Tatçı, 1993: s.38) "Nazım-nesir olarak pek çok eseri olmasına rağmen 16. yüzyıl sonları ile 17. yüzyıl başlarında yazılmış şuara tezkirelerine şâir olarak girememiştir. Hakkında edindiğimiz bilgiler kendi eseri olan muhtasar *Menâkıb-nâme* ile yakın devir kaynaklarında zikredilen birkaç cümle ile sınırlıdır.

Ömer Fuâdî M. 1560/ H. 966 yılında Kastamonu'da doğdu. Doğduğu mahalle bazı kaynaklarda Musa Fakih, bazılarında ise Tâhir Fakih olarak kayıtlıdır. Şa'bân-ı Veli fukarâsından Himmet Dede'nin oğludur." (Abdulkadiroğlu, 1991: s.61) "Küçük yaşta Şeyh Şa'bân-ı Veli'nin sohbet ve derslerine katılma fırsatı bulan Ömer Fuâdî'nin gönlünde tasavvuf ateşi bu yaşlarda yanmaya başladı. Şeyh Şa'bân-ı Veli öldüğünde dokuz yaşlarında olan Fuâdî ilk eğitimine Kur'ân okumayı öğrenmekle başlayıp sonra medreseye gitti. Medresede Arapça ve Farsça'yı eser verecek derecede iyi öğrendi."(Abdulkadiroğlu, 1991: s.62) "Bu sıralar dini-tasavvufi konularda yetkinleşmesini sağlayacak bir mürşid aramaya başladı. Önce Hacı ve Himmet Dede'lere hâlini arz etti. Onlardan istediği cevabı alamayınca İskilipli Şeyh Abdülbâki Efendi'ye müracaat etti, beklediği ilgiyi görüp ona intisâb etti. Abdülbâki Efendi'den sonra Muhyiddin Efendi'nin rahle-i tedrisinden geçerek dini-tasavvufi bilgilerini bütünledi.

Muhyiddîn Efendi 1604 yılında vefat edince onun yerine Ömer Fuâdî, Şeyh Şa'bân-ı Velî dergâhının beşinci postnişini olmuştur. Onun bu vazifesi 33 yıl sürmüştür. Bu süre zarfında halka verdiği vaazların yanı sıra fıkıh, tefsir ve hadîs dersleri vererek birçok talebe yetiştirmiştir. Dini ve tasavvufi konularda engin bir birikime sahip olup eserlerinde sık sık âyet ve hadîslerden iktibaslar yapmış ve çeşitli

menkıbeler nakletmiştir. Bütün hayatını Kastamonu'da geçiren Ömer Fuâdî, 1636 yılında vefat etmiştir.” (Akdağ, 2016: s.232)

2. ESERLERİ

2.1. Divân

“Ömer Fuâdî’nin eserlerinden söz eden kaynakların bir kısmı müretteb bir divânı olduğunu belirtirler. Âgâh Sırrı Levend de “Fuâdî’nin Menâkıb’ı ve Divân’ından başka 30’a yakın eseri vardır.” (Levend, 1988: s.430) diyerek Divân’ından söz eder. Bu beyanlar ve eserlerinde söylediği beyit, kıt‘a, gazel v.b. şiirler onun *Divân* sahibi bir şâir olduğu fikrini verirler.” (Zavotçu, 2007: s.87)

2.2. Aseliyye

“Hz. Peygamberin “Benim ümmetim yıldızlar gibidir” hadîsi üzerine yapılan açıklamalardan oluşan eserdir.” (Ahmet Akdağ: Ünal, 2008: s.23)

2.3. Pendiyye

“*Ḳaside-i Pendiyye* adıyla da bilinen, öğüt içerikli 128 beyitlik bir manzumedir. Öğretici (didaktik) bir karakteri olan manzumede zamandan, nefsin hevâ ve hevesine tutsak olan zamâne insanlarından, ana-baba ve yoksul hakkı gözetmekten, felek ve bahttan şikâyet, devlet ve padişaha güven ve itaatin azalması, rüşvetle iş görmenin yaygınlaşması vb. konulardan söz edilir.” (Zavotçu, 2007: s.89)

2.4. Bülbüliyye

“1190 beyitten oluşan bir eserdir. Eserin konusu Bülbül’ün bazı kuşlar tarafından hz. Süleyman’a şikâyet edilmesidir.” (Akdağ: Yazar, 2004: s.38)

2.5. Cevâbiyye

“Bazı müfessirler ve eserleri hakkındaki dedikodular, bu dedikodular üzerine yazar ve bir takım kişiler arasındaki tartışmalar sonucu kaleme alınmıştır. Dedikodu yapanları ayıplamak üzere yazılmış bir risâledir.” (Zavotçu, 2007: 91)

2.6. Gayâtiyye:

“Ömer Fuâdî Efendi’nin diğer eserleri gibi öğretici (didaktik) bir eser olup yazarın ifâdesiyle tâlibleri irşâd maksadıyla kaleme alınmış, dini-tasavvufî konularda bilgi veren küçük bir risâledir. Risâle arasına yer yer beyitler serpiştirilmiştir.” (Zavotçu, 2007: s.93)

2.7. Sedefiyye

“Manzum olarak yazılmış bir eserdir. Nefsin mertebelerinden bahseden didaktik bir eserdir.” (Ahmet Akdağ: Sayacı, 2003: s.20)

2.8. Gül-abiyye

“Farsça iki başlık altında sunulan 5 varaklık küçük bir risâledir. Risâlenin yazılış sebebinin açıklandığı *Sebeb-i Tahrir-i Risâle-i Gül-âbiyye* kısmında yazar *Mevlânâ Celâleddin-i Rumi’nin* Mesnevi’sindeki bir beyitten esinlenerek yazdığını söyler.” (Zavotçu, 2007: s.92)

2.9. Müsellesât

“Risâle’nin konusu üç şeyin sevgisi üzerine söylenmiş bir hadîstir. Eser adı da Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hadîsinde sevgisinden söz ettiği üç şeyden (*müsellesāt*) hareketle verilir. Dört Halife Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’nin ad ve sözlerini de andığı risâleyi yazar yer yer beyit ve kıt‘alarla süsler.” (Zavotçu, 2007: s.96)

2.10. Silsile-nâme

“Ömer Fuâdî Efendi’nin *Şa‘bâniyye* tarikatı şeyhleri hakkında bilgi verip onlarla ilgili menkıbeleri anlattığı eseridir.” (Zavotçu, 2007: 97)

2.11. Türbe-nâme

Şeyh Muhyiddin Efendi’nin vasiyeti üzerine Ömer Fuâdî Efendi tarafından yaptırılan türbenin yapılış öyküsünü işler. Eser, aralara serpiştirilen ve Ömer Fuâdî Efendi’nin şâirliğinden izler taşıyan beyit ve kıt‘alarla süslenmiştir.” (Zavotçu, 2007: s.99)

2.12. Menâkıb-nâme

"Ömer Fuâdî Efendi'nin en hacimli eseridir. Yazarın beyânından Şeyh Şa'bân-ı Veli'nin menkıbelerine yer verildiği anlaşılsa da eserde Şeyh Şa'bân-ı Veli'nin yanı sıra ondan sonra tarikat şeyhi olan halifelerinin hayatları ve hayatları etrafında oluşan menkıbelere de yer verilir." (Zavotçu, 2007: s.95)

2.13. Muhlisü'n-Nefs

"Nefsin terbiye edilmesi ile ilgili bir eserdir. Nefs-i Levvame, nefs-i mülheme, nefs-i mutmainne, nefs-i raziyye ve nefs-i marziyyenin sıfatları anlatılmıştır." (Ahmet Akdağ: Özçelik, 2012: s.13)

2.14. Risâle-i Halvet

"Bu eserde hz. Peygamberin halvet tecrübesi ile halvetin tanımı, dereceleri vb. bilgiler yer almaktadır." (Ahmet Akdağ: Ceren, Çavuş, 2014: s.565-566)

2.15. Risâle-i Hâbiyye

"678 beyitlik bir eserdir. Hikâye anlatma ve kıssadan hisse çıkarma amacındaki mesnevi geleneğiyle tam örtüşmeyen, hikâye anlatmanın yanı sıra şâirin başka endişelerini de yansıtan sıra dışı bir mesnevidir. Eserin ilginç yanı ise, Ömer Fuâdî'nin mesnevinin baş tarafında şâirnâme görünümünde bir bölüm oluşturması, zamanına dek Anadolu ve Anadolu dışında yetişen Osmanlı şâirlerini birer-ikişer beyitte tanıtmasıdır." (Zavotçu, 2007: s. 102-198)

2.16. Makâle-i Ferdiyye ve Risâle-i Virdiyye

"Duaları konu alan ve dualar hakkında açıklayıcı bilgiler içeren bir risâledir. Risâlede duaların yanı sıra *Esmâ-i Hüsnâ,* tarikat halleri, şeriat hükümleriyle ilgili bilgiler vardır." (Zavotçu, 2007: s.94)

2.17. Makâle-i Tevsikiyye ve Risâle-i Tevhidiyye

"Ömer Fuâdî Efendi'nin diğer eserleri gibi öğretici (didaktik) bir niteliğe sahiptir. Tâlibleri irşâd amacıyla yazılmış risâlede çeşitli dini-tasavvufi sözlerin yazar tarafından te'vil edilişi (anlamlandırılışı, yorumlanışı) ve açıklanmalarına yer verilmiştir." (Zavotçu, 2007: s.94)

2.18. Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye

Günümüz Türkçesine aktararak incelemesini yaptığımız, Ömer Fuâdî'nin; Ali Çelebi'nin risâlesini şerh ettiği dini-tasavvufi, didaktik bir eserdir.

İKİNCİ BÖLÜM:

RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE'NİN TANITIMI

1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Risâle-i Şevkiyye ve Makale-i Zevkiyye 16. yüzyılda Arap harfli olarak el yazısı ile yazılmış bir nesir metnidir. Metinde eksik olan bölümler metnin anlamına göre tamamlanmış, silik olan bazı kısımlar okunamamıştır.

Arap harflerinden Latin harflerine geçişten sonra Türkçede Arap harflerinin aktarımı bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Türkçe metinlerdeki Arapça, Farsça kelimelerden çok, bu dillere ait eklerin, tamlamaların yazımıyla ilgili bir farklılık oluşmuştur. Bunların yazımı konusunda tam bir ortaklık söz konusu değildir. İsmail Ünver "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesinde bizde 1940'lı yıllardan itibaren Batı'daki çevriyazı sistemlerinden yararlanılmaya başlandığını söylemiş; Leiden'de Almanca, Fransızca ve İngilizce olarak yayımlanan İslâm Ansiklopedisi'nin çeviri, düzeltme, genişletme ve yeniden yazma yoluyla Millî Eğitim Bakanlığınca yayımlanmaya başlanmasıyla çevriyazı işaretlerinin batıdaki uygulamalar yönünde kullanılmasının gündeme geldiğini ifâde etmiştir. Bir Türk yazarının Arapça kelimeleri Araplar, Farsça kelimeleri Farsça kelimeleri Farslar gibi telaffuz etmeyeceğini kabul etmek gerektiğinden Türkçe eserlerdeki Arapça, Farsça kelimelerin çevriyazıyla verilişinde İslâm Ansiklopedisi'ndeki sisteme uyamayacağımızı ifâde etmiştir. Yine makalesinde Arapça-Farsça kelimelerin kendilerinden önceki ve sonraki dil bilgisi öğeleriyle ilgilerini göstermek üzere kullanılan kısa çizgi (-) ile ilgili tutarsızlıklar, Arapça-Farsça tamlama ve birleşik kelimelerin yazımlarıyla ilgili farklı tutumlar, Farsça'da değişikliğe uğrayarak Türkçe'ye geçen Arapça kelimelerin durumu, Arapça-Farsça kelimelerdeki ses değişikliklerinin çevriyazımızda değerlendirilmesi, medli okunuşlarla türeyen ünlülerin çevriyazıda gösterilip gösterilmeyeceği gibi konulardan bahsetmiş ve bunlara çözüm önerileri sunmuştur.

Metin neşrine yönelik hususta başka bir çalışma da Fatih Köksal'a aittir. Fatih Köksal "Metin Neşrinin Ana Esasları" adlı makalesinde metin neşri hususunda çok farklı uygulamaların olduğu, neşir yapılırken ana esaslara dikkat etmek gerektiğini vurgulamıştır. Ana esaslar olarak anlam, çokluk, vezin, kafiye, müellifin üslubu, dil ve imlâ özellikleri gibi konulara dikkat çekmiştir. Turgut Koçoğlu da "Metin Neşrinde İmla Üzerine Görüşler ve Uygulamalara Dair" adlı makalesinde Eski Türk Edebiyatı ve Türk Dili sahasındaki ilmî çalışmaların çoğunu Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinlerin günümüz harfleriyle neşredilmesinin oluşturduğunu ve bu kadar neşir çalışması yapılmasına rağmen metinlerin neşri sırasında imlâ probleminin devam ettiğini ifâde etmiştir. Makalesinde Adnan İnce "Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri", Osman Horata" Klasik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmla İle İlgili Bazı Problemler", İsmail Ünver "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler adlı çalışmaları incelemiş bu yazarların metin neşrine yönelik görüşlerinden ve buna istinaden yaptıkları uygulamalardan bahsetmiştir. Bu yazılardaki çözüm önerilerinin, farklılıklarının yanı sıra öneride bulunan akademisyenlerin neşrettikleri eserlerde dahi kendi önerileriyle çelişen yazım tercihleri karşımıza çıktığını dile getirmiştir.

Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye dini-tasavvufi temalı bir eserdir. Ömer Fuâdî esere müftü Ali Çelebi'nin devrân-ı sûfiyye hakkında yazdığı risâleyi şerh ettiğini beyan edip hz. peygambere dua ederek başlamıştır. Eserde ibâdet amacıyla raks etmenin İslam'da yerinin olup olmadığı, zikrin önemi ve nasıl yapılması gerektiği gibi konular tartışılmış; bunlar Fuâdî tarafından dönemin diliyle açıklamıştır. Eserde hadîs ve âyetler, soru-cevap şeklinde açıklamalar, fasıllar ve eserin sonunda ilahiler yer almıştır.

Eser, Arapça ve Farsça kelimeler ile tamlamaların yoğun olduğu edebi bir dille yazılmıştır. Sıkça yabancı kelimeler ve tamlamalar içeren uzun cümleler kullanılması, sanatlı söyleyişin ön planda olması eserin anlaşılırlığını güçleştirmiştir. Eser ağır bir dille yazıldığından Osmanlı nesrinin süslü nesr kolunu bize anımsatmaktadır. "Osmanlıcanın en koyu, edebi ve söz sanatlarıyla süslenmiş hali bu nesirde kullanıldığı için bu nesre edebi ya da süslü nesir de denmiştir. Bazı münşiler diğer iki nesir kolu, özellikle de sade nesir yazarlarını basit ve sıradan yazmakla eleştirmiş ve küçümsemişlerdir. Bu nesir kolunda amaç sanat, yetenek ve beceri gösterisinde

bulunmaktır. Diğer iki nesir kolunun tersine süslü nesir yazarları ilk sıraya sanat gösterme düşüncesini koymuşlardır." (Zavotçu, 2005: 221) Sanatçılar için edebi ve sanatlı ifâdeler kullanmak anlaşılırlıktan önce gelmektedir. Eserde bu özelliklere istinâden anlaşılması güç yabancı kelimler ve tamlamaların olduğu uzun cümlelere çokça yer verilmiştir. "Art arda kullanılan zincirleme tamlamalar, zarf fiil (-up, -üp) ve bağlaçlarla (u, ü, ve, vü, -ıla, -ile) cümle boyları uzatılmış ve bu durum metni anlaşılmazlığa sürüklemiştir." (Zavotçu, 2005: s. 221) Eserden buna örnek bir cümle şöyledir: Maḥāmid-i fāʾiḳiyye ve ṣenāyā-yı lāyıḳiyye ol Ḫāliḳü'l-kevneyn ve Rāzıḳu'l-maḫlūka ki daīreʾ-i imkānī merkez-i Vācibü'l vucūdla ḳāʾīm ve cümle-i mevcūdatı devrān-ı felek-i devvārla dāʾīm idüb ḫuṣūṣen rūy-ı zemīnde maḳarr-ı ṭālibān-ı ʿilm ü ʿīrfān ve maṣīr-i rāġıbān-ı ẕikr-i Yezdān olan zevāyā-yı laṭīfe ve mecālis-i şerīfde vāḳiʿ ḥalka-i ẕikrī ve dāʾire-i fikrī zümre-i dervīşāna ve cümleʾ-i ʿāşıḳāna bāʿiṣ-i ḥuṣūl-i feyż-i raḥmānī ve sebeb-i ẓuhūr tecellī-i rabbānī ḳılmışdur.

2. ESERİN DİL VE İMLÂ ÖZELLİKLERİ

Ömer Fuâdî'nin *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı şerhi Arapça-Türkçe karışık bir görünüm arz etmektedir. Metnin, Müftî Ali Çelebi (Zenbilli Ali Efendi)'nin *Deverân-ı Sufîyye* adlı Arapça eserinden alıntılanan kısımları Arapça, şerh olunan ve fâ'ide başlıkları altında açıklama ve bilgi içeren fasılları ise devrin yazı dilini (Osmanlı Türkçesi'ni) yansıtır mahiyettedir. *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* Arapça-Türkçe karışık yapısıyla anlaşılması ve açıklanması güç bir görünüm arz eder.

16. yüzyıldaki yazı dili Osmanlı Türkçesi olarak bilinmektedir. Osmanlı Türkçesi dil ve söyleyiş özelliklerine göre kendi içinde dönemlere ayrılmaktadır. "Eski yazı dilimizi biz dil tarihi bakımından üç devrede inceliyoruz: 1. Eski Osmanlıca, Selçukluların son zamanlarından kalan eserlerle birlikte henüz oldukça sade, Türkçe kelime dağarcığı zengin bir dil (1250-1450). 2. Orta Osmanlıca, sınırsız olarak Arapça ve Farsça kelimeler, deyimler ve gramer şekilleri ile yüklü, konuşulmaz ve halkça anlaşılmaz bir dil (1450-1840). 3. Yeni Osmanlıca, Batı medeniyetinin getirdiği ihtiyaçları Osmanlıcanın zengin vasıtalarıyla karşılamaya çalışan ve bir hayli başarılı olan bir dil fakat yine sınıf dili kalıbı içinde ve bu yüzyılın gerektirdiği millet dili olmak imkânından mahrum (1840-1910)." (Banguoğlu, 2015: s.17) Bu tasnife göre

eser Orta Osmanlıca olarak adlandırılan döneme ait olmakla beraber sadelikten uzak ve anlaşılması güç ifâdelerle süslüdür.

Eserde Arapça ve Farsça kelimeler, tamlamalar çokça yer almaktadır. Arapça tamlamalar şemsiye ve kameriye olarak adlandırılan harf sistemine göre okunmaktadır. Örneğin metinde geçen Arapça tamlamalardan "vācibü'l vucūd, ḫalaktü'l eflāk, ẕevü'l ḫişāl; kameriye; maʿrifetü'r rabbāni, ʿaliyyü'ş şān , veliyyü't tıbyān" şemsiye harf sistemine aittir. Farsça olarak "dār-ı saltanat-ı Osmāniyye, cümleʾ-i mevcūdātı devrān-ı felek-i devvār, ḫalkaʾ-i ẕikrī ve dāʾire-i fikrī zümreʾ-i dervīşāne ve cümleʾ-i ʿāşıḳāne" vb. tamlamalar yer almaktadır.

Eserde yakın anlamlı kelimeler "u, ü" bağlacı ile bağlanmış olup sıkça geçmektedir. Bu bağlaç günümüz Türkçesinde "ve" şeklinde okunmaktadır. Eserden bazı örnekler şöyledir: ġāfil ü cahil (habersiz ve bilgisiz), şekk ü gümān (şüphe ve zan), taḳrīr ü beyān (ifâde ve izah), ṣıdḳ u iḫlāṣ (doğruluk ve dürüstlük) meftūn u maġbūn (aşka tutulmuş ve şaşırmış).

Eser, Osmanlı Türkçesinin ilk evrelerinde yazıldığından Eski Anadolu Türkçesinin birçok özelliği Osmanlı Türkçesinin başında yani 16. yüzyılda da görülmektedir. "Eski Oğuz Türkçesinin dil özelliklerinin hemen tamamı Osmanlı Türkçesinin başlarında da devam eder. Bu özellikler 16. yüzyıl sonlarında başlayan ve 18. yüzyıla kadar devam eden bir süreç içinde bugünkü Türkiye Türkçesinin özellikleriyle yer değiştirir." (Ercilasun, 2011: s.458) Eserde Eski Anadolu Türkçesinin etkisi, benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Devam eden özelliklerden bazıları şunlardır:

1. Bir ses özelliği olarak küçük ünlü uyumuna aykırılık metinde dikkat çekmektedir. "Eski Oğuz Türkçesinin en önemli ses özelliği küçük ünlü uyumunun mevcut olmayışıdır. Bu özellik 16. yüzyılda da devam eder. 16. yüzyılın sonlarında başlayan bir geçiş dönemiyle, 18. yüzyılda küçük ünlü uyumuna ulaşıldığı; yani "*başum, başun, gözi, gördi* "örneklerinin yerini *"başım, başın, gözü, gördü"* örneklerinin aldığı tahmin edilebilir." (Ercilasun, 2011: s.459) Eserde küçük ünlü uyumunun bulunmadığı bazı örneklerin yer aldığı bir cümle şu şekildedir: Yaʿnī bu ṭāʾifeniñ kemāl-i ʿilmleri olmaduġu ecldeن cüzʾī şübhe ile ehl-i ḳıbleyi ḫuṣūṣan ehl-i

sülūk ṭālib ü ẕākirleri tekfīr **idüp** kāfir olurlar dedikleri **içün** şikāra atılan oḳ şikārda ḳarār **etmeyüp** ṭaşra **çıḳduġu** gibi anlar daḫı iʿtiḳāddan ṭaşra eylece **atılurlar** dimek ola.

2. Birinci şahıs çoğul eki "-Uz" ve birinci şahıslarda kullanılan geniş zamanın olumsuz hâli "-mAz" devam etmektedir. Buna örnek bir ifâde şu cümledir: Eğer deverān-ı ṣūfiyye luʿb ve ʿabeṯ yere fāʾidesiz oyundur dirse bunuñ ʿabeṯ yere oyun idüġün **teslīm etmezüz.**

3. İkinci çoğul şahıslar için kullanılan "-sIz" eki eserde aynı şekilde geçmektedir. Örneğin: Baʿde'l-ifāḳa Ḥażret-i Resūlu'llāh'a bu āvāze ve semāʿı siz inkār **etmez misiz** dediğimde yā Mümşād inkār etmezüz.

4. Akkuzatif eki "-n" olarak devam etmekte ve eserde aynı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin: Ve bu ḫuṣūṣda ḥayretleri şol mertebeye varmışdur ki **ṣaġların** ve **ṣolların** bilmezler.

5. Bulunma hal eki "-da, -de" ayrılma hal eki "-dan, -den" eserde aynı şeklidedir. Kelime-i tevḥīd **Ḳur'ān'dandur Ḳur'ān'da** laḥn cāʾiz deġildür.

6. Bir farklılık olarak eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bildirme hâl eki "-durur" Osmanlı Türkçesinde yerini "-dur" ekine bırakmıştır. Eserde "-dur" şeklinde sıkça rastlanmaktadır: Maʿnīsi netīce-i kelām **budur** ki deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥarāmlıġına ve ḥelāl iʿtiḳād ideniñ kāfir olduġuna āyet vü ḥadīṯden naṣṣı ḳāṭıʿ ve delīl-i cāzim **yoḳdur dimekdür.**

7. Eserde dikkat çeken önemli değişiklerden bazıları da zarf fiilerde görülmektedir. Önceden zarf fiil eki olarak kullanılan "-UbAn" Osmanlı Türkçesinde değişmiş ve eserde "-Up" şeklinde kullanılmıştır. Olumsuz hali ise "-mAyUp" şeklindedir: İmdi bu ḥāletlerden maʿlūm oldu ki, bidʿat-i seyyiʾe **olmayup** bidʿat-i ḥasene **olup** ʿinda'llāh maḳbūl olan aʿmāl-i ṣāliḥadan ola.

8. Başka bir zarf fiil eki "-mAdIn" 16. yüzyıldan itibaren "-mAdAn" olarak kullanılmaktadır. Eserde de "-mAdAn şeklinde yer almaktadır: Yaʿnī her ḫuṣūṣlarda

size töhmet isnād olunacaḳ yerde töhmet **olunmadan** iḥtirāz idüp töhmetden ṣaḳınıñ buyurmuşlardur.

9. Metinde yer alıp dönemin dil özelliklerini yansıtan bazı sözcükler ise günümüz Türkçesinde şu şekildedir:

9a. Deyü (diye): Ve ḥażret-i ʿAli kerrema'llāhü vecheh bir kimesneyi münāfıḳdur **deyü** ḳatl etdükde…

9b. İçün (için): Ve beyān-ı müfīd budur ki, tefeʿʿul bābınıñ bināsı yā tekellüf **içündür** yāḫūd ıẓhār **içündür.**

9c. Kimesne (kimse): Gafleti ḳaldurup ve sāʾir ġāfiller içinde ẕikru'llāh iden **kimesneler** meyyitler arasında ḥayātda olan **kimesneler** gibidür.

9ç. Anuñ-çün (onun için): Yaʿnī bu cevābı **anuñ-çün** bizüm üzerimize lāzım olmuşdur.

9d. Karındaş (kardeş) : İmdi ey müʾmin-i muvaḥḥid **ḳarındaşlar…**

9e. Yogiken (yokken) : Kitābdan ve ḥadīṯden naṣṣ-ı ṣarīḥ daḫı **yoġiken**…

9f. Kendü (kendi) : Yaʿnī anları siz **kendü** ḥāllerine ḳoñ, anlar ʿāṣıḳlardur.

9g. Egerçi (eğer): **Eġerçi** ol sulṭānlarıñ ekṯerī Ḥanefiyyü'l-meẕheb deġildür.

9h. Gice (gece): Baʿdehū ol **gice** vāḳıʿada gördüm.

9ı. Taşra (dışarı): Zīrā dört meẕhebden **ṭaşradur**.

9i. Şol (şu): Üç nevʿiñ biri **şol** kimesnedür ki.

9j. Ol (o) *:* Cevāb verilmiş ki ehl-i ẕikriñ mesmūʿu olan ses **ol** bābıñ güşāde olduġu ṣadādur.

9k. İmdi (şimdi): **İmdi** deverānla ẕikru'llāh maḥalli daḫı bunuñ gibidür.

9l. Tag (dağ): Saḥrālarda ve **ṭaġlarda** ẕikr idin.

9m. Ana (ona): **Añа** daḫı cevāb tedārük idüp deverān-ı ṣūfiyyeye raḳṣ ıṭlāḳ olunmaḳ ḫaṭā ʾ-ı maḥżdur.

9n. Kangı (hangi) : Cümleye mürşid-i kāmil olan **ḳangıñızdur?**

9o. Eyle (öyle): Ammā ehl-i inṣā[f] u ehl-i ḥaḳḳ ḳatında **eyle** değildür.

3. ESERDE GEÇEN ZİKİR, ÂYET VE HADİSLER

3.1. Zikirler

Zikir, sözlükte anmak, hatırlamak anlamlarına gelmektedir. Allah'ı zikretmek gönülle yapılan ibadetlerin en güzellerindendir. Kalbi temizlemek, nefsi terbiye etmek ve Allah rızasını kazanmak için büyük bir ehemmiyeti vardır. Ayrıca dünya ve ahiret hayatına yönelik dilekler, sıkıntılardan kurtulmak ve manevi huzura kavuşmak için zikredilebilir.

"Zikir, hatırlamak, zihinde tutmak, yâd etmek, unutmamak ve anmak manasına Kur'ân kaynaklı bir tasavvuf kavramıdır. Bütün tasavvuf büyükleri ve tarikat ricali, bu kavramı yollarının temel esası saymışlardır. Doğrusu bunda pek haksız da sayılmazlar. Çünkü bu kavram Kur'ân'da türevleriyle birlikte 250'den fazla yerde geçmektedir." (Yılmaz, Hasan Kâmil) Tasavvuf Allah'ın, evrenin ve yaratılanların anlamını varlık birliğiyle açıklayan, yolu Allah'ı anmaktan geçen bir felsefe olduğundan "zikir" kavramı tasavvuf düşüncesinde önemli bir yer bulmaktadır. Uzun yıllar boyunca tasavvuf fikrindeki sufiler zikirle Allah'ı anımsamış, ibadet etmiştir.

Mehmet Kasım Özgen "Tasavvuf Felsefesinde Zikir Kavramı" adlı makalesinde; Ali Teknik & Vahit Göktaş "Tasavvufi Düşüncede Zikir ve Zikrin Benlik İnşasına Etkisi" makalesinde tasavvufun özü, zikirle ilişkisi, tasavvufi açıdan zikrin önemi gibi konularda açıklamalar yapmış, çeşitli bilgilere yer vermiştir. Konuyla ilgili detaylı bilgiye bu kaynaklardan ulaşılabilir. *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye'*de dört zikir geçmektedir:

Allāhü ekber: Allah en büyüktür.

El-ḥamdü li'llāh: Allah'a şükürler olsun.

Lā ilāhe illa'llāh: Allah'tan başka ilah yoktur.

Sübḥān'Allāh: Allah noksan sıfatlardan uzaktır.

3.2. Âyetler

Kur'ân; insanlara kâinatı, ahireti, emir ve yasakları anlatan; Allah tarafından ifâde edilen sözlerin yer aldığı islâm dinine ait kutsal kitaptır. Âyet ise Kur'ân'ın her cümlesine verilen isimdir. Sözlük anlamı olarak açık alâmet, işâret, iz, nişâne anlamlarına gelmektedir. Kur'ân'da 6666 âyet bulunmaktadır, bir kelimelik âyetler olduğu gibi bir sayfaya kadar uzanan âyetler de bulunmaktadır. Kur'ân âyetlerini yorumlayıp açıklamaya "tefsir" yorumlayan kişilere ise "müfessir" denmektedir. Ömer Nasuhi Bilmen, Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır gibi isimler başlıca Türk müfessirlerdir. Bu isimler üzerine tezler ve makaleler yazılarak çeşitli ilmi çalışmalar yapılmıştır.

Ömer Nasuhi Bilmen "Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli ve tefsiri, Büyük Tefsir Târihi (Tabakâtu'l-müfessirîn), Nesâih-i Kur'âniyye gibi eserleriyle tefsir ilminde önemli bir isimdir ayrıca "Büyük İslâm İlmihâli" adlı eserinde islâm hukuku ve hadîs ilminde önemli bir yeri vardır. Erdoğan Köycü "Ömer Nasûhî Bilmen'in Hayatı ve Büyük İslâm İlmihâli Adlı Eseri Bağlamında Hadîs İlmi'ndeki Yeri " adlı makalesinde Bilmen'in hayatı, eserleri ve hadîs ilmindeki yerine dair önemli bilgiler vermektedir.

Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır ise "Hak Dini Kur'ân Dili" adlı tefsirinde Kur'ân-ı Kerim'i yorumlamıştır. Kullandığı metedoloji üzerine Mustafa Özel "Elmalılı'nın Tefsir Metodolojisi" adlı makalesinde." Akademik geçmişinde, daha çok, fıkıh, fıkıh usûlü, vakıf hukuku, mantık gibi ilimlerin ön planda olduğu Elmalılı, klasik âlim tanım ve sıfatını taşıyan son şahsiyetlerdendir. Bunu, ortaya koyduğu bu muhalled ve muhteşem tefsir eseriyle göstermiştir. Tefsirin içeriği, ele aldığı konular, yaptığı yorumlar, izlediği yöntem ve üslup, kullandığı kaynaklar, bu ve benzeri unsurların hepsi, onun ilmî kişiliğini, kültürel birikimini göz önüne seren birer delildir." (Özel, Mustafa: s.30) diyerek Yazır ve metodolojisi hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Sami Şahin "Hak Dini Kur'ân Dili Adlı Eserde Hamdi Yazır'ın Hadîse Yaklaşımı" adlı makalesinde Yazır'ın hadîsleri kullanışı ve hadîs anlayışı hakkında açıklamalara yer vermiştir. Çalışmamızda eserde geçen yedi âyet tespit edilmiş olup Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır'ın tefsirine yer verilmiştir.

“Fe-intecher bi’l-ḳavli fe-innehū yaʿlemü’-s-sırra ve aḫfā: Eğer sen, sözü açıktan söylersen, bilesin ki o, gizliyi de gizlinin gizlisini de bilir.” *(Taha suresi, 7. âyet,),* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

Ütlü māūḥiye ileyke mine’l-kitābi ve eḳımi’ṣ-ṣalāte inne’ṣ-ṣalāte tenhā ʿani’l-faḥşāʾi ve’l-münker ve le-ẕikru’llāhi ekber va’llāhü yaʿlemu mā teṣnaʿūn: (Resûlüm!) Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir. *(Ankebut suresi, 7. âyet)* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

Ve tera’l-melāʾikete ḥāffīne min ḥavli’l-ʿarş: Melekleri görürsün ki Rablerine hamd ile tesbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmışlardır. Artık aralarında adaletle hükmolunmuş ve “Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun” denilmiştir. *Zümer suresi, 75. âyet* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

Elleẕīne yahmilūne’l-ʿarşe ve men ḥavlehū yüsebbiḥūne bi-ḥamdi Rabbihim: Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunanlar (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, ona iman ederler. Müminlerin de bağışlanmasını isterler: Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru! *Mü’min suresi, 7. âyet* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

F’aʿlem ennehū lā ilāhe illa’llāh: Bil ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Habibim!) Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de duracağınız yeri de bilir. *(Muhammed suresi, 19. âyet)* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

Üẕküru’llāhe ẕikran keṯīran: Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin. *Ahzab suresi, 41. âyet* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

Ẕālike’l-kitābü lā raybe fīh: O kitap Kur’ân onda asla şüphe yoktur. O, müttakîler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir. *Bakara suresi, 2. âyet* (Yazır, Elmalılı Hamdi sny.)

3.3. Hadîsler:

Hadîsler, peygamberimize ait olan sözlerdir. Âlimlerin, sahabelerin kaleme almasıyla geçmişten günümüze gelmiştir. İslam ehline yol gösteren hadîsler, peygamberin Müslümanlara mirasıdır.“İslam âlimleri, on dört asırlık İslâm tarihi boyunca Hz. Peygamber'in mirasının anlaşılması ve sonraki nesillere aktarılması konusunda büyük çabalar sarf etmişlerdir. Telif edilen yüzlerce cilt şerh ve haşiye ile bazı hadîsleri anlama ve yorumlama üzerine çeşitli vesilelerle yapılan çalışmalar, bu türden çabaları ifâde etmektedir. Çağımızda da ilahiyat eğitimi görmüş olsun ya da olmasın pek çok Müslüman'ın konuya olan ilgisi, bu gayret ve çabaların ilâ nihâye devam edeceğini göstermektedir” (Oruçhan, Osman s.41). Hadîsleri açıklayan kişilere “muhaddis” denmektedir. Başlıca muhaddisler incelemesini yaptığımız eserde de adı geçen Buhari, Ebu Davud, Tırmizi, İmam Malik gibi isimlerdir.

Hadîslerin doğru anlaşılıp yorumlanması her zaman büyük bir ehemmiyet teşkil etmiştir. Bazı hadîslerin doğruluğu kabul edilirken bazılarından şüpheye düşülmektedir. Kabul açısından hadîsler makbul ve merdud olarak ikiye ayrılmaktadır. Makbul hadîsler doğruluğu kabul edilip kendisiyle amel edilmesi gereken hadîsler olup merdud hadîsler doğruluğu kabul edilmeyen hadîslerdir. “Hz. Peygamber döneminden uzaklaşılması ile birlikte hadîslerin doğal ortamının kaybolması ve rivâyetlerdeki bazı eksikliklerin yanı sıra zamanın, coğrafyanın ve muhatapların değişmesi, tabiî olarak hadîslerin farklı anlaşılması ya da anlaşılamamasının önemli nedenlerinden olmuştur. Günümüzde bazen hadîslerden layıkıyla istifâde edilememesinin büyük oranda bu durumdan kaynaklandığı söylenebilir.” (Agitoğlu, Nurullah) Çalışmamızda eserden rakam hadîs yer almıştır. Son üç hadîs eserde geçen ancak doğruluğu kabul görmeyen hadîslerdendir.

İnne lil-ḳurāni ẓahren ve baṭnen ve li-baṭnihi baṭnen ilā sebʿati ebṭunin: Kur’ânın görünen ve görünmeyen yönleri vardır, görünmeyenler yedi dereceye kadardır.

Bu hadîste Kur’ân’ın ifâde ve üslubuna atıf yapılmıştır. Kur’ân günlük dilden farklı olarak, kendi içinde bir ahenkle ve edebi bir üslupla yazılmıştır. Kur’ân’da âyetler ve anlamları apaçık olmakla beraber, tefsir ilmine vakıf olanların

yorumlayabileceği derin anlamlar da vardır. Kur'ân'ın açık olmayan ifâdeleri ve yönleri yedi kademedir.

Allâhümme erine'l-ḥaḳḳa ḥaḳḳan ve'rzuknā ittibāʿahū ve erine'l-bāṭıle bāṭılen ve'rzuknā ictinābehū: Allah'ım bize hakkı hak olarak göster, ona tabi olmakla rızıklandır. Bâtılı da bâtıl olarak göster, ondan kaçınmakla rızıklandır.

Bu hadîste Allah'tan bize doğru yolu göstermesi ve bu şekilde rızıklandırması istenmektedir. Doğruyu bulmaktan başka bâtılı anlamak da önemlidir. Bâtıl; doğru olmayan, gerçeğe uymayan anlamlarındadır. Allah'tan yanlışın da yanlışlığına vâkıf olmamız, ondan kaçınma konusunda bize yardımcı olması dilenmektedir.

Men teşebbehe'l-ḳavme fe-hüve minhüm: Kim hâl ve hareketleriyle bir kavme benzerse o da onlardandır.

İslam dini, kendine has müeyyide ve kâidelere sahiptir. İslam dini mensuplarının bunları bilmesi ve bu doğrultuda hareket etmesi gerekir. İslama uygun olmayan ideolojileri veya farklı dinlere ait fikirleri benimsemek, taklid etmek yanlıştır. Kişi böyle bir gaflete düşerse dininden uzaklaşmış ve diğerlerine benzemiş olur.

Lā teḳūmü's-sāʿatü ve ʿalā vechi'l-arżi men yeḳūlü Allāh Allāh: Yeryüzünde Allah'ın ismini zikreden kullardan sadece bir kul bile kalsa kıyamet kopmaz.

Bu hadîs; Allah'ı anmanın, onun ismi ve sıfatlarıyla zikretmenin önemini ifâde etmektedir. Zikir, Allah'ın yüceliğini dile getirmek ve mânevî yetkinliğe ulaşmak amacıyla yapılır. Zikir, kulların Allah'a bağlılığını artırır ve kötülüklerin tesirinden muhafaza olunmasını sağlar. Gönüllere huzur vererek, mutluluğa kavuşturur. Allah'ın isim ve sıfatlarıyla zikretmek öyle büyük bir ehemmiyet teşkil eder ki beşeri dünyanın sonu olacak kıyamet bile kulları Allah'ı andıkça kopmayacaktır.

Ẕākiru'llāh ḥabību'llāh: Allah'ı zikreden kullar Allāh'ın sevdiği kuludur.

Allah'a bağlılık yolunda kalplere huzur veren zikir, mânevi bir samimiyetle gerçekleşir. Allah, onu anmaları ve bu samimiyet karşısında kullarına lütuflarını ihsân eder. Lütufların ihsan edildiği bu kullar Allah'ın sevgili kullarıdır.

Ẕākiru'llāhe fi'l-ġāfilīn ke'l-ḥayyi beyne'l-emvāt: Gafletten kurtulup Allah'ı zikreden kişiler ölüler arasından hayatta olan kişiler gibidirler.

Bu hadîs, zikrin önemi ve faziletlerini dile getirmektedir. Ölü olmak bir şeyin bitişi; hayatta olmak bir şeylerin devam etmesi, lütufların ihsân edilmesi gibi düşünülebilir. Allah'ı zikretmek onun cömertliğine nâil olmaktır.

Ẕākiru'llāhe fi'l-ġāfilīn ke'ş-şecerati'l-ḫażrāʾi fī vasaṭi'l-heşīm: Gâfiller arasında Allah teâlâyı zikreden kimseler kurumuş ağaçlar içinde taze yeşil yapraklanmış ağaç gibidir.

Allah'ı zikretmek; mânevi bir ferahlık, gönül güzelliği ve onun faziletlerini bize sunar. Kurumuş ağaçlar, Allah yolundan uzak, gafletteki kulları temsil ederken taze, yeşil yapraklanmış bir ağaç benzetmesi Allah'ı ananların manevi güzelliği ve canlılığını ifâde eder.

Küllü luʿbi benī Ādem ḥarāmün illā ʿan-ṣelāsetin bi-merʾetihī ve ferasihī ve ḳavsihī: Müslümanın Müslümana ırzı, malı ve kanı haramdır.

İslam güzel ahlak dinidir. Sevgiyi, saygıyı, toplumsal adaleti ve yardımlaşmayı, emrederken adaletsizliği, haksız kazancı, başkalarının canına ve malına kastetmeyi yasaklamıştır. İslam ehlinin bu müeyyideler doğrultusunda emirlere uyması ve yasaklardan kaçınması gerekir.

Yā ʿAli Alīhel şaḳaḳte ḳalbeh: Ya Ali, bunu ne niyetle söylediğini bilmek için kalbini yardın da baktın mı?

Bu hadîs hz. Ali'nin bir kişinin münafık olduğunu dile getirmesine istinaden söylenmiştir. İnsanlar hakkında peşin hükümlü olmamak gerektiği, onların kalbinde olanların açıkça bilinemeyeceği ifâde edilmektedir.

Üẕküru'llāhe ẕikran keṣīran ḥattā yeḳūlü'l-münāfiḳūne enneküm türāʾūne: Münafıklar size; "Şüphesiz siz onu görüyorsunuz." deyinceye kadar zikretmeye devam ediniz.

Allah'ı zikretmek ona bağlılık ve en kalbi duygularla gerçekleşir. Zikir, manevi yetkinliğe ulaşma konusunda en önemli eylemlerden biridir. Zikre devam etmek ve

Allah'ı çokça anmak gerekir. Samimiyetle yapılan zikir karşısında münafıklar Allah'ı görüyor gibi zikredildiğini dile getirecektir.

Lā yaḳ ͨudü ḳavmün yeẕkürūna'llāhe illā ḥaffethümü'l-melā ʾiketü ve ġaşiyethümü'r-raḥmetü ve nezelet ͨaleyhimü's-sekīnetü fe-ẕekerehümü'llāhü fī-men ͨindehū: Sırf Allah'ı zikretmek için bir mecliste oturanları melekler halka çevirerek kuşatırlar, ilâhi rahmet onları kaplar, üzerlerine sükûnet ve vakar iner. Allah katında bulunanlar onlardan bahseder.

Allah'ı anma sebebiyle bir mecliste toplanmak o kadar erdemlidir ki melekler ve Allah katında bulunan tüm yaradılanlar buna şahitlik eder. Allah'ın rahmeti ve bereketi onları sarar, lütuflarına nâil olurlar.

Mā icteme ͨa ḳavmün fī mescidin min mesācidi'llāhi ve yetlūne kitāba'llāhi ve yetedāresūne beynehüm illā nezelet ͨaleyhimü's-sekīnetü ve ġaşiyethümü'r-raḥmetü ve ḥaffet bi-himi'l-melā ʾiketü ve ẕekerahümü'llāhü fī-men ͨindehū**:** Mescitlerde toplanıp Allahın kitabını okuyanlar ve manalarını tartışanların üzerlerine sükûnet iner. Melekler onlara rahmet kanatlarını açar, rahmet onları kuşatır ve bu meclislere katılanların isimleri Allahın katında anılır.

Bir araya gelerek Kur'ân'ı okuyan ve meâlini tartışanlar rahmet ve bereketle şereflendirilir. Onların isimleri Allah katında zikredilir. Allah ihsan ettikleriyle onları muradına muvaffak eyler.

İnneme'l-a ͨmālü bi'n-niyāt: Ameller, ancak niyetlere göre değer kazanır.

Yapılan işler niyetlere göre değer kazanır. Bir eylemde bulunurken sonucundan ziyade Allah rızası için, iyi niyetle yapılmış olması önemlidir. İyi neticesi olan bir eylem art niyetle veya Allah rızasından başka işler için yapılmışsa kıymetsizdir.

İrbe ͨū ͨalā enfüsiküm lā ted ͨūne eṣamme ve lā ġā ʾiben. İnneküm ted ͨūne semī ͨan ḳarīben ve hüve me ͨaküm: Ey İnsanlar! Kendinizi yormayınız. Çünkü sizler işitmeyen ve uzaktaki birine değil, her an sizinle olan, her şeyi duyan Allah'a dua ediyorsunuz.

Allah bizi her an duyan, gören ve bilendir. Allah dualarımızı işitir, onu andığımız yerdedir. Ona ulaşmak zor değildir. Allah müminlerle beraberdir.

Men senne fi'l-İslāmi sünneten ḥaseneten fe-lehū ecruh ve ecru men ʿamile bihā min baʿdih: Kim İslam'da güzel bir yol açarsa onun için bunun sevabı ve kendisinden sonra bununla amel edenlerin sevabına benzer bir sevap vardır.

İslam güzel ahlak ve salih amel dinidir. İyi ve güzel işler yapamakla beraber faydalı bir yol açarak iyiliğe vesile olmak da çok hayırlıdır. Bu vesile ile güzel ameller işlendikçe bu yolu açanlar sevap kazanmaktadırlar.

İẕā merartüm bi-riyāżi'l-cenneti fe'rteʿū: Cennet bahçelerine uğrarsanız meyvelerinden faydalanınız.

"— Ḳālū ve mā riyāżu'l-cenneti yā Resūla'llāh?": Cennet bahçeleri nedir ya Rasulallah?

— Kāle ḥaleḳu'ẕ-ẕikri: Zikrin halkasıdır.

İnsanlar hayatını dünyadaki kötülüklere karşı koyarak Allah'ın razı olacağı şekilde geçirmekle sorumludur. Zorluklara sabır gösteren, salih ameller işleyen, güzel ahlaklı olan kimseler sonsuz cennet hayatıyla müjdeleneceklerdir. Tüm güzellikleri barındıran eşsiz cennete ulaşmanın yolu ise zikirden geçmektedir. Allah'ı hatırlamak, isim ve sıfatlarıyla onu anmak cennete ulaştıran hayırlı bir yoldur.

Men terake'l-mirā'e ve hüve muḥıḳḳun büniye lehū beytün fi'l-cenneti: Bir kimse bir kimse ile bir hususta mübahese ve mücadelesinde haklıyken ve söz kendindeyken tevazu gösterip mücadeleyi terk ederse Allah'ın emriyle cennette onun için bir ev yapılır.

Tevazu, insanın hangi makam, özellik ve bilgiye sahip olursa olsun kibirlenmemesi, alçak gönüllülük göstermesidir. İslam dini, karşımızdakilere hoşgörüyle ve saygıyla yaklaşmamızı ister. Herhangi bir konuda tartışırken haklılığını ispat etme gerekçesiyle karşıdakini küçümseyerek, bir şeylerin mücadelesini vermek doğru değildir. Saygı ve hoşgörü çerçevesinde tartışmak, tevazu göstermek gerekir. Bunu başarabilenler en hayırlı amellerden birini işlemiş olurlar. Allah bu davranışta bulunanlardan razı olur ve onları cennetten bir evle müjdelendirir.

Efżalü’z̲-z̲ikri lā ilāhe illa’llāh: La ilahe illallah’dan daha iyi bir zikir yoktur.

La ilahe illallah: “Allahtan başka ilah yoktur.” manasına gelmektedir. Kelime-i tevhidde yer alan bu ifâde cümle mevcudatı yaratan Allah’ın tek ve eşsiz olduğu manasını taşımaktadır. Bu ifâde ile Allah’ı anmak zikirlerin en hayırlıdır.

Men serra [hū] en yeclise maʿa’llāhi fe’l-yeclis maʿa ehli’t-tasavvufi: Kim Allah’la beraber olmaktan mutluluk duyarsa tasavvuf meclisinde otursun.

Hadîs olduğu iddia edilen bu ifâdeye göre: Allah yolundakiler tasavvuf meclisinde toplanır, Allah’ı anar ve manevi olgunluğa ulaşmaya çalışır. Allah’la beraber olmak isteyenler bu mecliste yer almalıdır.

Lā teṭʿanū ʿalā ehli’t-taṣavvufi ve’l-ḫavfi[ḫariki] fe-inne aḫlāḳahüm aḫlāḳu’l-enbiyāʾi ve libāsehüm libāsü’ṣ-ṣūfī: Sufiler hakkında kötü sözler söylemeyin çünkü onların ahlakı peygamberlerin ahlakı gibidir, giyimi kuşamı da onlar gibidir.

Hadîs olduğu iddia edilen bu ifâdeye göre: Tasavvuf fikriyle Allah yolunda olan sufiler, peygamberlerin ahlakını ve yaptıklarını örnek alırlar. Onlar hakkında yanlış ifâdelerde bulunulmamalıdır.

Erġıbū fī duʾāʾi ehli’t-taṣavvufi ve aṣḥābi’l-cūʿi ve’l-ʿaṭşi fe-inna’llāhe yenẓuru ileyhim ve yüsriʿu icābetehüm: Tasavvuf ehlinin duasını istiyorum çünkü Allah onalara bakar ve dualarını kabul eder.

Hadîs olduğu iddia edilen bu ifâdeye göre: Hz. peygamber tasavvuf ehlinden kendisine dua edilmesini istemektedir. Allah’ın onların dualarını kabul edeceği inancındadır.

4. ESERDE ADI ANILAN KİŞİLER

4.1. Hz. Muhammed

İslam dininin kurucusu, son peygamber.

4.2. Hz. Ayşe

Hz. Muhammed’in eşlerinden biri. Halîfe Ebu Bekir’in kızı.

4.3. Hz. Ali

İslam dininin halîfesi Hz. Muhammed'in damadı ve amcasının oğlu.

4.4. Hz. Ömer

İslam dininin hz. Ebu Bekir'den sonraki halîfesi ve hz. Muhammed'in sahabesi.

4.5. Hz. Hamza:

"Hz. Peygamber'in amcası, Uhud şehidlerinden." (TDV İslam Ans, 2014: c.15 s.500)

4.6. İmâm-ı Şâfi

İslam'da Şâfi mezhebinin büyük imamı.

4.7. İmâm-ı Hanbel

İslam'da Hanbelî mezhebinin imamı, muhaddis, fakih.

4.8. İmâm-ı Mâlik

İslam'daki dört büyük mezhepten Mâlikî mezhebinin önderi.

4.9. İmâm-ı Âzam Ebû Hanife

"İslam'da Hanefî mezhebinin imamı, büyük müctehid." (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.131)

4.10. İmâm-ı Gâzzalî

"Eş'arî kelâmcısı, Şâfiî fakihi, mutasavvıf, filozoflara yönelttiği eleştirilerle tanınan İslam düşünürü." (TDV İslam Ans, 2014: c.13 s.489)

4.11. Sultan Bâyezîd Han

"II Bâyezîd, Osmanlı imparatorluğunun sekinci pâdişâhı. 1448'de Dimetoka'da doğdu. Fâtih Sultan Mehmed'in Gülbahar Hatun'dan doğan büyük oğludur." (TDV İslam Ans, 2014: c.5 s.234)

4.12. Sultan Selim Han

"Yavuz Sultan Selim, Osmanlı pâdişâhlarının dokuzuncusu ve İslam'ın halîfesi. Bir rivâyete göre 872 (1467-68), daha kuvvetli bir ihtimal olarak 875'te (1470) babası II. Bayezid'in sancak beyi olarak bulunduğu Amasya'da doğdu." (TDV İslam Ans, 2014: c.36 s.407)

4.13. Şeyh Şa'bân Efendi:

"Şâbâniyye tarikatının kurucusu. Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinde dünyaya geldi. Hayatına dair bilgilerin önemli bir kısmı, Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın beşinci şeyhi Ömer Fuâdî'nin *Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî* adlı eserine dayanmaktadır." (TDV İslam Ans, 2014: c.38 s.208)

4.14. Şeyh Sünbül Efendi

"Halvetîyye tarikatının Sünbüliyye kolunun kurucusu. Merzifon'da doğdu. Asıl adı Yûsuf Sinan'dır. Sünbül lakabı ona şeyhi Cemâl-i Halvetî tarafından verilmiştir." (TDV İslam Ans, 2014: c.38 s.135)

4.15. Şeyh İbrahim Kırımî

Kırımdan İstanbul'a hicret etmiş bir mutasavvıf.

4.16. Şeyh Şehabeddin Sühreverdi

"Sühreverdiyye tarikatının kurucusu, müfessir ve muhaddis." (TDV İslam Ans, 2014: c.38 s.40)

4.17. Şeyh Es-Sülemî

"Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Habîb b. Rubeyyia es-Sülemî Kıraat âlimi, tâbiî. Hz. Peygamber'in vefatından önce doğduğu bilinmektedir. Babası sahâbî olup kendisi Kûfeli tâbiîlerin ikinci tabakasında yer alır." (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.87)

4.18. Şeyh Akşemseddin

"Fâtih'in hocası, mutasavvıf, âlim-tabip ve şâir. Asıl adı Şemseddin Muhammed b. Hamza'dır. Ancak Akşemseddin veya kısaca Akşeyh adıyla şöhret bulmuştur. 792 (1390) yılında Şam'da doğdu." (TDV İslam Ans, 2014: c.2 s.299)

4.19. Şeyh Hasan Basrî

“Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî . Basralı meşhur tâbiî, âlim ve zâhid. 21 (642) yılında Medine’de doğdu.” (TDV İslam Ans, 2014: c.16 s.291)

4.20. Ebû Cehil

“Hz. Muhammed’in ve İslâm’ın azılı düşmanlarından biri. Yaklaşık 570’te Mekke’de doğdu. Asıl adı Amr olup Kureyş’in Mahzûm koluna mensuptur. Ebü’l-Hakem olan künyesi İslâmiyet’e düşmanlığı sebebiyle Hz. Peygamber tarafından Ebû Cehil şeklinde değiştirilmiştir.” (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.117)

4.21. Ebû Câfer:

“On kıraat imamından biri, tâbiî. Adının Fîrûz veya Cündeb olduğu ileri sürülmüşse de doğrusu Yezîd’dir. Abdullah b. Ayyâş’ın âzatlısı olup Hz. Peygamber’in hanımlarından Ümmü Seleme’nin âzatlısı olarak da zikredilmiştir.” (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.116)

4.22. Ebû Tâlib

“Ebû Tâlib Abdümenâf b. Abdilmuttalib b. Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî. Hz. Peygamber’in amcası.535 yılında doğdu.” (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.237)

4.23. Ebû Yusuf

“Ebû Yûsuf Ya‘kūb b. İbrâhîm b. Habîb b. Sa‘d el-Kûfî. Ebû Hanîfe’nin önde gelen talebesi, müctehid hukukçu ve ilk kadılkudât.” (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.260)

4.24. Ebû Hasan El-Kerhî

“Ebü’l-Hasen Ubeydullāh b. el-Hüseyn b. Dellâl el-Kerhî. Hanefî mezhebinin sistemleştirilmesinde önemli katkıları bulunan, Irak Hanefîliği çizgisinin önde gelen temsilcisi, usulcü, fakih.” (TDV İslam Ans, 2014: c.25 s.285)

4.25. Ebû Hüseyin El-Kudûrî

“Ebü’l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî (ö. 428/1037). Müctehid Hanefî âlimi. 362 (973) yılında Bağdat’ta doğdu.” (TDV İslam Ans, 2014: c.26 s.321)

4.26. Ebû Hüreyre

“Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî. Çok hadîs rivâyet etmesiyle tanınan sahâbî. Yemen’de yaşayan Ezd kabilesinin Devs koluna mensup olup ne zaman doğduğu belli değildir.” (TDV İslam Ans, 2014: c.10 s.160)

4.27. İbn-i Abbas

“Ebü’l-Fazl el-Abbâs b. Abdilmuttalib b. Hâşim el-Kureşî el-Hâşimî. Hz. Peygamber’in amcası. Hz. Peygamber’in doğumundan iki veya üç yıl önce dünyaya geldi. Mekke’de onunla birlikte büyüdü.” (TDV İslam Ans, 2014: c.1 s.16)

4.28. Mevlânâ

“Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, âlim ve şâir. Rebîülevvel 604’te (30 Eylül 1207) Horasan’ın Belh şehrinde dünyaya geldi” (TDV İslam Ans, 2014: c.29 s.441)

4.29. Kemalpaşazâde

“Osmanlı şeyhülislâmı ve tarihçisi. Asıl adı Şemseddin Ahmed’dir. Şehzade Bayezid’e (II. Bayezid) lalalık yapan büyükbabası Kemal Paşa’ya nisbetle Kemalpaşazâde, Kemalpaşaoğlu veya İbn Kemal diye anılır.” (TDV İslam Ans, 2014: c.25 s.238)

4.30. Seyyid Alizâde

“Ya‘kūb b. Seyyid Ali er-Rûmî el-Bursevî. Seyyid Alizâde diye de anılır.” (TDV İslam Ans, 2014: c.22 s.210)

4.31. Kâsım-ı Envar

“Muînüddîn Alî b. Nasîr b. Hârûn b. Ebi’l-Kāsım-ı Hüseynî. İranlı mutasavvıf-şâir.756’da (1355) Tebriz civarında Serâb’da doğdu. Tebrizli bir seyyid ailesine mensuptur.” (TDV İslam Ansiklopedisi, 2014: c.24 s.542)

4.32. Kâşânî

“Kemâlüddîn Abdürrezzâk b. Ebi’l-Ganâim Muhammed el-Kâşânî (ö. 736/1335) Tasavvufî tefsir ve terimlere dair eserleriyle tanınan mutasavvıf.” (TDV İslam Ans, 2014: c.25 s.5)

4.33. Zemahşerî

“Ebü’l-Kāsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî. El-Keşşâf adlı tefsiri yanında Arap dili ve edebiyatına dair çalışmaları ile tanınan çok yönlü Mu‘tezile âlimi.” (TDV İslam Ans, 2014: c.44 s.235)

4.34. Buharî

“Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu‘fî el-Buhârî. Kur’ân-ı Kerîm’den sonra en güvenilir kitap kabul edilen el-CâmiǾu’ś-śahîh adlı eseriyle tanınmış büyük muhaddis.” (TDV İslam Ans, 2014: c.6 s.368)

4.35. Nesefî

“Ebû Hafs Necmüddîn Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Nesefî es-Semerkandî. Hanefî fakihi, muhaddis, müfessir, kelâmcı. 461 (1068-69) yılında Buhara yakınlarındaki Nesef (Nahşeb) şehrinde doğdu.” (TDV İslam Ans, 2014: c.32 s.571)

4.36. Vahidî

“Ebü’l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nîsâbûrî. Müfessir ve Arap dili âlimi. Nîşâbur’da doğdu.” (TDV İslam Ans, 2014: c.42 s.438)

4.37. Tahavî

“Ebû Ca‘fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî el-Hacrî el-Mısrî et-Tahâvî. Hanefî fakihi ve muhaddis.” (TDV İslam Ans, 2014: c.39 s.385)

4.38. Beyzâvî

"Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullāh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî. Müfessir, Eş'arî kelâmcısı ve Şâfiî fakihi.Şîraz kādılkudâtlığı yaptığı için "Kādî" ve "Kādılkudât" diye de tanınır." (TDV İslam Ans, 2014: c.6 s.100)

4.39. Cüneyd-i Bagdadî

"Ebü'l-Kāsım Cüneyd b. Muhammed el-Hazzâz el-Kavârîrî. İlk devir sûfîliğinin en güçlü temsilcilerinden olan meşhur sûfî." (TDV İslam Ans, 2014: c.8 s.119)

4.40. Samiri

Metinde adı geçen yahudi bir putperest.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

“RİSÂLE-İ ŞEVKİYYE VE MAKÂLE-İ ZEVKİYYE” METNİ

METNİN DİL İÇİ ÇEVİRİMİ

[79/b] Risāleʾ-i şevḳiyye ve maḳāleʾ-i ẕevḳiyyedür ki Dār-ı Salṭanat-ı ʿOs̱māniyye Maḥmiyyeʾ-i Ḳosṭanṭīniyyede Sulṭān Bāyez[id] Ḫan ʿaleyhür-raḥmetühü ve’r-rıżvān şeyḫü’l-islām ve müftīʾl-enām olan müfti ʿAlī Çelebi ḳuddise sırrahu ḥażretleri Deverān-ı Ṣūfīyye ḥaḳḳında yazdıḳları risāleʾ-i şerḥ ü beyān vāḳiʿ olmışdur.

Bismillāhirraḥmanirraḥīm Maḥāmid-i fāʾiḳiyye ve s̱enāyā-yı lāyıḳiyye ol Ḫāliḳü’l-kevneyn ve Rāzıḳu’l-maḫlūka ki daīreʾ-i imkānī merkez-i Vācibü’l vucūdla ḳāʾīm ve cümle-i mevcūdatı devrān-ı felek-i devvārla dāʾīm idüb ḫuṣūṣen rūy-ı zemīnde maḳarr-ı ṭālibān-ı ʿilm ü ʿīrfān ve maṣīr-i rāġıbān-ı ẕikr-i Yezdān olan zevāyā-yı laṭīfe ve mecālis-i şerīfde vāḳiʿ ḥalka-i ẕikrī ve dāʾire-i fikrī zümre-i dervīşāna ve cümleʾ-i ʿāşıḳāna bāʿis̱-i ḥuṣūl-i feyż-i raḥmānī ve sebeb-i ẓuhūr tecellī-i rabbānī ḳılmışdur. Ve s̱alavāt-ı firāvān ve teslīmāt-ı bī pāyān ol sulṭān-ı peyġamberān ü bürhān-ı ehl-i ḥālān Ḥażret-i Rasūl-i Ekrem ve Nebiyy-i efḫam ü Muḥammed-i muḥterem ṣallalāhu ʿaleyhi vesellem üzerlerine olsun ki vücūd-ı şerīfleri vücūd-ı cümleʾ-i mevcūdāta ḫuṣuṣen felek-i devvārıñ ḳamereyn-i münīreyn ile devarānına sebeb olduġı ecilden cenāb-ı aḳdes-i ilāhīden yā Muḥammed levlāke lemāḫalaktü’l-eflāk ḫiṭāb-ı müsteṭābına maẓhar olmuşlardur ve daḫı āl ü aṣḥābı üzerlerine olsun ki inne lil-insāni ẓahrā ve baṭnan ve li-baṭnihi baṭnan ila sebʿati ebṭunin ḥadīs̱-i şerīfiniñ fehvā-yı münīfince mertebeʾ-i ʿulūm-ı ẓāhiriyyede ḳalmayub şerīʿat-ı Muḥammediyyeyi ve ṭarīḳat-ı Aḥmediyyeyi inne lil-ḳurāni ẓahren ve baṭnen ve li-baṭnihi baṭnen ilā sebʿati ebṭunin ḥadīs̱-i şerifi muḳteżāsınca muḳarrer ve müteḥaḳḳıḳ olan ʿilm-i bāṭın ve ʿilm-i ledünnī ḳuvvetiyle taḥṣīl-i maʿārifde ve tekmīl-i ḥaḳāʾiḳde iḳdām ü ihtimām idüb aḥkām-ı ẓāhiriyyesine muḥkim ve ḥālāt ü esrar-ı bāṭıniyyesin müstaḥkim eylemişlerdür.

Sebeb-i Teʾlifihi Şerḥ ü Beyān

Baʿde ḥamd-ı Hudā-yı ḳadīm-i ẕī'l-celāl ve ṣalavat u selām-ı Rasūl-i kerīm-i ẕī'l-cemāl ve çehār yār-ı güzīn-i mürşidīn-i ẕevī'l-kemāl **[80/a]** ve āl ü aṣḥāb-ı rāşidīn-i ẕevī'l-ḫıṣāl bāʿiṯ-i tesvīd-i merām oldur ki efḍalü'l- ʿulemāü'l müteʾaḫḫirīn ve āʿlem-i bi-āḳvāli'l-ʿulemāi'l-müteḳaddimīn şeyḫü'l- islām ve'l-müslimīn ve ḫādimü'ş-şerīʿatü'l-Muḥammediyye ve muʿīnü'l- ṭarīkiyyetü'l-Aḥmediyye ve muḥaṣṣalü'l-maʿrifetü'r-Rabbāniyye ve mükemmilü'l -ḥaḳiḳatü'r raḥmāniyye el-ālīm el-fāżıl ve'l-ʿāmil el-vāṣıl ʿaliyyü'ş̧şān ve veliyyü't tıbyān ve celiyyü'l beyān. Monla ʿAliyyi sūfīʾ cemali ki beyne'n nās Müftī ʿAlī Çelebi dimekle meşhūrdur ḳaddes-Allāhu sırrahu Dār-ı Salṭanat-ı ʿOṯmāniyye Maḥmiye-i Ḳosṭanṭiniyye'de ḳuṭb-ı ẓāhirī ṭarafından emir-i sulṭānī-i ḫaḳanı ve ḳuṭb-ı bāṭınī cānibden hükm-i ṭuġrā-yı ġarrā-i rabbānī ile ḫıdmet-i fetvāda iken deverān-ı sūfiyye aḥvālinden istiftā ve suʾāl olunduḳda ḫiṭāb-ı kāfī ve cevāb-ı şāfī içün taḥrīr etdükleri risāle-i ṣādıḳu'l-maḳāl ve kâşifü'l-eşkālleri ʿArabī olmaġla herkes müstefīdü'l-ʿaṣṣır olsun içün bir ʿazīz-i ferīdü'd-dehr Türkīye terceme idüp ve lākin beyān-ı hümāyūnları mażmūn-ı risāleye maḫsūs olup ḫuṣūṣen zamānemüzde daḫı ziyāde-i beyāna iḥtiyāc olup ve baʿż-ı iḫvān-ı ṭalibān iltimās u ṭaleb itdükleri ecilden elfāẕ-ı belīġayı ve ʿibārāt-ı faṣīḥayı terk idüp şerḥ üslūbında Mevlānā-yı merhūmuñ murād-ı şerīfleri neçe fevāʿīd-i laṭīfe ve zevāʾīd-i müfīde ile şerḥ ü beyān olındı ve '-i maʿhūde ḳuṭbu'l-evliyā ve ẕeḫḫarü'l-aṣfiyā şeyḫ-i vāṣıl ü mürşid-i kāmil ve bāġ-ıʿirfānda gül ü gülzār-ıʿaşḳa bülbül Ḥażretü'ş-şeyḫ Sünbül Efendi ḳaddes-Allāhu sırrahu Ḥażretlerinüñ Taḥḳikiyye nām kitāblarından gāh ṣarāḥaten ism-i şerīfleri ile ve gāh kelām-ı evveline surḫla fāʾide kelimesi yazmaġla işāret olınup istidlālen ẕikr u naḳl olındı ve Sünbül Efendi'nüñ Taḥḳīḳīyye nām kitābı ol kitābdur ki selāṭīn-i ʿOṯmāniyyeden Sulṭān Selīm Ḫan İbn-i Sulṭān Bāyezīd Ḫan ṭābe ṯerāhümā **[80/b]** Ḥażretlerinin zemān-ı pür-emānlarında Monlā ʿArab dimekle maʿrūf bir fāżıl u kāmil ehl-i ʿilm ile deverān-ı ṣūfiyye ḫuṣūṣında Dīvān-ı Hümāyūn-ı Sulṭānī'de ʿulemāʾ-i ʿaṣr ü fużalāʾ-i dehr ḥużūr-ı şerīflerinde bi'l-muvācehe baḥṯ-ı kāmil ile mübāḥaṯe idüp ʿulemānın ekṯerī Sünbül Efendi'yi taṣdīḳ idüp ve taḥḳīḳini pesend etmeġin ve daḫı Sulṭān Selīm Ḫān Ḥażretleri

daḫı bi’z̲-z̲āt istiʿmāʿ idüp de ve ḥaḳ Sünbül Efendi’niñdür deyü ḥükm idüp emr-i hümāyūn-ı vācibü’l-iṭāʿa daḫı vārid olmaġın ḥaḳḳ-ı ġālibi taḥḳīḳ ü beyān içün taḥrīr etdükleri risāledür ki maʿrūf u meşhūrdur ve gāh oldu ki şerḥe derc ü żamm olunan fevāʾid-i laṭīfe feyż-i Raḥmānī ve ʿavn-i Rabbānī ile bu faḳīriñ ḳalbine ḫuṭūr iden levāʾiḥdür. Kelāmuñ evveline sürḫ-ile lāʾiḥa kelimesin yazmaḳla maḥalline göre naḳl ü beyāna derc ü żamm olınmışdur. Ümīddür ki iḫvān-ı ṣafā bu beyān-ı pür-vefādan ifāde [vü] istifāde etdüklerinde ḳuṣūruna naẓar itmeyüp belki ıṣlāḥ u taṣḥīḥ etdüklerinden māʿadā ḳuṭbu’l-evliyā ve z̲uḫru’l-aṣfiyā mürşid-i kāmil ve muvaḥḥid-i vāṣıl muṭṭaliʿ-i āftāb-ı kerāmet ve menbaʿ-ı māhtāb-ı velāyet medīne-i Ḳasṭamonu’da cāmiʿ-i şerīfleri ḳurbında türbe-i pür-envārlarında medfūn u āsūde olan meşhūr-ı cihān ve ḳuṭb-ı zemān Ḥażret-i eş-Şeyḫ Şaʿbān Efendi āstānesinde ḫādimü’l-faḳr iken mevlānā-yı merḥūmuñ risālesin şāriḥ ve mübeyyin olan bu faḳīr ü ḥaḳīr ü żaʿīf ü pür taḳṣīrdür. Derviş ʿÖmerü’l-Fuʾādī er-rācī ʿafve Rabbehü’l-Hādī -Müʾellif-i Kitāb ʿÖmer Fuʾādī- dāʿīlerin ḫayr-ile yād u duʿāʾ-i ḫayr ile rūḥunu şād ideler.

İbtidāʾ-ı Şerḥ ü Beyān

Ve daḫı muʿīnü’l-fuḳarāʾü’z̲-z̲ākirīn ve ẓahīrü’ṣ-ṣuleḥāʾü’ṭ-ṭālibīn el-ʿālim bi’l-ʿilmi’r-Rabbānī mev[lā]nā-yı merḥūm feyż-i Raḥmānī ile münkirīne cevāb-ı şāfī ve cevābda **[81/a]** kelām-ı kāfi ḳaṣdına besmele vü ḥamdele ve ṣalveleden ṣoñra dībāce-i zībālarında: “Lemmā ḥarrertü’r-risālete bi’l-cenān fī-ṣaḥīfeti bālī bi’l-īḳān fe-ḥāveltü tesvīdehā bi’l-ʿirfān le-deḳaʿa ʿināde ehli’l-ḫizlān” buyurdular. Yaʿnī keşf-i maʿnevī ḳuvvetiyle ʿālem-i mülkden ʿālem-i melekūta teveccüh idüp dürer-i ḥaḳāʾiḳ ü ġurer-i deḳāʾiḳ iḫrāc u iẓhārı-y-çün ḳuvvet-i ʿirfāniyye ile baḥr-i ġaybe ġavvāṣ olup çıḳardıḳları dürer ü ġureri evvelen ṣaḥīfe-i ḳalb-i mütedellīlerinde kemāl-i īḳānla taḥrīr idüp ve s̲āniyen münkirīniñ inkārını refʿ ve ehl-i taʿaṣṣub u muʿānidīniñ taʿaṣṣub u ʿinādını defʿ içün ṣaḥāʾif-i evrāḳa tesvīdlerinden ḫaber virdüklerinden ṣoñra ġāfillere nevm-i ġafletden teyaḳḳuẓ ve ʿāriflere ḥaḳla bāṭılı farḳ-ı kāmille farḳ etmek lāzım ve vācib idüġün iʿlām içün ḫiṭāb-ı müstetābla ḫiṭāb idüp: “İʿlem yā aḫī enne’n-nāse kānū’l-müteḥayyirīne’l-cāhilīne’l-leẓīne lā yaʿrifūne yemīnehüm ʿan-şimālihim”

buyurdular. Yaʿnī ey müʾmin-i kāmil ḳarındaşımız bil ve āgāh ol ki nāsdan nūru'l-envāra vāṣıl u taḫalluḳ bi-aḫlāḳ-illāh ḥāline ʿirfān-ı kāmille mütevāṣıl olmamaġla Ḥażret-i Resūl-ullāh ṣallāllāhu ʿaleyhi ve sellemden virāset-i kāmile ile vāriṣ olmayup ve ʿilmi ʿilm-ullāha maẓhar olmayan ʿālimler ḥaḳla bāṭılı farḳ etmemek cehliyle ḥayretde ḳalmışlardur ve bu ḫuṣūṣda ḥayretleri şol mertebeye varmışdur ki ṣaġların ve ṣolların bilmezler. Lāʾiḥa ve bu kelām-ı feṣāḥat-nümūnlarında ṣaġda ve ṣolda maʿnāyı mā vużıʿa leh murād olup ḥaḳīḳat olursa mā naḫnü fīhde kemāl-i cehillerin beyānda mübālaġa ḳaṣd olınur yāḫūd istiʿāre bi'l-kināye ḳabīlinden olur ki lafẓ-ı yemīn-i Ḥaḳ'dan ve lafẓ-ı şimāl-i bāṭıldan kerāmet olur. Fi'l-ḥaḳīḳa bir ʿālem ki ḥaḳla bāṭılı ke-mā hüve haḳḳuh farḳ itmeyüp ve ḥaḳḳa ittibāʿ ve bāṭıldan ictināb etmeye ʿālim-i kāmil ü ʿāmil-i fāżıl deġildür. **[81/b]** Belki ġāfil ü cāhildür demek ola ve bu ḫuṣūṣ-ı ḥikmet-i ilāhiyyeden bir ḥikmetdür ki cemīʿ-i ʿulūmu ve ḥikmetleri cāmiʿ olmaġa ʿulemāʾ-ı fāżılīn ve meşāyiḫ-i kāmilīn bu maʿnāya ḥikmet-i cāmiʿa demişlerdür ki menbaʿ-ı ilm ü ḥikmet ve maẓhar-ı ḥilm ü ʿizzet olup ve şān-ı şerīflerinde "yuʿallimükümü'l-kitābe ve'l-ḥikmete" ve daḫı "üdʿu ilā sebīli Rabbi'ke bi'l-ḥikmeti ve'l-mevʿiẓati'l-ḥaseneti" nāzil olan sulṭānü'l-enbiyāʾ vü burhānü'l-evliyāʾ Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ṣallā'llāhü ʿaleyhi ve sellem ṭālib-i ḥikmet-i ilāhiyye olup cenāb-ı aḳdes-i Ḫudā'dan bu ḥikmet-i cāmiʿa ricāsına işbu duʿāʾ-i ḥikmet-baḫşı oḳurlardı. Duʿāʾ-i Rasūlu'llāh Ṣ[allā'llāhü ʿaleyhi ve selle]m: "Allāhümme erine'l-ḥaḳḳa ḥaḳḳan ve'rzuknā ittibāʿahū ve erine'l-bāṭıle bāṭılen ve'rzuknā ictinābehū" ve bu maʿnā sulṭānü'l-muḥaḳḳiḳīn ve burhānü'l-müdaḳḳiḳīn el-kāmil bi'l-feyżi'r-Raḥmānī ve'l-ʿālim bi'l-ʿilmi'r-Rabbānī el-İmāmü'l-Hümām el-İmāmü'l-Ḳāşānī ḳuddise sırrahu Ḥażretlerinin İsṭılāt-ı Ḳāşānī ẕikriyle meşhūr olan kitāblarında masṭūrdur. Ḥaḳḳ teʿālā celle ve ʿalā Ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafā ḥürmetine cümle duʿālarumuz ḳabūl idüp ve bu kemālī ẕevḳ ü ḥālle cümlemüze müyesser ide āmīn ve bu ḥāle maẓhar olmayup her demde ve her māddede ḥaḳḳ-ile bāṭılı farḳ itmeyenler cehl-i mürekkeble cāhil olup kendü cehllerin bilmedüklerinden māʿadā ehl-i sünnet ve cemāʿatden pak-meẕheb ve ḫūb-meşreb kimesneler ki; "Fe-aḥbebtü en üʿrafe fe-ḫalaḳtü'l-ḫalḳa li-üʿrafe" feḥvāsınca mā ḫuliḳa lehūsine vuṣūl-içün ṭālib-i maʿrifetu'llāh olup sālik-i ṭarīḳat

olanlarun ceẕbetün min ceẕebāti'r-Raḥmān tevāzī-i ʿamelü'ṣ-ṣeḳaleyn muḳteżāsınca sermāyesi ʿaşḳ olup ve ʿaşḳıñ kemāl-i ẓuhūrına ve vücūdına sebeb-i tezkiye-i nefs ü taṣfiye-i ḳalb ile terk-i mā-sivā'llāh olup ve ẕikr olunan ḥālātıñ kemāl-i ḥuṣūlüne sebeb dil ü cāndan ẕikru'llāh etmek olup ve ẕikru'llāhıñ ṭālibe kemāl-i teʾsīrine sebeb **[82/a]** ṣıdḳ u iḫlāṣ ve ṣıdḳ u iḫlāṣında şevḳ ü ẕevḳ ü şükr ü heyemān olduġu eclden ḥālet-i şevḳle ve şükr ü heyemān-ile ve vecd-ü ḥāl ile meşāyiḫ-i ʿiẓāmdan selef-i ṣāliḥīn ü ḫalef-i kāmilīn ḥāli vü deʾbi üzre Ḥaḳḳ teʿālāya deverān u semāʾla ẕikr iden fuḳarāʾ-ı ẕākirīni ve ʿuṣṣāḳ-ı ṭālibīni tekfīre cürʾet ü iḳdām idenleriñ cehl ü ḫaṭālarına taʿarrużdur. Ṣoñra Mevlānā-yı merḥūm bu ḫuṣūṣda kendülerden istiftāʾ ve suʾāl olınduḳda cevāb lāzım olduġın iʿlām ü beyān idüp "Fe-lezime ʿaleynā beyānü'l-ḥaḳḳı bi'l-bürhāni bi-naṣṣi'ṣ-ṣarīḥi ve't-tibyān" buyurdılar. Yaʿnī nās çün ki bu cehlde ve bu ḥayretdedür. Bu ḫuṣūṣda delīl-i ṣarīḥ ile mā hüve'l-ḥaḳḳı beyān bizim üzerimize lāzım olmışdur dediklerinden ṣoñra; "Ḥattā zāle'ş-şekkü ʿan ḳulūb-i ehli'l-īmani ve ʿale'l-ḫuṣūṣ fi'ẕ-ẕākirīni'l-müttereddidīn" buyurdılar. Yaʿnī bu cevābı anuñ-çün bizüm üzerimize lāzım olmuşdur ki ẕikr olunan ṭālib-i ḥaḳḳ ẕākirleri tekfīr idüp yaʿnī deverān iden ṣūfīler kāfir olurlar deyü küfrlerine ḥükm etmeleri ehl-i īmāndan baʿż-ı kimesneleriñ bu ḫuṣūṣda ḳalbine şekk ü gümān bırakmışdur. Tā ki ol müʾminlerüñ ḳalbinden āḫer müʾmin ḳardeşi ḥaḳḳında sūʾ-i ẓannla vāḳiʿ olan şekk ü gümān gitsün içündür. Ḫuṣūṣan ẕikr olunan ṭālib-i Ḥaḳḳ u ehl-i sülūk dervīş-i ẕākirlerden baʿżısı kemāl-i ḫulūṣa vāṣıl olamayup maḳām-ı telvīnde ve mertebe-i tereddüdde olmaġın anlaruñ ḳalbine daḫı şekk ü gümān ẓuhūr idüp yolından ḳalmaḳ ḫavfi olıcaḳ anlardan daḫı şekk ü gümān gitsün içün cevāb lāzım oldı dediklerinden ṣoñra "fe-ekṣeru'n-nāsi meftūnün bi-fitneti cühhāli'z-zemān" buyurdılar ve Mevlānā-yı merḥūmuñ bu kelām-ı şerīfleri kelām-ı sābıḳlarına ʿillet meṣābesindedür ki ehl-i īmānuñ ve baʿż-ı ẕākirlerüñ ḳalblerine **[82/b]** tereddüd ve ṭarīk-i Ḥaḳda şekk ü gümān vāḳiʿ olduġına sebeb budur ki taʿaṣṣub u inkār-ile cāhil-āne cevāb iden zemāne cāhilleriniñ sözü ve cevābı fitnesi sebebiyle benī Ādem'den çoḳ kimesneler meftūn u maġbūn olmışlardur dimekdür. Lāʾiḥa fi'l-vāḳiʿ fitne-i ʿuẓmā deġil midür ki edille-i ḳaṭʿiyyeden naṣṣ-ı ṣaḥīḥ ve eʾimme-i müctehidīnden ictihād-ı tāmmla ḳavl-i ṣarīḥ müteḥaḳḳıḳ olmadan

ehl-i ḳıbleden ve ehl-i sünnet ü cemāʿatden maḥabbet-i İlāhiyye ile ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'a sālik olup seyr-i ila'llāh maḳāmında seyr-i bi'llāh maḳāmına ṭālib olan ẕākirlerden deverānla ve şevḳle ẕikr idenleriñ ale'l-ıṭlāḳ kāfir olurlar deyü baʿż-ı ʿulemā küfrlerine ḥükm itmekle ehl-i İslāmdan neçe kimesneleriñ ve baʿż-ı ẕākirleriñ ḳıblelerine şekk ü gümān gelmeġe ve ṭālib-i maʿrifetu'llāh olanlarıñ ferāġına sebeb olurlar ve bu ecldendür "el-ʿiyāẕ bi'llāh mine'l-küfri ve'ż-żalāl ve ıżlāl-ı ehl-i taʿaṣṣub ve'l-vebāl" buyurdular ve daḫı bāʿiṣ-i fitne olanlarıñ hālin beyān idüp "elleẕīne yeḳūlūne min ḳabūli ḳavli ḫayri'l-beriyyeti ve īmānühüm lā- yücāvizü ʿan-ḥanācirihim" buyurdular. Yaʿnī ḳulūb-i ehl-i īmāna ve baʿż-ı ṭālib ü ẕākirleriñ ḳulūbuna şekk ü tereddüd bıraġub inḳılāb virenler şol kimesnelerdir ki ḫayru'l-maḫlūḳāt ve efżalü'l-beşer olan Muḥammed-i muḥterem ṣallā'llāhü ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ ḳavlini ḳabūl ve daḫı rivāyet iderler ve lākin ḥaḳīḳatin añlamayup ḥaḳla bāṭılı ke-mā hüve ḥaḳḳuhū farḳ etmedikleri eclden ve ehl-i sünnet ü cemāʿatden olan ehl-i kelāmıñ iʿtiḳādāt bābında yazdıḳları meẕheb-i muḫtār olan ḳavl ki "el-kebīratü lā-tuḫricü'l-ʿabde'l-müʾmine mine'l-īmān"dur. Anuñ mūcibince ehl-i ḳıblei tekfīr idüp kāfir olurlar dimek cāʾiz olmayup belki ictināb ü ihtirāzı lāzım iken ḫuṣūṣan ḥaḳḳında **[83/a]** kitābdan ve ḥadīṣden naṣṣ-ı ṣarīḥ daḫı yoġiken ehl-i ḳıbleden ve ehl-i sünnet ü cemāʿatden taḥṣīl-i maʿrifetu'llāh içün şevḳle ẕikr iden ṭālib-i ẕākirleri kāfirdür dedikleri sebebden ḥāllerin ve ʿamellerin ḫavārice teşbīh idüp ve bu maʿnāyı takrīr ve taḥḳīḳ ḳaṣdına Ḥażret-i Resūlu'llāh'ıñ ḳavllerin iḳtibās idüp; "Fe-hüm yemruḳūne ʿani'd-dīni ke-mā yemruḳu's-sehmü ʿani'r-remye" buyurdular. Yaʿnī bu ṭāʾifeniñ kemāl-i ʿilmleri olmaduġu eclden cüzʾī şübhe ile ehl-i ḳıbleyi ḫuṣūṣan ehl-i sülūk ṭālib ü ẕākirleri tekfīr idüp kāfir olurlar dedikleri içün şikāra atılan oḳ şikārda ḳarār etmeyüp ṭaşra çıḳduġu gibi anlar daḫı iʿtiḳāddan ṭaşra eylece atılurlar dimek ola. Lāʾiḥa ve bu ecldendür ki, Ḫavāric ṭāʾifesine mārıḳa deyü tesmiye olınmuşdur ve ʿilm-i kelāma ehl olup iʿtiḳādāt-ı ehl-i sünnet ve cemāʿatla Ḫavāric meẕhebin ve iʿtiḳādın farḳ u temyīz iden ʿulemāya mesʾele maʿlūmdur. Lāʾiḥa-i diġer ve bu iḳtibās u teşbīhden ġaraż budur ki, deverān-ı ṣūfiyye ḥaḳḳında āyāt ve eḥādīṣden nesne olmayup ḥāṣılu'l-kelām edille-i semʿiyyeden naṣṣ-ı ṣaḥīḥ ve bu ḫuṣūṣda eʾimme-i erbeʿadan ve sāye-i müctehidīnden

ḳavl-i ṣarīḥ olmadan sālik-i ila'llāh olup maḥall-i şevḳde deverānla ẕikrullāh iden ehl-i ʿaşḳ ve ṭālib-i Ḥaḳḳ dervīş-i ẕākirleri aṣlā ḳayırmayup maḥall-i şübhe iken ʿale'l-ıṭlāḳ küfrlerine ḥükm iden kimesneler Ḫavāric gibi ehl-i ḳıbleyi tekfīr iderler demek ola ve daḫı deverān-ı ṣūfiyye ḫuṣūṣunda naṣṣ-ı ṣaḥīḥ ve müctehidīnden ḳavl-i ṣarīḥ olmayup ẕikrde deverān iden kāfirdür diyenler müctehid olmayup muḳallid idüğünü şol kimesne bilür ki ṭabaḳāt-ı ʿulemāya ʿālim ola ve **[83/b]** ṭabaḳāt-ı ʿulemānıñ beyānı fürūʿ ve uṣūl kitāblarında icmāl üzredür. Fe-emmā sulṭānü'l-müteʾaḫḫirīn ve Şeyhülislām ve'l-Müslimīn Kemālpaşazāde dimekle maʿrūf ḥażret-i mevlānā Ahmed Efendi cümle resāʾil ve ḳavāʾidinden birinde beyān etmişlerdür ki, budur: "Aʿlemü enne'l-fukahāʾe alā sebʿi ṭabaḳātin.El-ūlā: Ṭabaḳatü'l-müctehidīn fi'ş-şerʿi'ş-şerīf ke'l-eʾimmeti'l-erbeʿati ve men seleke meslekehüm fī teʾsīsi ḳavāʾidi'l-uṣūli ve'stinbāṭi aḥkāmi'l-furūʿi ʿani'l-edilleti'l-erbeʿati el-kitābü ve's-sünnetü ve icmāʿu'l-ümmeti ve'l-kıyāsü ʿalā hasbi tilke'l-ḳavāʿidi min ġayrı taḳlīdin li-eḥadin lā fi'l-furūʿi ve-lā fi'l-uṣūl. Eṣ-ṣāniyetü: Ṭabaḳatü'l-müctehidīn fi'l-meẕhebi ke-Ebī Yūsuf ve Muḥammed raḥimehüma'llāh ve Kesāī aṣḥābe Ebī Ḥanīfe raḥimehu'llāh mine'l-ḳādirīn ʿalā istiḫrāci'l-aḥkāmi ʿani'l-edilleti'l-meẕkūreti ʿalā muḳteża'l-ḳavāʿidi'l-letī ḳadderehā üstādühüm Ebū Ḥanīfete ve ennehüm ve in ḫālefūhu fī baʿżı aḥkāmi'l-furūʿi yuḳaddirūn lākinnehüm fī kavāʾidi'l-uṣūli ve bihī yemtāzūne ʿani'l-muʿārıżīn fi'l-meẕhebi yüfārikūne ke'ş-Şāfiʿī raḥimehu'l-lāh ve naẓāʾirihī'l-muḫālifīn li-Ebī Ḥanīfete raḥimehu'l-lāh fī ġayri'l-aḥkāmi muḳallidīne lehū fi'l-uṣūli. Eṣ-ṣālişetü: Ṭabaḳatü'l-müctehidīn fi'l-mesāʾili'lletī lā-rivāyetin fīhā ʿan- ṣāḥibi'l-meẕhebi ke'l-Ḫaṣṣāf ve Ebī Caʿfer et-Ṭaḥāvī ve Ebi'l-Ḥasen el-Kerḫī ve ġayrihim. Fe-innehüm lā-yaḳdirūne ale'l-muḫālefeti li'ş-şeyḫi lā-fi'l-furūʿi ve lā fi'l-ʿuṣūli lākinnehüm yestenṭūne'l-aḥkāme fi'l-mesāʾili'l-lātī lā naṣṣa fīhi alā- ḥasebi uṣūlin ḳadderehā ve muḳteżā ḳavāʿide besṭahā. Er-rābiʿatü: Ṭabaḳatü aṣḥābi't-tercīḥ mine'l-muḳallidīn ke'l-Bezzāzī ve aḫzābihī ilḫ. el-Ḫāmisetü: Ṭabaḳatü aṣḥābi't-tercīḥi mine'l-muḳallidīn ke-Ebi'l-Ḥasen el-Ḳudūrī ve ṣāhibi'l-Hidāyeti ve emṣālihim ilḫ. Es-sādisetü:Ṭabaḳatü'l-muḳallidīni'l-ḳādirīn ʿale't-temyīzi beyne'l-aḳvāli'ż-żaʿīfeti ve'l-ḳaviyyeti **[84/a]** ke-aṣḥābi'l-mütūni'l-muʿtebereti mine'l-müteʾaḫḫirīne min

ṣāhibi'l-Kenz ve'l-Muḫtār ve'l-Viḳāye ilḫ. Es-sābiʿatü: Ṭabaḳatü'l-muḳallidīn elleẕīne lā yaḳdirūne ʿalā- mā ẕükira ve lā- yaʿrifūne beyne'l-ġaṣṣi ve's-semīn ve lā yümeyyizūne'ṣ-ṣimāle ʿani'l-yemīn bel yecmeʿūne mā yecidūn. Fe'l-veylü lehüm ve li-men ḳalledehüm küllü'l-veyli. Nuḳile min Fevāʾid-i Kemālpaşazāde raḥmetu'llāhi ʿaleyh. Lāʾiḥa: İmdi bu taḳrīr ve beyāndan müctehidiñ ve müctehide taḳlīd iden muḳallidiñ ḥāli maʿlūm olduḳda ey sīne-i bī-kīnesi ʿinād u taʿaṣṣubdan ve ġaraż-ı nefsden pak olan ḳarındaşlarım maʿlūm-ı ḥażret olsun ki bu minvāl üzre üç ṭabaḳada ẕikr olunan müctehid-i ḥaḳīḳī eʾimme-i erbaʿa sulṭānlardan ve aḥzābından deverān-ı sūfiyyeniñ ḥürmetine ve deverānı müstaḥill olanlaruñ küfrüne müteʿallıḳ hiç ictihād-ı ṣaḥīḥ ile ḳavl-i ṣarīḥ vākıʿ olmamışdur. Belki eʾimme-i erbeʿadan İmām-ı Şāfiʿī raḥimehü'llāh ḥażretleri deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥalline ẕāhib olduḳları muḳarrer ve meşhūrdur ve Şeyḫ İbrāhim Ḳırīmī ḳuddise sirruh ḥażretleriniñ Medāricü'l-Meliki'l-Mennān adlu kitāblarında masṭūrdur ki, İmām-ı Mālik Ḥażretleri'ne deverān-ı ṣūfiyye aḥvālinden suʾāl olunduḳda; "Daʿhüm! Hüm ʿuṣṣāḳune yefraḥūne bi'llāh" buyurmuşlardır. Yaʿnī anları siz kendü ḥāllerine ḳoñ, anlar ʿāşıḳlardur. Allāh teʿālā ʿaşḳıyla dönüp ve Allāh ile feraḥlanurlar buyurmuşlardur. Ve ammā İmām-ı Aʿẓam ve hümām-ı efḫam razıya'llāhü ʿanh ḥażretlerinden ve İmām-ı Ḥanbel Ḥażretleri'nden ḥürmetine müteʿallıḳ hiç kelām ṣādır olmayup sükūt etmişlerdür. İmdi ṭarīḳat ve ḥaḳīḳat ʿilminde deġil, belki şerīʿat ʿilminde bu maʿnāya ve ḥaḳīḳat-i ḥāle vāḳıf olmadın mücerred müctehid olmayan kimesneler ḳavliyle tekfīr idüp bir bölük müʾmin ü muvaḥḥidler ve ṭālib ü ẕākirler ẕaḫīre-i īmānla ḥışnu'llāhda maṣūn ve maḥṣūn iken naṣṣ-ı ḳāṭıʿ ve delīl-i kavīsüz anlaruñ **[84/b]** muṭlaḳā küfrlerine ḥükm etmek lāʾiḳ ve inṣāf olmaduġu eclden mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh bu maḳūle ḥālden ve ʿamelden Allāh teʿālāya teʿavvüẕ idüp; "El-ʿiyāẕü bi'llāh min zümreti'ş-şeyṭān ve ḥizbi'l-muʿānidīn min eşrāri'l-insān"buyurdular. Ve daḫı mücīb-i mā hüve'l-ḥaḳḳ mevlānā-yı merḥūm bu ḳadar tenbīhāt ve taʿrīżātdan ṣoñra deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥürmetine ẕāhib olup ve ḫulūṣ-ı iʿtiḳād u ʿamel-i ṣāliḥ ile ẕikr idenleri muṭlaḳā tekfīr idenleriñ aḳvāl ü dililerin kendü cevāb-ı şāfī ve kelām-ı kāfīlerine muḳaddem her birin müstaḳillen ẕikr etdiler ve bu minvāl üzre beyān etdiler ki, her

birine ʿalā-ḥiddetin cevāb-ı ḳābil ü muḳābil ola ve delīl-i evvellerin beyān-çün fe-ḳāle ṣāḥibü'l-Bezzāziyye: "İnne deverāne'ṣ-ṣūfiyyeti fī-meclisi'ẕ-ẕikri luʿbün ḥarāmün ve fiʿlün şenīʿun. Lezime ʿale'l-imāmi menʿuhüm" buyurdılar. Yaʿnī Bezzāziyye ṣāḥibi ẕikru'llāh etdikleri meclislerde ṣūfīleriñ etdikleri deverān ḥarām oyundur ve yaramaz fi'ldür. Yeryüzünde ḥākim ü vālī olanlaruñ üzerlerine anları menʿ etmek lāzımdur dediklerinden ṣoñra ikinci delillerin beyān idüp ve ḳāle'l-faḳīh eş-şehīr bi-Ḳırḳ Emre fī kitābihī'l-müsemmā bi-Cāmiʿi'l-Fetāvā; "Deverānü'ṣ-ṣūfiyyeti ḥarāmün ve'l-muḥāżaratü maʿahüm ḥarāmün ve müstaḥillü'l-ḥarāme kāfirün" buyurdılar. Yaʿnī Ḳırḳ Emre (Kırk Emre müftī değildür lākin fetvāya dāʾir eṣeri olmaġla fetvā ṣāḥibi maʿnāsına müʾellif müftī taʿbīr buyurdılar ve keẕālik ṣāhib-i Pejdeviyye [Pezdeviyye] ve'l-Bezzāziyye) dimekle meşhūr olan faḳīh müftī Cāmiʿu'l-Fetvā adlu kitābında dedi ki ṣūfīleriñ etdüġü deverān ḥarāmdur. Ve deverān iderler-iken anlar-ile bile ḥāżır olmaḳ ḥarāmdur ve daḫı ḥarāmı ḥelāl iʿtiḳād iden kāfirdür dedikden ṣoñra üçüncü delillerin beyān idüp ve ḳāle ṣāḥibü'l-Pezdeviyye: "Deverānü'ṣ-ṣūfiyyeti fiʿlün ḳabīḥun ve ḥürmetühū ṣaḥīḥun bi-naṣṣin ṣarīḥin buyurdılar. Muʿizzisi Pejdeviyye [Pezdeviyye] ṣāḥibi olan **[85/a]** faḳīh müftī dedi ki ṣūfīlerüñ etdükleri deverān fiʿl-i ḳabīḥdür ve daḫı ḥarām idüġü delīl-i ṣarīḥle ṣaḥīḥdür dimekdür. Ve daḫı bu kitāb ṣāḥibleriniñ istidlāl idüp delīl ittiḫāẕ etdükleri ḥadīṯ-i şerīfi beyān idüp istedellū bi-ḳavli Nebiyyinā ṣallā'llāhü ʿaleyhi ve sellem: "Men teşebbehe'l-ḳavme fe-hüve minhüm" (Tefeʿul bābı tekellüf içündür ḳaṣd ile didi ki iźn-i nāṣīdir men şebbehe ile farḳ vāżıḥdur) buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyye ḥarāmdur ve ḥelāl iʿtiḳād iden kāfirdür deyü yazan ʿulemāʾ-i ʿizāmıñ delilleri bu ḥadīṯdür ve ḥadīṯ-i şerīfiñ maʿnīsi her kim ki bir fiʿlde ve ḳavlde kendüyü bir ḳavme ḳaṣdla beñzetmek murād etse ol kimesne ol ḳavmden olur dimekdür. Ve daḫı Mevlānā-yı merḥūm ve yeḳūlūne inne deverānehüm luʿbün ve'l-luʿbü ḥarāmün bi'l-icmāʿi" buyurdular. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeyi ḥarāmdur diyenler daḫı dirler ki deverān-ı ṣūfiyye oyundur ve oyun oynamak bi'l-icmāʿ ḥarāmdur dimekdür. Ve bunu dedikden ṣoñra "ve ḳālū bel deverānehüm raḳṣun aḥdeṯehū's-Sāmiriyyü evvelen" buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeyi ḥarāmdur diyenler daḫı derler ki, anlarıñ deverānı bir raḳṣdur ki Sāmirī adlu bir

ḳuyumcu ve büt-perest bir Yahūdī kendüsü içün ve ḳavm-i Mūsā'yı ıżlāl içün altundan ve gümüşden bir buzaġu yapup aña ṭapduġu zemānda bu raḳṣı ibtidā ol peydā etmişdür ve deverān-ı ṣūfiyye ol raḳṣdur dimekdür. Fe-ẓahera ennehū fiʿlü'l-keferati ve'l-müşrikīn fe-fī raḳṣı'ṣ-ṣūfiyyeti teşebbühün lehüm bi-fiʿlihimi'l-münkeri'ş-şenīʿi bi-ʿaynihī. Maʿnīsi vaḳtā ki deverān-ı ṣūfiyye Sāmirī iḥdāṯ etdüġü raḳṣ olıcaḳ ẓāhir oldu ki anlarıñ fiʿli bi-ʿaynihī kāfirler ve müşrikler fiʿlidür ve anlarıñ fiʿl-i münker-i şenīʿlerine teşebbüh vardur dimekdür. Ve bu beyāndan ṣoñra mezbūrlarıñ ʿayniyyetle teşbīh etdüklerinden ʿayniyyeti defʿ içün **[85/b]** mevlānā-yı merḥūm eẓ-ẓāhiru ennehū leyse bi-ʿaynihī inde ehli'l-munṣıf buyurdılar. Maʿnīsi ṣūfīleriñ deverānı Sāmirī melʿūnuñ raḳṣınıñ ʿaynıdur dirler. Ammā ehl-i inṣā[f] u ehl-i ḥaḳḳ ḳatında eyle deġildür. Belki ʿaynı deġil müşābehet ü münāsebet bile yoḳdur. İnṣāʾallāh cevāb-ı ṣadedinde; "Fe-men şebbehe deverāne'ṣ-ṣūfiyyeti ʿalā raḳṣi'l-müşrikīn fe-innehū teşbīhün zūrun ve bühtānün lehüm" deyü beyān etdükleri maḥalde ʿan-ḳarīb hiç müşābehet olmaduġu tafṣīl ü beyān olunur. Ve mā hüve'l-hakk ẓuhūr ider. Faṣl fi'ẕ-ẕikri'l-cehrī: Ve daḫı münkir olanlar ṣūfīleriñ deverānından māʿadā ẕikru'llāhda cehr idüp refʿ-i ṣavtla ẕikr etdüklerine daḫı daḫl ü inkār idüp senedleri ve delilleri ṣāḥibü'l-Keşşāf ḳavli olduġu eclden aña daḫı cevāb virmek-içün anı daḫı cevāblarına taḳdīm idüp mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sırruh ve senedühüm ḳavle ṣāhibi'l-Keşşāfi eẕ-ẕikrü'l-cehriyyü memnūʿun fi'l-Ḳurʾāni fī- sūrati Tāhā bi-ḳavlihī teʿālā: "Fe-intecher bi'l-ḳavli fe-innehū yaʿlemü'-s-sırra ve aḫfā" buyurdılar. Maʿnīsi anlarıñ cümlesiniñ ẕikr-i cehrīyi daḫı menʿ etdükleriniñ delīlleri ṣāḥib-i Keşşāf'ıñ ḳavlidür ki Ḳurʾān-ı ʿaẓīmde sūre-i Tāhā'da Allāh teʿālānıñ; "Ve in techer bi'l-ḳavli fe-innehū yaʿlemü's-sırra ve aḫfā" ḳavliyle menʿ olunmuşdur dirler. Faṣl fī cevābı hāẕihī'l-mesāʾil: Ve daḫı mücībü'l-ḥaḳḳ (mücībü …) ve ḳāʾilü mā-hüve'l-ḥaḳḳ mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sırruh her bir kitābıñ delīllerin ʿalā ḥiddetin taḳrīr ü beyān etdüklerinden ṣonra her birine müstakillen cevāba şurūʿ ḳasdına evvelen ḳulnā mücīben lehüm bi-ecvibetin ḳāṭıʿatin buyurdılar. Maʿnīsi anlaruñ müşkilini ve iʿtirāżını ke-mā yenbaġī ḳatʿ u defʿ ider cevāb-ı şāfī ü kelām-ı kāfī ile mücīb olduġumuz ḥālde **[86/a]** dedik deyüp ve ṯāniyen cevāba şurūʿ idüp; "İnne ḳavle'l-Bezzāziyyeti fī- ḥurmeti'd-deverāni leyse bi-

ṣābitin li-ennehū in ḳāle ennehū luʿbün fe-lā nüsellimü kevnehū luʿben” buyurdılar. Maʿnīsi Bezzāziyye ṣāḥibiniñ deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥarāmlıġı ḥaḳḳında ḳavli ṣābit ve muḳarrer deġildür. Zīrā anuñ-çün ṣābit ve muḳarrer deġildür. Eġer deverān-ı ṣūfiyye luʿb ve ʿabeṣ yere fāʾidesiz oyundur dirse bunuñ ʿabeṣ yere oyun idüġün teslīm etmezüz deyüp ve oyun olmaduġuna ʿillet beyān idüp; “Li-enneʾẕ-ẕikra leyse bi-luʿbin ve keẕā eẕ-ẕākirīne leysū bi-lāʿibīn” buyurdılar. Maʿnīsi Allāh teʿālāyı ẕikr ʿabeṣ yere oyun deġildür. Ve ẕikr iden ẕākirler daḫı ʿabeṣ yere bī-fāʾide oyuncular deġillerdür dimekdür. Fāʾide ḫuṣūṣan ṣāḥib-i ḳāmūs luġatinde; “Fe-lā yekūnü’r-raḳṣu illā li’l-lāʿibi” yaʿnī raḳṣ u deverān ʿabeṣ yere oyun ḳaṣd idüp oyun oynayanlara maḫṣūṣdur deyü taṣrīḥ ve taḫṣīṣ etmemişdür deyüp ve hiç ümmet-i Muḥammed ẕākirlerine bir kimesne yoḳdur ki oyuncu diye! İllā zemāne ehl-i taʿaṣṣubları olan münkirler (oyuncu diye) dirler deyü elfāẕ-ı ʿArabiyye ile Sünbül Efendi ḳuddise sırruh risāle-i taḥḳīḳiyyelerinde beyān etmişlerdür. Lāʾiḥa: İmdi ey müʾmin ḳarındaş nūr-ı inṣāf-ile ḳalbiñ münevver ise inṣāfla fikr eyle ki meh-mā-emken şerʿ-i şerīfi riʿāyet ve aʿmal-i ṣāliḥañla ḥüsn-i niyyetle muḳayyed olup evrād ü eẕkārıyla erkān sürüp mücāhede iden bu ḳadar ʿazīzler ve dervīşler sāye-i ḳabāʾiḥ ü menhiyyātdan iḫtirāz u ictināb etmiş iken hiç ḥarām olan oyunu iḫtiyār idüp ʿameliderler mi? Eġer bilmezlik ile iderler denilür ise bu daḫı sāʾile yā ʿinād ü taʿaṣṣubdan **[86/b]** yā ḫod ġaflet ve cehāletden nāşī ve ẓāhir olur bir sözdür. Zīrā meşāyiḫiñ baḥr-i ʿamīḳ-i ʿulemā vü fużalāsı anlar dediġi ḥālden münezzehlerdür ḫuṣūṣan deverānı cāʾiz görüp ve kitāblarına yazan İmām-ı Ġazālī ve Şihābüddīn Sühreverdī ve anlar gibi sāʾir ʿazīzler ve sulṭānlardur ve bundan ṣoñra; “Feʾẕ-ẕikru min efżali’l-ʿibādāt ve’ẕ-ẕākirūn men efżalü’l-ʿābidīn buyurdılar. Maʿnīsisen deverānla ẕikru’llāh oyundur ve deverānla ẕikru’llāh idenler daḫı oyunculardur dirseñ eyle deġildür. Zīrā ẕikru’llāh ʿibādetleriñ efżalidür ki Resūlu’llāh ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem: “Efżalüʾẕ-ẕikri lā ilāhe illa’llāh” buyurmuşlardur. Bu takdirce ẕikru’llāh iden ẕākirler daḫı Ḥaḳḳ teʿālāya ʿibādetiden ʿābidleriñ efżalidür ve daḫı ẕikru’llah efżal-i ʿibādetidüġüne delīl iḳāmet idüp ve delle ʿalā fażileti’ẕ-ẕikri ḳavlühū teʿālā: “Ütlü māūḥiye ileyke mine’l-kitābi ve eḳımi’ṣ-ṣalāte inne’ṣ-ṣalāte tenhā ʿani’l-faḥşāʾi ve’l-münker ve le-ẕikru’llāhi ekber va’llāhü

yaʿlemu mā teşnaʿūn” buyurdılar. İcmāl-i maʿnīsi: Allāh teʿālā kelām-ı şerīfinde tilāvet-i Ḳurʾān-ı ʿaẕīme ve iḳāmet-i ṣalāt-ı kerīme taḥrīż ve terġīb etdükden ṣoñra ve le-ẕikru’llāhi ekber buyurdı. Eġerçi burada ẕikru’llāhdan murād ṣalātdur deyü tefsīr olunmuş ise de efżalü’ẕ-ẕikri lā ilāhe illa’llāh mūcebince ẕikru’llāh taʿbīr olunmaġla taʿmīm baʿde’t-taḫṣīṣ mażmūnu daḫı fehm olunup bu maʿnā ile ẕikru’llāh cümleden efżal olduġu daḫı fehm olunup ehline maʿlūmdur. Lāʾiḥa ve bir ḥadīṯ-i şerīfde daḫı ḥażret-i Resūlu’llāh ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem: “Lā teḳūmü’s-sāʿatü ve ʿalā vechi’l-arżi men yeḳūlü Allāh Allāh” buyurmuşlardur. Ve Ḥaḳḳ teʿālānıñ ism-i ẕātın ve müstecmiʿ-i ṣıfātun ẕikre taḫṣīṣ idüp ve mükerrer ẕikr etdiler. Maʿnī-i ḥadīṯ: Allāh teʿālā emriyle ḳıyāmet ḳopmaz, mādām ki Allāh Teʿālāʾyı yeryüzünde ism-i şerīfiyle ẕikr iden bir ḳul ola dimekdür. Ve daḫı ʿālemiñ fenā bulmayup her nesneniñ **[87/a]** niẓām üzre ṭurmasını ismu’llāh ile ẕikre taḫṣīṣ etdiler. Mādām ki yeryüzünde namāz ḳılur ve oruç ṭutar ve Ḳurʾān oḳur bir ḳul ola ḳıyāmet ḳopmaz dimediler. Eġerçi ol ʿibādetler ve ġayrı ʿibādetler daḫı ḳıyām-ı nizāma bāʿiṣ olursa da bu vechle edāda ḥāl ve ʿālem vardur. Ehline maʿlūmdur ve bu ecldendür ki meşāyiḫ-i ʿizāmıñ ve evliyāyı kirāmıñ sāʾir aʿmāl-i şerʿiyyeye iştiġāllerinden ẕikru’llāha iştiġālleri her vechle ġālibdür. Efżaliyyete bu daḫı şāhidür ve daḫı mevlānā-yı merḥūm ẕikriñ efżaliyyetin beyāndan ṣoñra bir vechle daḫı ẕākirlerüñ faẓīletin beyān-çün (ḳāle ʿaleyhi’s-sel[ā]m: Efżalü’ẕ-ẕikri lā- ilāhe illa’llāh) ve delle ʿalā faẓīleti’ẕ-ẕākirīn ḳavlü’n-Nebiyyi ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem; “Ẕākiru’llāh ḥabību’llāh” buyurdılar. Maʿnīsi Ḥażret-i Resūlu’llāh’ıñ ẕikru’llāh iden ḳul Allāh teʿālānıñ maḥbūbıdur buyurduḳları ḥadīṯ-i şerīf daḫı ẕikru’llāh iden ḳullarıñ faẓīletine delālet ider dimekdir. Ve daḫı bu ḫuṣūṣa tekrār delīl iḳāmet idüp ve ḳāle ʿaleyhi’s-selām: “Ẕākiru’llāhe fi’l-ġāfilīn ke’l-ḥayyi beyne’l-emvāt” buyurdılar. Maʿnīsi Ḥażret-i Resūlu’llāh buyurdılar ki: “Gafleti ḳaldurup ve sāʾir ġāfiller içinde ẕikru’llāh iden kimesneler meyyitler arasında ḥayātda olan kimesneler gibidür” deyüp ẕikru’llāhdan ġāfil olanları ölüye ve ẕikru’llāh idenleri diriye teşbīh etdiler. Ve tekrār bir delīl daḫı beyān idüp; “Ẕākiru’llāhe fi’l-ġāfilīn ke’ş-şecerati’l-ḫażrāʾi fī vasaṭi’l-heşīm” buyurdılar. Maʿnīsi ġāfiller arasında Allāh teʿālāyı ẕikr iden kimesneler ḳurumuş aġaçlar içinde tāze yeşil yapraḳlanmış aġaç gibidür. Bu

daḫı mevtle ḥayāt temsīli gibi bir maʿnā-yı laṭīfdür. Ehl-i meẕāḳ fehm ü iẕʿān iderler. Ve daḫı mevlānā-yı merḥūm; “Fe-inne ḥadīṯe nebiyyinā ve nebiyyi’ṣ-ṣeḳaleyn nāṭıḳatün fī fażīleti’ẕ-ẕikri ve’ẕ-ẕākirīn fe-cāḥadehū kāfirune el-ʿiyāẕü bi’llāhi en ekūne mine’l-cāḥidīn” deyüp bu kelāmla daḫı ẕikru’llāhıñ efżal-i ʿibādet **[87/b]** olup ve ẕikru’llāhı inkār iden kāfir olduḳların beyāndan ṣoñra münkirīniñ deverān-ı ṣūfiyye ḫuṣūṣunda istidlāl-içün delīl-i ḳaṭʿī ileri olmaduġun beyān idüp “fe-ḥurmetühū leyse bi-ṣābitin lā bi’l-Ḳurʾān ve lā bi’l-ḥadīṯ” buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥarāmlığı delīl-i ḳaṭʿī ile ṣābit ü muḳarrer deġildür. yaʿnī ḥarāmlıgı ḥaḳḳında ne āyet-i kerīme vardur ve ne ḥadīṯ-i ṣarīḥ ü ṣaḥīḥ vardur. Ve müstaḥilli kāfir olan muḥarremātdan bir nesnenin ḥarāmlıgı ṣābit ü muḳarrer olmaz illā bunlardan biriyle olur dimekdür. Ve mevlānā-yı merḥūm tekrār beyān-ı ḳaṣd idüp fe-delīlünā hāẕā ʿalā menʿ-i kevnihī luʿben buyurdılar. Maʿnīsi bizim bu ẕikr ü beyān etdüġümüz delīllerimiz deverān ile ẕikru’llāh oyun olmayup deverānla ẕikru’llāh idenler oyuncular olmaduġuna delīldür dediklerinden ṣoñra muʿārıża ilzām-ı küllī ve cevāb-ı ḳavī ḥāṣıl olsun deyü cevāb-ı teslīmi ile; “Ve le-in sellemnā enne’d-deverāne luʿbün ve lākinne lā nüsellimü ennehū ḥarāmün li-ennehū luʿbün ḥalālün” buyurdılar. Maʿnīsiteslīm ve farż idelüm ki anlar iʿtibār etdüġi üzre deverān oyun ola ve lākin ʿabeṯ yere oynanup mūcib-i fesād ü maʿṣiyet olan ḥarām oyunlardan olduġun teslīm etmezüz zīrā oyun iki ḳısımdur biri ḥarām ve biri mübāḥdur. Bu deverān mübāḥ olandandur deyüp bu sözlerin iṯbāt içün ke-mā işāra ileyhi ḳavlühū teʿ[ālā]; “Ḳuli’llāhü ṯümme ẕerhüm fī- ḫavżıhim yelʿabūn” buyurdılar. Lāʾiḥa: Ve bu maḥalde maʿlūm olsun ki Ḥażret-i Resūlu’llāh ṣ[allā’llāhü] ʿa[leyhi ve s]ellem küllü luʿbi benī Ādem ḥarāmün illā ʿan-ṯelāsetin bi-merʾetihī ve ferasihī ve ḳavsihī buyurmuşlardur. yaʿnī Ādem oġlanları oynamaḳ ḥarāmdur illā üç oyun Ādem oġlanlarına ḥarām deġildür. Biri tefrīḥ-i ḳalb ve tefrīc-i ġamm içün maḥabbeten ḫātūnuyla oynamaḳdur. Üçüñ ikincisi daḫı ġazā niyyetine atı ile ve oḳu ve yayı ile oynamaḳdur. Bu üç oyunuñ ibāḥatine aṣlā kimse inkār etmez. **[88/a]** ve bu maʿnādan maʿlūm oldu ki aṣlda mübāḥ olanı mübāḥla oynamaḳ mübāḥ ola. Suʾāl: Eġer ḥadīṯ-i şerīfden luʿb-i mübāḥ üçe münḥaṣır olmaḳ fehm olınur deverān-ı ṣūfiyye bile meẕkūr deġildür deyü suʾāl olunur

ise cevāb Allāhü aʿlem bi’ṣ-ṣavāb bu ḥadīṯ-i şerīfiñ Resūlu’llāh’dan vürūdu ve bu mahalde īrād olunması iḫtişāşı beyān içün deġildür. Luʿbden ḳısm-ı mübāḥı iṯbāt u istidlāl içün īrād olınmuşdur ve ḥarām oyun oldur ki bī-fāʾide ʿabeṯ yere oynanup ve rūḥāniyyet ziyāde etmeyüp ve nefs-i emmāre ḳuvveti ziyāde olmaġla sebeb olup irtikāb-ı maʿṣiyyet lāzım gele ve bu ecldendür ki mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sırrahu; “Fe’l-luʿbü bi’l-mübāḥi mübāḥun” buyurdılar. yaʿnī aṣlında mübāḥ olan nesne ile oynamaḳ mübāḥdur. Ḫuṣūṣen ki anda yaramaz ġaraż ve ālet-i meşḳ olmayup niyyet-i ḫāliṣe ve ḥaḳḳa yarār ʿamel-i ṣāliḥ murād ola ve bu ḫuṣūṣa istidlāl u taḥḳīḳ-i ḳaṣd idüp ke-mā enne’l-luʿbe bi’l-liḫyeti ve’l-ʿimāmeti ve’ṣ-ṣevbi mübāḥun buyurdılar. yaʿnī mübāḥ ile oynamaḳ mübāḥ olduġu anuñ gibi ki bir kişi ṣaḳalı ile ve dülbendiyle ve giyeceġi ile oynamaḳdur dediklerinden ṣoñra bu temṯīliñ deverān-ı ṣūfiyyede daḫı vechin beyān-çün ve’ẕ-ẕikrü ʿibādetün ve mübāḥun fī nefsihī ve’d-deverānü ve’l-ḥareketü bi-hāze’l-mübāḥi mübāḥun buyurdılar. Maʿnīsi ẕikru’llāh ḥadd-i ẕātında ʿibādetdür belki efżalü’ẕ-ẕikri lā ilāhe illa’llāh mefhūmunca cemīʿ-i ʿibādātıñ efżalidür nitekim bundan aḳdem beyān olundu. İmdi maʿlūm oldu ki ẕikru’llāh ʿibādetve fiʿl-i mübāḥ olıcaḳ bu fiʿl-i mübāḥla tezkiye-i nefs ve taṣfiye-i ḳalb ve taḥliye-i rūḥ içün ḥareket ü deverān daḫı mübāḥ ola dimekdür. Suʾāl: Eġer deverān mübāḥdur ve lākin ehline mübāḥdur tezkiye-i nefs ü taṣfiye-i ḳalb u tecliye-i rūḥ murād etmeyen ehl-i hevāya ḥarāmdur denilür ise cevāb budur ki kāfir olur diyenlerüñ **[88/b]** kelāmında istişhād olunan ehl-i ṣalāḥ ve ṭālib-i felāḥ dervīşler ve ʿārifler etdüġü deverāndadur zīrā ḥarām diyenler muṭlaḳā ḥarām demişlerdir ve muṭlaḳ kemāle munṣarıfdur ve daḫı ehle ḥelāldür dimek daḫı bir ʿindī sözdür. Zīrā deverānla ẕikru’llāh ibādet-i iʿtiḳād olıncak sāʾir ʿibādātıñ birisi olur ve sāʾir ʿibādātda ʿibādete ehliyyet şarṭ deġildür. Herkes ḥāline göre namāz ḳılur ve ḥāline göre oruç ṭutar ve ġayrı ʿameller daḫı eyledür. İmdi deverānla ẕikru’llāh maḥalli daḫı bunuñ gibidür ve deverānla ẕikr ehline ḥelāldür nā-ehle ḥarām deyü ʿulemādan ve meşāyiḫ-i kāmilīn kitāblarında ḥürmetine ḳavl-i ṣarīḥ yoḳdur. Zīrā cāʾiz görenler muṭlaḳ cāʾiz görüp menʿ idenler muṭlaḳ menʿ etmişlerdür. Ehle taḫṣīṣ idenler kendü ḳarīḥasında cehāletle ẓuhūr etmiş bir bī-maʿnī sözdür fe’fhem. Fasl: Ve daḫı baʿż-ı kimesneler deverān iden

şeyḫler ve ṣūfīler kemāle yetişmeyüp maḳām-ı nefsde ḳalup fenā-yı tāmla maḳām-ı rūḥa vāṣıl olamayup nāḳıṣ olduḳları eclden deverān iderler. Yoḫsa ehl-i rūḥ ve ehl-i kemāl ḥareket etmez deyü bi'l-külliyye bu ṭāʾifeniñ ʿālem-i ceberūta vāṣıl olup ʿālem-i rūḥa vuṣūlle ḥāṣıl olan kemāllerin ve ehl-i rūḥuñ ve ehl-i kemāliñ bi'l-külliyye ḥarekāt ve deverānın inkār iderler ve kendülerde kemāl olmayup ḫayālātda ḳalduḳları eclden ehl-i ḥāl u ehl-i kemāl olan kimdür bilmeyüp kendü zuʿm-ı bāṭıllarına tābiʿ olurlar nitekim Ḳāsımü'l-Envār Ḥażretleri dīvānında buyururlar:

Beyt

Buved ey to-rā der hod-bīn merā horde megīr

To pes perde çi-rā nīk ki çi ḫūbest u çīz nīst

Ve ḥażret-i ʿAli kerrema'llāhü vecheh bir kimesneyi münāfiḳdur deyü ḳatl etdükde ḥażret-i Resūlu'llāh; "Yā ʿAli Alīhel şaḳaḳte ḳalbeh" buyurdılar. yaʿnī yā ʿAlī sen anuñ ḳalbini yarup ve görüp münāfıḳ idüġün bildiñ mi? Niçün öldürdüñ demişler iken zemānemiz deḫḫāl ü zeʿāmları kendü zuʿmuna ve reʾy-i bāṭılına tābiʿ olup ehl-i ḳalbiñ ve ehl-i rūḥuñ ḳalbin yarup ve görüp ehl-i ḥāl deġil idüġün bilmiş gibi inkār ve daḫl iderler ve ke-enne bunlar Ḥażret-i Resūlu'llāh **[89/a]**'dan ve Ḥażret-i Ali'den pek bilürler. Ḫuṣūṣan herkesüñ ḥālini Allāh bilür ve ehl-i ḥāl olan insān-ı kāmiller bilürler. Suʾāl: Ve daḫı baʿż-ı kimesneler eydürler ki deverān iden şeyḫler ve ṣūfīler deverān etmeġe lāyıḳ olmaġa maḳām-ı fenāya vāṣıl olup kendüden gitmek gerekdür ve bu ḳadar mertebe kendüden gitmek gerekdür ki ḥattā ḫāricden bir kimesne deverān ideniñ ve ḥālet-i tevācüdde ḥareket iderken sükūna varup ve yıḳılan kimesneniñ aʿżāsından bir ʿużvuna çuvālduz-ile yāḫūd bir āḫar nesne ile dürtüp yāḫūd vursa ṭuymamaḳ gerekdür ve eğer ṭuyarsa ve ol ḥīnde ḥareket iderse ehl-i vecd ve ehl-i ḥāl deġildür. Ve deverān etmek ve tevācüd ile ḥareket etmek aña ḥarāmdur deyü suʾāl ve iʿtirāż iderler ise cevāb budur ki bu daḫı bir ʿindī sözdür. Zīrā ehl-ullāhdan olan meşāyiḫ-i ehl-i ḥāl içinde fenādan ve maḥv-ı vücūddan murād ʿaḳl gidüp ġaşy olmaḳ deġildür. ʿİrfān-ı ẕevḳīve tecellī-i İlāhī vü ġalebe-i ḥāl-i kāmil-i ḥasbīile terk-i mā-sivā ve ṭard-ı ḫavāṭır

ḥāṣıl olup ʿālem-i bāṭında ve ʿālem-i maʿnāda nūr-ı ṣafāʾ-i İlāhī ile münevver ve muṣaffā olan ʿaḳl-ı maʿāda gitmeyüp ve yerinde olup ancaḳ müdebbir-i nefs ü keşret olan ʿaḳl-ı maʿāş ol-ḥīnde zāʾil olmaḳ ṣūretinde ʿaḳlı gider gibi olmaḳdur. Yoḫsa bi'l-külliyye ʿaḳl gidüp bī-ḫod bī-hūş olmaḳ deġildür. Eġer eyle olursa ol ḥāl insānda cünūn ḥālinden bir nevʿ dür ol mertebede ne deverān olur ve ne ẕikr ü fikr-i İlāhī olur ve ʿaḳla muḳārin olmayan ẕikr ü fikr ve deverān ʿibādet olmaz ve ʿaḳlla olmayan ʿibādetne ʿibādet olur ve ne Ḥaḳḳ teʿālā ḳatında maḳbūl olur ve insān ol ḥālde baṭṭāl ve muʿaṭṭal olur ve ḥālet-i taʿṭīlde her ʿamel laġv olur. Ve meşāyiḫ-i ʿārifān ve dervīşān-ı ṣādıḳān bu ḫuṣūṣdan berīdür. **[89/b]** ol ḥālde aʿżāsına bir nesne ile dürtseñ yāḫūd vursañ ṭuymaḳ gerekdür ve ehl-i ḥāl u ehl-i kemāliñ şānı ve ḥāli budur ve eġerçi baʿż-ı mübtedī ve ḥarāretli meşrebler ġaşy olup ʿaḳlı gitmek olur ol daḫı nādirdür. Az kimesnede olur ve aṣl-ı ʿamelde āñā iʿtibār yoḳdur. Fasl: Ve daḫı Bezzāziyye ḳavline cevāb verdikden ṣoñra Cāmiʿu'l-Fetāvā ṣāḥibi Ḳırḳ Emre ḳavline daḫı tafṣīlen cevāb ḳaṣd idüp ve ḳavli ḫaṭā idüġün beyān içün ve ammā ḳavlü ṣāḥibi Cāmiʿi'l-Fetāvā: "Ve müstaḥillü'd-deverāni kāfirun" fe-cehlün maḥżun ve ḫaṭāʾün fāḥişün buyurdılar. Maʿnīsi Cāmiʿu'l-Fetāvā ṣāḥibi Ḳırḳ Emre'niñ deverān-ı ṣūfiyyeyi ḥelāl iʿtiḳād iden kāfirdür didüġü cehl-i maḥż ve āşikāre ḫaṭādur ve ammā ḫaṭāsın bilmez dimekdür ve bu ḫuṣūṣda sözü cehlden nāşī ve ḫaṭā idüġün beyān-çün sebeb ü ʿillet ẕikr idüp li-enne'l-imāme'ş-Şāfiʿiyye raḥmetu'llāhi ʿaleyh müstaḥillühū fe-lezime min tekfīri müstaḥillihī tekfīrun. El-İmāmü'ş-Şāfiʿīyyü buyurdular maʿnīsi: Bu ḳavliñ ḫaṭāsı āşikāre idüġü bu ecldendür ki, ehl-i sünnet ve cemāʿatden olup ve daḫı ictihād-ı ṣaḥīḥ ile müctehid olan eʾimme-i erbaʿadan biri ki İmām-ı Şāfiʿī Ḥażretleridür anlar ḥelāldür deyü iʿtiḳād ve ictihād etmişlerdür. İmdi bu ḫuṣūṣda deverān-ı ṣūfiyyeyi ḥelāl iʿtiḳād iden muṭlaḳ kāfirdür deyüp ʿalā vechi'l-ʿumūm küfrlerine ḥükm idicek ictihād-ı ṣaḥīḥ ile müctehid fi'ş-şerʿ olan İmām-ı Şāfiʿī rahmetu'llāhi ʿaleyh ḥażretleri gibi sulṭānı daḫı kāfirdür deyüp anlarıñ küfrüne daḫı ḥükm etmiş olur dimekdür ve bu vechle ẕuhūr iden ḫaṭāsın beyāndan ṣoñra sözünüñ ḫaṭāsın tedārük ü tedebbür etmeyüp muṭlaḳā kāfirdür diyeniñ sözünde noḳṣānı ve żararı yine kendüye ʿāʾid ü rāciʿ olduġun beyān idüp; "Fe-lezime ʿalā tekfīri'l-müctehidi'l-ḳatle ve'r-recm **[90/a]** in lem yetüb"

buyurdılar. Maʿnīsi bir kimesne müctehidi tekfīr etse ve ol ḳavlden tevbe ve rücūʿ etmese öldürmek ve ṭaşlamaḳ lāzımdur dimekdür. Lāʾiḥa: İmdi ḥāl böyle olıcaḳ mücerred ġaraż ve ʿinād ve taʿaṣṣubla hemān bildüġüne ve bilmedüġüne deverān iden ṣūfīler kāfirdür deyü küfrlerine ḥükm idüp ol sözden ve iʿtiḳād u ʿināddan tevbe ve rücūʿ etmese ḳazduġu ḳuyuya kendü düşmüş olur ve atduġu oḳ kendüye toḳınup ve tedārük etdüġü zehri kendü yemiş olur. Ḥaḳḳ teʿālā cümle ümmet-i Muḥammed'e ḥaḳḳ ile bāṭılı farḳ etmek naṣīb idüp Ebū Cehl ṣıfatı olan ʿinād ve istikbārdan ṣaḳlaya āmīn. Faṣl: Ve daḫı Pezdeviyye ṣāḥibi ve Ḳırḳ ve ġayrılar bu ḫuṣūṣda; "Men teşebbehe fe-hüve minhüm" ḥadīṯ-i şerīfiyle istidlāl etdükleri eclden delillerine cevāb içün ve ammā ḳavlü'l-Pezdeviyye ve ḥurmetühū ṣaḥīḥun bi-naṣṣın ṣarīḥin fe-leyse bi-ṯābitin li-enne'l-ḥadīṯ fī ḥaḳḳı men kāne yelbisü'l-mesīḥ ve yeşüddü'z-zünnāre ve yaʿbüdü'l-eṣnām buyurdılar. Maʿnīsi Pezdeviyye ṣāḥibiniñ deverān-ı ṣūfiyye ḥarāmdur ve ḥarāmlıġı naṣṣ-ı ṣarīḥ ile ṣaḥīḥdür didüġü ṯābit ve muḳarrer deġildür. Zīrā delīl ṭutduḳları ḥadīṯ-i şerīf ḥażret-i Resūlullāh'ıñ kendü zemānlarında kāfirleriñ aḥvālin görüp bilüp ve anlara beñzemek ḳaṣd idüp meyl-i ḳalble anlaruñ giydüġü pelāsı giyüp ve beline anlaruñ baġladuġu zünnārı ḳuşanup ve putlarına ṭapanlar ḥaḳḳında vārid olmuşdur dimekdür. yaʿnī bu ḥadīṯ-i şerīf mevridine maḫṣūṣdur. ʿUmūmen delīl olmaz didüklerinden ṣoñra müʾminlerden olan ẕākir ü muvaḥḥidleri müşrikīnden kāfirlere teşbīh etdükleriniñ vechin defʿ u redd içün; "Fe'ẕ-ẕāhirü enne'ẕ-ẕākirīn bi'l-ḥareketi ve'd-deverāni leysū müşebbihīne [90b] nüfūsehüm ile'l-müşrikīne'l-bāṭılīne bel hüm kānū müşebbihīne nüfūsehüm ile'l-ḥüccāci'ṭ-ṭāʾifīn ve ile'l-melāʾiketi'l-müsebbiḥīni'd-devvārīn ḥavle'l-ʿarş" buyurdılar. Maʿnīsi bu ẕāhirdür ve ẕuhūru günden rūşendür ki, müʾmin ve muvaḥḥid olup ve daḫı Allah teʿālā maʿrifetine ṭālib olup sālik ila'llāh olan kimesneler tezkiye-i nefse ve taṣfiye-i ḳalbe ve tecliye-i rūḥa bāʿiṯ ü sebeb olan ẕikru'llāhı ḥālet-i şevḳ ve tevācüdde ve ḥareket ü deverānda kendüyü kefere-yi dīne ve müşrikīn-i bāṭılīne teşbīh etmezler belki teşbīh etdükleri taḳdīrce kendü cinsleri müʾmin ü muvaḥḥid olup Beytu'llāhi'l-Ḥarām Kaʿbe-i Mükerreme'de Allāh teʿālā ḥażretine ṭāʿat ü ʿibādet ḳaṣdına ḥacc u ṭavāf ide. Ḥüccāc-ı müslimīne teşbīh iderler ve daḫı ʿarş-ı aʿlā ḥavlinde deverān idüp Ḥaḳḳ teʿālāyı ol

vechle ve ol heyʾetle tesbīḥ ve tehlīl ve ẕikr-i cemīl iden melāʾikeye teşbīh iderler. Lāʾiḥa: Ve bu ḫuṣūṣu efrād-ı müʾminīnden bir ferd inkār idemez zīrā Ḥaḳḳ teʿālā sūre-i tenzīl āḫirinde; “ Ve tera’l-melāʾikete ḥāffīne min ḥavli’l-ʿarş” buyurmuşdur. Fāʾide: Ḥażret-i ḳāżī ve’l-imām er-Rāzī ve ṣāhibü’l-Keşşāf ve’l-imām el-Baġavī bu maʿnā ile tefsīr etmişlerdür ve daḫı İmām Baġavī Ḥażretleri; “Elleẕīne yahmilūne’l-ʿarşe ve men ḥavlehū yüsebbiḥūne bi-ḥamdi Rabbihim” āyet-i kerīmesinin tefsīrinde buyurmuşlardır: “Ḳāle Vehb bin Münebbih sebʿūne elf ṣaffin mine’l-melāʾiketi ṣaffūn ḫalfe ṣaffin yeṭūfūne bi’l-ʿarşi yuḳbilü hāʾülāi ve yüdbiru hāʾülā. Fe-iẕā istaḳbele baʿżuhüm baʿżan hellele hāʾülāʾi ve kebbera hāʾülāʾi ve min verāʾihim sebʿūne elfe ṣaffin ḳıyāmin eydiyhim ʿalā aʿnāḳihim ḳad vażaʿū ʿalā ʿavātiḳihim ve iẕā semiʿū tekbīrahüm ve tehlīlehüm rafeʿū eṣvātehüm. Maʿnīsi İmām Baġavī raḥmetu’llāhi ʿaleyh bu āyet-i kerīmeniñ tefsīrinde eydürler Vehb bin Münebbih rażıya’llāhü ʿanh rivāyet idüp eydürler ki,-[yan yazılar:] ……kün rāżiyen [a]ʿlā Allāhü teʿā[lā] li-enne külle eḥadin yeḳūlü yevme’l-ḳıyāmeti nefsī nefsī, ẕākiru’llāh Rabbī Rabbī va’llāhü ʿabdī ʿabdī ʿani’l-mişkāt.

‘l-ʿārifūn men erāde en yeclise va’llāhü …yeclisü maʿa ehli’n-…. An kitābı Şemʿī şerh-i Gülistān.

ʿAn ṣaḥīhi’l-Buḫārī Enes rażiya’llāhü ʿanh ḳāle ḳāle Resūlu’llāh: “Üẕküru’llāhe ẕikran keṯīran ḥattā yeḳūlü’l-münāfiḳūne enneküm türāʾūne ve fī rivāyeti Ebī Saʿīd… rażıya[‘llāhü ʿanh] ükṯürū ẕikra lā ilāhe illa’llāh … enneküm mecnūnūn ilḫ.

ʿAvātiḳ bi’t-tāʾ cemʿ-i ʿātiḳ, el-ʿātiḳu el-mevziʿu’lleẕī beyne’l-ketfi ve’l-ʿunuḳ.-**[91/a]** ʿarş-ı aʿlānıñ eṭrāfında melāʾikeden yetmiş bin ṣaff vardur her ṣaffın ardında yine bir ṣaff daḫı vardur. Cümlesi ʿarşı devr idüp ṭavāf iderler. Bir bölüġü bir cānibden gelüp ve āḫarki cānibden gelenlere iḳbāl idüp ḳarşu ḳarşuya gelürler ve bir bölüġü āḫar cānibe gidüp idbār idüp arḳaları arḳalarına gelür ve ḳaçan baʿżısı baʿżısın istiḳbāl idüp ḳarşu ḳarşuya gelüp birbirin görseler bir cānibden gelenler tehlīl iderler yaʿnī lā ilāhe illa’llāh dirler. Ve āḫar cānibden gelenler tekbīr iderler yaʿnī Allāhü ekber dirler ve bu melekler ṣaffınıñ ardında yetmiş biñ melek ṣaffı daḫı vardur. Ellerin

boyunlarına ḳaldurup boyunlarıyla omuzları ortasında ḳomuş olalar ve ḳaçan ḳarşu ḳarşuya gelüp birbirleriniñ tehlīl ve tekbīrlerin işitseler şevḳe gelüp ve āvāzların kaldurup şevḳle ve āvāzıla tehlīl ve tekbīr iderler deyü tefsīr ü beyān etmişlerdür ve ṣāhibü'l-Keşşāf daḫı bu āyet-i kerīmeniñ tefsīrinde bu mażmūnu tefsīr ve rivāyet etmişlerdür. İʿtimād etmişler ol tefsīrlere müṭālaʿa etsünler. Lāʾiḥa …ve daḫı sālik-i ila'llāh olan ẕākirleriñ murād ve maḳṣūdları kendülere merātib-i İlāhiyye feṭḥ olup keşf-i maʿnevī yüzünden tecelliyāt ile maʿrifet-i efʿāl ü ṣıfāt ve esmāʾ vü ẕāt ḥāṣıl olmaġken hiç ḫāricden bir şeyʾe teşbīh ve teşebbüh murād iderler mi? Aṣlā murādları deġildür. Ammā teşbīh ve teşebbüh murād ider olıcaḳ ẓāhir ve müteḥaḳḳıḳ muḥaḳḳaḳ budur ki, kendüleri ehl-i żalāl-i bed-fiʿāl kefere ve müşrikīne teşbīh etmezler. Belki ẕikr olunan ḥüccāc-ı müslimīne ve melāʾike-i müsebbiḥīne teşbīh iderler. Ve daḫı Resūlu'ṣ-ṣeḳaleyn ve Nebiyyü'l-Ḥarameyn ḥażretlerinden rivāyet olunan iki ḥadīṣ-i şerīfden fehm olunan melāʾikeye teşbīh **[91/b]** iderler ki ol ḥadīṣ-i şerīfler bunlardur. Ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem: "Lā yaḳʿudü ḳavmün yeẕkürūna'llāhe illā ḥaffethümü'l-melāʾiketü ve ġaşiyethümü'r-raḥmetü ve nezelet ʿaleyhimü's-sekīnetü fe-ẕekerehümü'llāhü fīmen ʿindehū". Ve ḳāle ʿaleyhi's-selām: "Mā icteməʿa ḳavmün fī mescidin min mesācidi'llāhi ve yetlūne kitāba'llāhi ve yetedāresūne beynehüm illā nezelet ʿaleyhimü's-sekīnetü ve ġaşiyethümü'r-raḥmetü ve ḥaffet bi-himi'l-melāʾiketü ve ẕekerahümü'llāhü fīmen ʿindehū". Ḳāle Vechüddīn fī şerḥi'l-Meşāriḳ ḳavlühū ʿaleyhi's-selām ve ḥaffet bi-himü'l-melāʾiketü bi't-teşdīdi ey yeṭūfūne ve yedūrūne ḥavlehüm li't-teberrüki ve'r-raġbeti fīmā beynehüm. Delle'l-ḥadīṣü ʿalā fażīleti ḥalaḳi'ẕ-ẕikri ve bu ḥadīṣ-i şerīfleriñ maʿnāları mufaṣṣalen ehline maʿlūmdur. Ammā maʿnā-yı icmālīsi budur ki, müʾminler Ḥaḳḳ teʿālāyı ẕikr iderler-iken ve Ḳurʾān-ı ʿaẓīm oḳurlar iken ve taḥṣīl-i ʿilm içün ʿilm oḳuyup ve ʿilm müẕākere iderler iken ve meclis-i vaʿẓ u naṣīḥat iderler iken melekler eṭrāfların iḥāṭa iderler deyü beyān olunan mahallde Meşāriḳu'l-Envār'ı şerḥ iden Vechüddīn raḥmetu'llāhi ʿaleyh ḥażretleri şerḥinde buyurmuşlar ki, ḥadīṣ-i şerīflerde olan kelime-i ḥaffet teşdīd-i fā iledür ve ḥaffet kelimesiniñ maʿnāsı ol ẕikr iden ve Ḳurʾān oḳuyan ve ʿilm söyleşen ve daḫı vaʿẓ u naṣīḥat idüp ve naṣīḥat diñleyen müʾminleri melekler

teberrüken ve raġbeten ṭavāf idüp ve devr iderler deyü şerḥ u beyānda deverānı ṣarīḥan ẕikr etmişlerdür ve bu ḳadar beyānlardan maʿlūm oldu ki, Ḥaḳḳ teʿālāya ʿibādetidenleriñ ẕikr ü tesbīḥlerinde vesāʾir ʿibādetlerinde maḥalline göre iḳtiżā-yı ḥāl ve ṣafā vü şevḳle ṭavāf u deverān etmek var imiş. Suʾāl: Ve ḥaḳīriñ bu kelāmına suʾāl vārid olup melāʾikeniñ ḥāli insān ḥāline ḳıyās olunmaz. Göklerde anlaruñ ʿibādeti **[92/a]** ve heyʾet-i ʿibādeti insān gibi deġildür. Bu ḥālet ve heyʾet anlara maḫṣūṣdur denilür ise el-cevāb: Allāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb cevāb budur ki, bu āyet-i kerīmelerin nüzūlünden ve ḥadīṯ-i şerīfleriñ vürūdundan murād bu heyʾetle ʿibādeti melāʾikeye taḫṣīṣ deġildür. Ancaḳ muṭlaḳā ʿibādullāhıñ ʿibādetinde bu gūne heyʾetle ʿamelve ʿibādetvardur dimekdür. Ḫuṣūṣan ʿubbād-ı melāʾikeden ʿubbād-ı beşer efżal idüġü ehl-i sünnet ve cemāʿat ḳatında müteḥaḳḳıḳdur ve bu maʿnā muḳarrer ve müteḥaḳḳıḳ iken ḫilāfına naṣṣ-ı ṣarīḥ ve ḳāṭıʿ olmadan ʿubbād-ı beşerde mümkin olan ʿameli vü ḥāli ʿubbād-ı melāʾikeye taḫṣīṣ, efżaliyyeti māniʿ ve muḫill olur bir mefhūmdur. Fe'fhem cidden ve bu daḫı ehline maʿlūmdur ki, insān on sekiz bin ʿālemi ve cemīʿ-i ḥālātı ve cemīʿ-i efʿāl ü ṣıfātı cāmiʿdür. Bu ecldendir ki, insāna ʿālem-i ekber dirler ve ehl-i ḥāl ü ehl-i kemāline insān-ı kāmil dirler. Ḫuṣūṣan melāʾikede olan ʿamelinsān-ı kāmilde bulunmasa kāmil olmayup nāḳıṣ olmaḳ lāzım gelür. Ehline maʿlūmdur ki lāʾiḥa ve daḫı ḫaberde gelmişdür ki, göklerde olan ʿubbād-ı melāʾikeniñ kimisi dāʾimā ḳıyāmda ve kimisi dāʾimā rükūʿda ve kimisi dāʾimā sücūdda olup ʿibādetiderler iken her vechle insānda kemāl ziyāde olmaġla Ḥaḳḳ teʿālā anlarıñ ʿibādetiniñ efʿāl ü heyʾātın bir yere cemʿ idüp cümlesin insāna beş vaḳtda farż eyledi. ʿĀrife hemān bu işāret kifāyet ider. İmdi eyle olıcaḳ ṣafā vü şevḳ-ile ve bu heyʾāt vü ḥālātla ve tevācüd ve deverānla ʿameletmek insānda bi'ṭ-ṭarīḳi'l-ūlā olur. Muḥaṣṣalü'l-kelām bu ḫuṣūṣda muʿārıż ve münkir olanlara **[92/b]** lāʾiḳ vü sezā-vār olan budur ki, muʿāraża ve inkārı terk idüp ehl-i īmāndan ṭālib-i Ḥaḳḳ olan ẕākirleri kefere-i dīn ve müşrikīn-i bāṭılīne teşbīh etmeyüp ẕikr olunan tāʾifeye teşbīh ideler ve ẕikr olunan ḫuṣūṣ insāndan ehl olana cāʾiz ve maḫṣūṣdur denilür ise ve'ẕ-ẕikrü ʿibādetün ve mübāḥun fī-nefsihī ve'd-deverānü ve'l-ḥareketü bi-hāẕe'l-mübāḥu mübāḥun mesʾelesi şerḥinde bu suʾāle ḥaḳīrden cevāb sebḳat eylemişdür görüle. Ve daḫı mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh

bu maʿnāyı iʿlām u beyān-çün fe-meẕhebünā maʿlūmün bi-ḥamli’ṣ-ṣalāh fe-men şebbehe deverāne’ṣ-ṣūfiyyeti ʿalā raḳṣi’l-müşrikīn fe-innehū teşbīhün zūrun ve bühtānün ʿaẓīmün lehüm bi-sūʾi’ẓ-ẓanni ve sūʾi’ẓ-ẓanni küfrün ʿindenā buyurdılar. Maʿnīsi bizim meẕhebimiz ḫod maʿlūmdur ki, ḥamlü’l-müʾmini ʿale’ṣ-ṣalāḥ ḫayrun maʿnāsınca bir müʾmin bir müʾminden bir fiʿl görüp ve söz işitse ve ol fiʿl ve söz iki ḥāli ve maʿnāyı muḥtemil olsa ḫayrlısı ve müʾmine lāʾiḳ olan budur ki, ṣalāḥına ḥaml ide. İmdi her kim deverān-ı ṣūfiyyeyi melāʾikeniñ ve hüccācıñ fiʿllerine ve ʿamel-i ṣāliḥlerine ḥaml etmeyüp kāfirleriñ ve müşrikleriñ küfr ve żalālle etdükleri raḳṣ-ı bāṭıl ve fiʿl-i ḥarām üzerine ḥaml ve teşbīh etse ṣalāḥa ve ḫayra haml etmeyüp ḥadīṯ-i şerīfe muḫālif şerr ü fesāda ḥaml etmiş olur ve teşbīhi teşbīh-i zūrdur ve müʾmin ve muvaḥḥidiñ ḥālin ṣalāḥa ḥaml etmeyüp ḫilāfına ḥaml etmek Ḥaḳḳ teʿālā ḥażretleriniñ müʾmin ve muvaḥḥid ḳullarına sūʾ-i ẓann-ile bühtān-ı ʿaẓīmdür. Ve ḥālbuki bizüm meẕhebimiz olan ehl-i sünnet ve cemāʿat meẕhebinde müʾmine sūʾ-i ẓanda muṣırr olmaḳ (ve sūʾ-i ẓann ḥelāldür demek murād ola) küfrdür dimekdür. Lāʾiḥa: [93/a] Ḥaḳḳ budur ki, ṣalāḥına ḥaml etmeġe bu ḳadar muḥtemelāt var iken ḫayrına vü ṣalāḥına ḥaml etmeyüp şerrine ve fesādına ḥaml etmek ḳavl-i zūr ve iftirā ve bühtān-ı ʿaẓīm idüġünde aṣlen ve ḳaṭʿan iştibāh yoḳdur. Müʾmine lāʾiḳ budur ki, yuḳaruda ẕikr olunduġu gibi şübheli māddede ehl-i ḳıbleyi tekfīr etmek ehl-i Ḥaḳḳ ve ehl-i inṣāf ḥāli deġildür. Ḫuṣūṣan Fuṣūl-i ʿİmādī’de ve sāʾir kütüb-i fetāvāda elfāẕ-ı küfr bābında getürmüşlerdir ki, bir madde bir müʾminiñ īmānın īcāb etse ve bu ḫuṣūṣda bir madde daḫı ol müʾminiñ īmānın īcāb etmese ehl-i sünnet ve cemāʿatden olup ve şeyḫülislām olan müftīlere lāʾiḳ budur ki, ol müʾmini ḥıṣn-ı īmāndan çıḳarmayup ve vādī-i küfre ve ṣaḥrā-yı żalālete ṣalmayup yaʿnī küfrüne fetvā virmeyüp ol bir vechi iḫtiyār idüp īmānına fetvā vire denilmişdür. Ol mesʾele budur: (Maṭlab: Vücūhun tūcibü’t-tekfīr ve vechün vāḥidün yemneʿu’t-tekfīr fe-ʿalā’l-müftī en yemīle ile’l-vechi’lleẕī yemneʿu / ṣaġ) Ṣümme iʿlem ennehū iẕā kāne fi’l-mesʾeleti vücūhun yūcibü [tūcibü]’t-tekfīr ve vechün vāḥidün yemneʿu’t-tekfīr tahsīnen li’ẓ-ẓann bi’l-müslimi ʿani’l-Fuṣūli’l-ʿİmādiyyeti fī elfāẕi’l-küfri keẕā fī sāʾiri’l-fetāvā. Lāʾiḥa: Ḫuṣūṣan fuḳahā-i fiḫām ve ʿulemā-i ʿiẓām fe-ʿale’l-müftī ʿibāretiyle taṣrīḥ etmişlerdür bu

maḳūle yerlerde ʿalā lafẓı vücūba delālet ider. Ehline maʿlūmdur ki, müftīleriñ üzerlerine vācibdür ki īmānın īcāb iden madde ile fetvā vireler dimekdir. İmdi mesʾele böyle iken bunu daḫı tedārük ve iʿtibār etmeyüp ehl-i İslām ve ehl-i tevḥīd olup ve ʿaḳīde-i muʿtebere ile muʿteḳid ve ehl-i sünnet ve cemāʿatden (ṣağ) olan meşāyiḫ-i ʿiẓāmı ve ṣūfīlerin (ṣağ) elfāẓ-ı ġalīẓa ile taḥḳīr ve tekfīr etmek aṣlā mürüvvet ve inṣāf deġildür. Lāʾiḥa-i diġer: Ve daḫı men teşebbehe ḳavmen ḥadīṯ-i şerīfi ḫuṣūṣunda tekfīr idenler ḳavline cevābda bu delīl-i ʿāmm deġildür mevridine maḫṣūṣdur **[93/b]** deyü mevlānā-yı merḥūmdan verilen cevābdan ġayrı ḥaḳīre bir baḥṯ ü beyān lāʾiḥ olur. Lāʾiḥa budur ki cümleniñ istidlāl etdükleri "men teşebbehe kavmen" ḥadīṯ-i şerīfinde ḥażret-i Resūlulāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem "men teşebbehe" deyüp tefeʿʿul mābından [bābından] māżī iḫtiyār etdiler. Ṯülāṯīden şebehe kelimesin iḫtiyār etmediler ki muṭlaḳā beñzemekle ol ḳavmden olmaḳ lāzım gele. Ḫuṣūṣan ki beñzemeġe ḳaṣd olmasa mücerred beñzemekle ol ḳavmden olmaḳ lāzım gelmez. Ve beyān-ı müfīd budur ki, tefeʿʿul bābınıñ bināsı yā tekellüf içündür yāḫūd ıẓhār içündür. Meṯelā ṣülāṯī bābından ṣabera zeyd desek muṭlaḳā zeyd ṣabr etdi demek olur. Ammā teṣabbera zeydün desek ḳaṣdla ṣabr etmeġi murād idüp ve ṣabrı fiʿle getürdü dimekdür. Yāḫūd ṣabrı ıẓhār etdi dimekdür. Ḥāṣılü'l-kelām bu ʿibāretde ḳaṣd ve irādet muḳarrerdür. Ḫuṣūṣan ki Resūl-i Ekrem'iñ kelām-ı şerīfleri müşrikīne beñzemek murād idenler içün varid olmuşdur. Nitekim yuḳaruda icmālen ẕikr olundu. İmdi benim azīz ḳarındaşlarım elüñüz üzüñüze ḳoyup ve ʿaḳlıñız başıñıza cemʿ idüp ve inṣāf idüp fikr-i ṣaḥīḥ ile fikr edin ki ehl-i sünnet ve cemāʿatden müʾmin ve muvaḥḥid olup ve maʿbūdün bi'l-ḥaḳḳ olan Allāh teʿālā ḥażretine ʿibādetḳaṣdına ẕikru'llāh ile ʿameliden ṭālib-i ṣādıḳ u ʿāşıḳlar ḥāşā ve ḥāşā ṣümme ḥāşā ki kendü fiʿl ü ʿamellerin bir bölük ehl-i żalāl ve bed-fiʿāl kāfirleriñ ve müşrikleriñ efʿāl-i bāṭıla-i şarīḥa ve heyʾet-i şenīʿa-i ḳabīḥalarına teşbīh ideler ve teşbīhlerinde anlar gibi olalum deyü ḳaṣd u tekellüf ideler. Ḫuṣūṣan dervīşler de ve şeyḫ **[94/a]** lerde anlarıñ efʿāl-i bāṭılaların bilür kimesne azdur ve bilenler daḫı kendülerin anlara beñzetmek ḳaṣd u murād etmedükleri günden rūşendür. Hemān Ḥaḳḳ teʿālā şerʿ-i şerīfe ve şerʿ-i şerīfde meẕhebimiz ehl-i sünnet ve cemāʿate muḫālif müʾmin ḳardaşlarımıza sūʾ-i ẓandan ve ġıybet ü taʿaṣṣubdan ṣaḳlaya

āmīn. Ve mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh bu delīllerine cevāb verdiklerinden ṣoñra Sāmirī nām bir Yehūdī büt-perest melʿūn buzaġuya ʿibādetle etdüġü raḳṣa teşbīh idüp bu vechle ẕākirlere daḫl etdüklerine cevāb ḳaṣdına ve emmā ḳavlühüm: "Dev[er]ānü'ṣ-ṣūfiyyeti raḳṣun aḥdeṣehū's-Sāmiriyyü fe-lā nüsellimü en yekūne deverāne'ṣ-ṣūfiyyeti raḳṣen" buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeye daḫl idenler bundan aḳdem ṣūfīleriñ deverānı Sāmirī dedikleri Yehūdī melʿūn altunla gümüşden yapduġu buzaġu ṣūretine ṭapar olduḳda etdüġü raḳṣdur deyüp ve bunuñ gibi fiʿl-i ḳabīḥa ve bāṭıla teşbīh etmişler idi. Aña daḫı cevāb tedārük idüp deverān-ı ṣūfiyyeye raḳṣ ıṭlāḳ olunmaḳ ḫaṭāʾ-ı maḥżdur. Ve aña raḳṣ ıṭlāḳ olunduġuna teslīm daḫı etmezüz deyüp ve cevābda tafṣīl ü beyān içün fāʾ-i tefsīriyye ile; "Fe-ıṭlaḳu'r-raḳṣi lā-yuṣliḥu ʿaleyhi. Lā min ḥayṣü'ş-şerʿi ve lā min ḥayṣü'l-luġati" buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeye bi-ḥasebi'ş-şerʿ de ve bi-ḥasebi'l-lüġada raḳṣ ıṭlāḳı ṣaḥīḥ ve ṣāliḥ olmaz demekdir. Ve iki vechle ṣāliḥ olmaduġun icmālen nefy etdükden ṣoñra emmā-yı tafṣīliyye ile bi-ḥasebi'ş-şerʿi'ş-şerīf raḳṣ ıṭlāḳ olunmaduġun beyān içün; "Emmā min ḥayṣü'ş-şerʿi fe-raḳṣu's-Sāmiriyyü ʿaleyhi'l-laʿneti li't-taʿabbüdi ile'l-ʿicli müşriken bi'llāhi ve müddeʿiyen bi-ulūhiyyeti'l-ʿicli fe-ẕāhere enne'ṣ-ṣūfiyyīne muvaḥḥidūne'llāhe veʿābidūne lehū bi'd-deverān buyurdılar. **[94/b]** Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeye min ḥayṣü'ş-şerʿ raḳṣ ıṭlāḳı ṣaḥīḥ olmaduġuñ tafṣīli budur ki Sāmirī melʿūnuñ raḳṣı buzaġuyı tengridür deyü maʿbūd ittiḫāẕ vü iʿtiḳād idüp ve müşrik-i bi'llāh olup ıżlāl-i şeyṭānla aña ʿibādetider olduġu ḥālde idi. Ve ẕāhirdür ki, ṣūfīler ve ẕākir dervīşler Allāh teʿālānıñ efʿāl vü ṣıfātını ve esmā vü ẕātını birleyüp müʾmin muvaḥḥid olduḳlarından māʿadā ʿilm-i tevḥīdde ʿirfān-ı İlāhīleri ziyāde olsun ve ʿirfān-ı İlāhī'de feṯḥ-i ḳalb ve cilā-yı rūḥ müyesser olsun içün Allah teʿālā ḥażretin sürūr u ẕevḳ ve ṣafā vü şevḳle ẕikr idüp deverān iderler ve Sāmirī melʿūnuñ fiʿliyle aṣlen ve vechen mine'l-vücūh müşābehet vü münāsebet yoḳdur dimekdür ve bu beyāndan ṣoñra min ḥayṣü'l-lüġa daḫı raḳṣ ıṭlāḳı ṣaḥīḥ ve ṣāliḥ olmaduġun beyān ve tafṣīl içün; "Ve emmā min ḥayṣü'l-lügati fe'r-raḳṣu hüve'l-luʿbü bi't-tabli ve'l-mizmāri fī-meclisi'l-fısḳı müctemiʿan bi'n-nisāʾi" buyurdılar. Maʿnīsiluġat ḥasebi ile daḫı deverān-ı ṣūfiyyeye raḳṣ ıṭlāḳı ṣaḥīḥ ve ṣāliḥ olmaduġunuñ tafṣīli budur ki, bi-

ḥasebi'l-luġa raḳṣ deyü fısḳ ve şerāb meclisinde çengi vü sāzende ʿavretleriyle cemʿ olup saz vü sözüyle olan oyuna derler dimekdir. Nitekim yuḳaruda Sünbül Efendi fāʾidesi tafṣīlinde mürūr etmişdür ve bu beyāndan ṣoñra deverān-ı ṣūfiyye bu dedikleri raḳṣ gibi olmaduġun beyān-çün; "Ve maʿlūmün enne deverāne'ṣ-ṣūfiyyeti leyse min hāẕe'l-ḳabīl" buyurdılar. Maʿnīsibu daḫı maʿlūm ve maʿlūmiyyeti günden rūşendür ki, ṣūfīleriñ deverānı bu maḳūle fiʿl vü ḥālden degüldür dimekdir. İmdi bu taḳdīrce daḫı müşrik-i bi'llāh olan Sāmirī melʿūnuñ fiʿl-i ḳabīḥine ve küfr-i şarīḥine ḥaml etmek ṣaḳīl ve kāsid ve teşbīh-i zūr vü fāsid idüġü ve ḫaṭāʾ-i fāḥiş **[95/a]** olup taʿaṣṣubdan nāşī ve ẓāhir idüġü müteḥaḳḳıḳ ve bāhir oldu. Fāʾide: Ve bu ḫuṣūṣda sulṭānü'l-muḥaḳḳıḳīn ve bürhānü'l-müdaḳḳıḳīn Sünbül Efendi Ḥażretleri deverān-ı ṣūfiyye ḥaḳḳında beyān ve taḥrīr etdükleri "Taḥḳīḳiyye" nām risālelerinde deverān-ı ṣūfiyyeye hem şerʿan ve hem luġat ve hem ʿörfen raḳṣ ıṭlāḳı ṣaḥīḥ olmaduġun mufaṣṣalen taḥrīr ü taḥḳīḳ etmişlerdür. İʿtimād etmeyenler anda görsünler mufaṣṣal olmaġla bu fāʾideye derc olunmadı ki iḫtiṣār-ı maṭlūbdur. Ve mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh bu ḫuṣūṣa cevāb-ı şāfī taḥrīr etdüklerinden ṣoñra ziyāde taḳviyet ü ihtimām-çün cevāb-ı teslīmī īrād idüp: "Ve le-in sellemnā ennehū raḳṣun ve lākinne lā nüsellimü kevnehū min cinsi'l-ḥarāmi" buyurdılar. Maʿnīsi teslīm edelim ki deverān-ı ṣūfiyye raḳṣ ola ve lākin bu raḳṣ ḥarām cinsinden olan raḳṣ idüġün teslīm etmezüz deyüp bu ḥadīṯ-i şerīfle istidlāl ḳaṣdına: "Li-enne ḳavmen mine'l-Habeşi cāʾū fīʿaṣri'n-Nebiyyi ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem ilā bābihi muraḳḳıṣīne bi'd-deffi ve mizmāri fe-semiʿa Resūlu'llāh fe-ḳāle'l-Āʾişete raẓıya'llāhü anha e tuhibbīne yā Ḥumeyrā en tenẓurīne ilā-zefni (ez-Zefnü: er-Raḳṣu)'l-Ḥabeşeti Ḳālet neʿam. Fe-emseke yedehā bi-yedihī fe-feteḥa'l-bābe fe-naẓarat taḥte ibṭıhī ilā zefni'l-Ḥabeşeti" (Bu ḥadīṯ-i şerīf Meṣābīḥ'de daḫıʿ aynıyla meẕkūr ve masṭūrdur...) buyurdılar. Maʿnīsi raḳṣ muṭlaḳā ḥarām deġildür. Zīrā muḳtedā-yı erbāb-ı hidāyet ve merciʿ-i aṣḥāb-ı ʿināyet Resūlu'ṣ-ṣeḳaleyn ve Nebiyyi'l-Ḥarameyn ve imāmü'l-ḳıbleteyn ḥażretlerinin zemān-ı ẓuhūr-ı saʿādetlerinde diyār-ı Ḥabeş'den bir bölük ḳavm defler ve düdükler çalup ve medḥler oḳuyup raḳṣlar iderek Ḥażret-i Resūlu'llāh'ıñ saādet-ḫāneleri ḳapusuna gelüp anlar daḫı işitdiklerinde Ümmü'l-müʾminīn Āʾişe anamıza luṭfla ḫiṭāb

idüp Ḥabeş Ṭāʾifesiniñ **[95/b]** raḳṣına baḳmaġa murād ider misin dediklerinde anlar daḫı murād etdüklerinde Ḥażret-i Resūl-i Ḫudā Āʾişe rażiya'llāhü ʿanhā ḥażretleriniñ mübārek elin eline alup ve ḳapuyu açup mübārek ḳoltuḳları altından baḳ deyü işāret buyurduḳlarında anlar daḫı ḥażretiñ iẕn-i şerīfleriyle Ḥabeş Ṭāʾifesi'niñ raḳṣına baḳdılar. Lāʾiḥa: Bu ḥadīṯ-i şerīfiñ ṣıḥḥatinde aṣlā şekk ve gümān yoḳdur. ʿUlemāʾ-i ʿiẕām ve fużalāʾ-i fiḫām ortasında meşhūr u maḳbūl-ı ehl-i şuʿūrdur inkāra mecāl yoḳdur. Ve bu daḫı erbāb-ı şerīʿatiñ ve aṣḥāb-ı ṭarīḳatiñ maʿlūmları ve muʿteḳadleridür ki, muḳtedā-yı enām ve efżal-i enbiyāʾ-i ʿiẕām Ḥażret-i Resūlu'llāh ʿaleyhi's-selām müstaḥilli kāfir olan fiʿl-i ḥarāma naẕar etmezler. (Ve bu ḥadīṯ-i şerīf Meṣābīḥ'de Ḥażret-i ʿÖmer rażiya'llāhü ʿanh evṣāfını beyānda meẕkūr ve masṭūrdur ...) Ve meclisine daḫı ḥażır olmazlar ve bu maḳūle fiʿle naẕara ve meclisine ḥażır olmaġa iẕn daḫı vermezler. Ḫuṣūṣan ki zevce-i mükerremeleri Ḥażret-i Āʾişe'ye iẕn vereler. Hiç yanlarında yeri cāʾiz değildür. Ve bu mefhūmu ziyāde tafṣīl lāzım değildür. Ehl-i ʿaḳl ve ehl-i meẕāḳ ẕevḳ u taʿaḳḳul iderler. Ḥaḳḳ teʿālā cümlemize hidāyet idüp ʿinād ve taʿaṣṣubuyla bu kelāmı teʾvīlāt ve tevcīhātdan ṣaḳlayup mā hüve'l-ḥaḳḳa fehm ü ʿilm müyesser ide āmīn. Ve mevlānā merḥūm ḳuddise sirruh bu beyāndan ṣoñra bu ḥāle müteʿallıḳ bir tafṣīle daḫı şurūʿ idüp; "Fe'r-raḳṣu mübāḥun fī ehli's-sürūri fī ḥāli sürūrihim" buyurdılar. Maʿnīsi fısḳ ü fücūr olmayup mübāḥ olan yerlerde ehl-i İslām olanlar ḥāl-i sürūrlarında feraḥ ve sürūruyla raḳṣ idüp dönmek mübāḥdur deyüp ḥaḳīḳat-i ḥāli beyān etdükden soñra bu ḫuṣūṣa taḳviyet ve teʾyīd içün temṣīl idüp; "Ke-mā enne'ṭ-ṭable fī ṭarīḳi'l-ḥacci ve'l-ġazāʾi ve'l-ʿīdi fī sürūri'l-müslimīn mübāḥun heybeten **[96/a]** li'l-ḳuṭṭāʿ ve ṣalābeten li'l-müşrikīn ve raġmen li'l-münāfiḳīn" buyurdılar. Maʿnīsibu raḳṣ mübāḥdur nitekim ṭarīḳ-i ḥacda ve kāfirler-ile ve ḳuṭṭāʿu'ṭ-ṭarīḳ ḥarāmīleriyle ġazā vü muḥārebe idüp döġüşür iken ve daḫı bayramlarda sürūr u ṣafā-yı müslimīnde ṭabl çalmaḳ mübāḥ olduġu gibi ve bu ḫuṣūṣlarda ṭabl çalmaḳ mübāḥ olduġuna sebeb ḥarāmīler üzerine hücūm idenlere heybet ve kāfirler-ile döğüş idenlere ḳuvvet ve ṣalābet ḥāṣıl olup ve münāfiḳları taḥḳīr vü ihānet etmek-içündür dimekdür. Ve ehl-i sülūk u ehl-i ʿirfān ve ehl-i ḥāl ḳatında sāliklerde daḫı bu maʿnā mevcūd u müteḥaḳḳıḳdur fe'fhem cidden. Bundan ṣoñra

cevāb-ı şāfīlerine netīce virüp ve ḥaḳīḳat-i ḥāl ü maḳāl taḥḳīḳ ü taṣdīḳ bulsun içün mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh; “Fe-hāze’r-raḳṣu mübāḥun ʿindenā” buyurdılar. Maʿnīsi netīcetü’l-kelām ve muḥassalü’l-merām oldur ki bu vechle ẕikr olunan raḳṣ bizim yanımızda bu taḳdirce mübāḥdur dimekdür. Fāʾide: Ḳāle’ş-Şeyḫ Şehābüddīn ʿÖmer es-Sühreverdī fi’l-ʿAvārifi fi’l-bābi’l-ḫāmisi ve’l-ʿişrīn: “Aḫbaranā Ebū Dirʿate bin Ṭāhir ʿan vālidihī Ebi’l-Faẓli’l-Muḳaddesī ḳāle aḫbaranā Ebū Manṣūr Muḥammed bin ʿAbdülmelik ḳāle aḫbaranā Ebü’l-Faẓl ibn-i Ebī Manṣūr ibn-i Nāṣırı’l-Ḳāḍedi es-Semerḳandī ḳāle ḥaddeṯenā el-Heşīm bin Kelīb ḳāle ḥaddeṯenā Ebūbekr bin ʿAmmār bin İsḥāḳ ḳāle ḥaddeṯenā Saʿīd bin ʿĀmir anʿ Şaʿbete an ʿAbdilazīz bin Ṣuheyb ʿan Enesin raẓıya’llāhü ʿanhüm ḳāle künnā ʿinde Resūli’llāhi ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem iẕ nezele Cibrīl ʿaleyhi’s-selām fe-ḳāle yā Resūla’llāh: -İnne fuḳarāʾe ümmetike yedḫulūne’l-cennete ḳable’l-aġniyāʾi bi-ḫamsi miʾeti ʿāmin. Fe-feriḥa Resūlu’llāh fe-ḳāle: -E-fīküm men yünşidü. Fe-ḳāle bedeviyyü: -Neʿam yā Resūla’llāh. Fe-ḳāle: -Hāti fe’nşid. Ḳıṭʿatün fī medḥ-i Resūli’llāh ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem:

Ḳad leseʿat ḥayyetü’l-hevā kebedī (ciġer)

Fe-lā ṭabībe lehā ve lā rāḳī

Efsun edici yaʿnīdefʿ-i ıżṭırāb içün yā āyet-i kerīme ya ġayrı duʿa oḳımaḳ **[96/b]** İlle’l-ḥabībü’lleẕī şuġiftü bihī fe-ʿindehū ruḳyetī ve tiryāḳī (bir mażarrat defʿi çün oḳımaḳ) Fe-tevācede Resūlu’llāh ve tevācede’l-aṣḥāb maʿahū ḥattā saḳaṭa ridāühūʿan menkibihī. Felemmā ferāġūāvā küllü vāḥidin mekānehū fe-ḳāle Muʿāviyetü ibn-i Süfyān mā aḥsene laʿibeküm yā Resūla’llāh (ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem)[fe-ḳāle Rasūlullāh ṣalla’llāhü ʿaleyhi ve sellem] Meh (bi-maʿnā üsküt) yā Muʿāviyetü, leyse bi-kerīmin men lem yehtezz ʿinde semāʿi ẕikri’l-ḥabīb ilḫ. Nuḳile ʿani’t-Taḥḳīḳiyye li-mevlānā Sünbül Efendi ḳuddise sirruh ve ḳad ruviye ʿan- cemāʿatin mine’ṣ-ṣaḥābeti rıżvānu’llāhi ʿaleyhim ecmaʿīn bi-ennehüm ḥacelū ey raḳaṣū min sürūrin ve ẕālike fī ḳıṣṣati bint-i Ḥamza raẓıya’llāhü ʿanh; “İḫteṣame fīhā ʿAliyyü’bnü Ebī Ṭālib ve aḫūhü Caʿfer ve Zeyd bin Ḥārişe raẓıya’llāhü ʿanhüm fe-teşācerū (Et-teşācür: Et-tenāzuʿ) fī

terbiyetihā fe-ḳāle ʿaleyhi's-selām li-ʿAliyyin ente minnī ve ene minke. Fe-ḥacele ve ḳāle li-Caʿfer: -Eşbehet ḡalḳī ve ḡuluḳī fe-ḥacele verāʾe ḥacli Aliyyin ve ḳāle li-mezīdin ente aḡūnā ve mevlānā fe-ḥacele verāʾe ḥacli Caʿfer". Ve'l-ḥaclü hüve'r-raḳṣu ve ẕālike bi-feraḥin ev şevḳin fe-ḥakemehū ḥükme müheyyicetin in kāne feraḥuhū maḥmūden evi'r-raḳṣu yezīdehū ve yüʾekkidehū fe-hüve maḥmūdün ve in kāne mübāḥan fe-hüve mübāḥun ve in kāne meẕmūmen fe-hüve meẕmūmün. Nuḳile mine't-Taḥḳīḳiyyeti'l-mezbūre. Risāle muṭavvel olmasun içün bular Türkī'ye terceme olunmadı. Ancaḳ ḥālet-i sürūrda raḳṣıñ vücūdına delālet içün ẕikr olundu ki ehline maʿlūmdur. [Üzeri Çizilen Yazı:] Ve daḡı Ḥażret-i eş-Şeyḡü'l-ʿĀrif Ebū Abdurraḥmān bin Muḥammed es-Sülemiyy kelāmına şurūʿ ide….. ol ṣaḥīfe …. iki kaġıd ki vardur tamā… farḳ-ı ṯānī hükmüyle tecellī-i ẕātda ḥareket-ı ḳudsiyye ve tevācüd-i ünsiyyedür bu daḡı ehline maʿlūmdur kelāmı da tamām olmuşdur. Andan ṣoñra sürūr….. raḳṣ….. lāʾiḥasına şurūʿ idüp anı yazalar. Lāʾiḥa: Sürūr mübāḥa muḳārin olan….. olunan lāʾiḥayı yazmadan ṣaḥīfeniñ evvel …ʿında ve daḡı Ḥażret-i eş-Şeyḡü'l-ʿĀrif Ebū Abdurraḥmān bin Muḥammed bin El-Ḥüseyn bin Muḥammed es-Sülemiyy raḥimehu'llāh fī kitābihi'l-müsemmābi-Süneni'ṣ-Ṣūfiyyeti fī bāb-i beyāni'd-delīli ʿalāenne-ṭāʾifete'ṣ-ṣūfiyyeti rüfeḳāʾe'n-Nebiyyi ʿa[leyhi's-selā]m. fi'l-ḳıyāmeti ʿan İbn-i ʿAbbās razıya'llāhü ʿanhümā ve ḳafe Resūlu'llāh ṣ[alla'llāhü] ʿa[leyhi ve se]ll[e]m yevmen ʿalā aṣḥābi'ṣ-Ṣuffeti ve raʾā faḳrahüm ve cühdehüm fe-ṭayyibe [ve ṭıbe] ḳulūbihim ve ḳāle; "Übşirū yā aṣḥābe'ṣ-Ṣuffeti fe-men baḳıye min ümmetī ʿale'n-naʿti'lleẕī entüm ʿaleyhi rāżıyen bi-mā fīhi fe-innehū min rüfeḳāʾī fi'l-āḡireti". Ve daḡı ol kitābda Ḥażret-i eş-Şeyḡ es-Sülemī raḥimehu'llāh buyurdı ʿan- Ebī Hüreyre razı[ya'llāhü ʿanh] ḳāle ḳāle Resūlu'llāh ṣ[alla'llāhü] ʿa[leyhi ve se]l[le]m: "Men serra[hū] en yeclise maʿa'llāhi fe'l-yeclis maʿa ehli't-tasavvufi" ve ʿan Ebī Hüreyrete razı[ya'llāhü ʿanh] ḳale ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi [ve sellem]: **[97/a]** "Lā teṭʿanū ʿalā ehli't-taṣavvufi ve'l-ḡavfi[ḡariki] fe-inne aḡlāḳahüm aḡlāḳu'l-enbiyāʾi ve libāsehüm libāsü'ṣ-ṣūfī". Ve ʿan İbn-i Mesʿūd razı[ya'llāhü ʿanh] ḳāle ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyh: "Erġıbū fī duʾāʾi ehli't-taṣavvufi ve aṣḥābi'l-cūʿi ve'l-ʿaṭşi fe-inna'llāhe yenẓuru ileyhim ve yüsriʿu icābetehüm" buyurdılar. Maʿānīleri

ehline maʿlūm olmaġla terceme olunmadı. Ve āyāt ü eḥādīṣden māʿadā āṣār u menāḳıbdan baʿżısı daḫı oldur ki; Ḥikāye: Caʿfer ibn-i Muḥammed r[ażiya'llāhü ʿan]ḥ rivāyet ider ki, Ḥażret-i eş-Şeyḫü'l-Hādī Cüneyd el-Baġdādī ḳuddise sirruhu'r-reşādī ile ḥacc-i şerīfe gider[ken] yolumuz Ṭūr ṭaġına uġrayup mevḳif-i Mūsā a[leyi's-selā]mda namāzdan ṣoñra ẕikru'llāh ḥalḳası olup ḥażret-i eş-şeyḫ dervīş ve ẕākirānı ile ḥalḳada şevḳ ü ṣafā ile żarb-ı tevḥīd ider iken ḫūb avāzıla uṣūl-i żarb-ı tevḥīd üzre baġlanmış ẕikre ḳādir ve ʿārif olup ve olʿaṣr ḳavvāl tesmiye ve ıṭlāḳ olunan ẕākir ü ḳavvāllarına ḳūlū ḳūlū deyüp ḫūb āvāzıyla ẕikr oḳumaġa emr etdüklerinde anlar daḫı naṣāyiḥ ü maʿārife müteʿallıḳ ve müşʿir-i mażmūnu mutażammın ebyāt-ı esrār-ı maʿārif-şiʿār ve ilāhiyyāt-ı pür iʿtibār oḳuyup bir mertebe şevḳ-i Rabbānī ve Ḥaḳḳānī ve oldu ki, bu şevḳle kendümüz yerdemiyüz ve gökdemiyüz bilemedük. Tevḥīd temām olduḳdan ṣoñra o maḥalle yaḳīn kiliseden bir ruhbān "ecībūnī ecībūnī" deyü niyāz ve tażarruʿ idüp biz sükūt etdük. Baʿdehū bi'llāh ecībūnī deyü ānd virdükde ruhbāna cevāb virelüm mü deyü ʿazīzden iẕn ṭaleb etdüġümüzde ecībūhu leʿalla'llāhü yehdīhi deyü ruhbānın īmānı recāsına iẕn virüp ruhbān ol meclise geldikde cümlemiz ḥalḳa-i ẕikrden ferāġ üzre oturup bu eclden ḥażret-i ʿazīz ṣadr-ı meclisde bulunmayup veʿazīz ruhbānıñ evvelden maʿlūmu daḫı olmamaġın baʿde's-selām men reʾīsüküm dedikde yaʿnī reʾīsiñiz olup cümleye mürşid-i kāmil olan ḳangıñızdur? İttifāḳī bu suʾāl ü ḫiṭāb ʿazīze vāḳıʿ olup ʿazīz daḫı ṣıfat-ı enāʾiyyetden[enāniyyetden] ḥaẕer-i ḫulḳ-i cemīllerinden ben dimeyüp küllühüm rüʾesāʾ buyurdılar. Ruhbān eġerçi kāfirdür ve lākin ʿilm kuvvetiyle ʿālim-āne ve ʿārif-āne muʿāmele neʿam küllühüm rüʾesāʾü ve lākinne lā büdde lehüm min reʾīsin yaʿnī gerçek cümlesi reʾīslerdür ve lākin bu cümle gürūha bir reʾīsden lāzımdur dedikde biz daḫı ʿazīz ḥażretlerine işāret idüp bunlardur dediġimizde tekrār ʿazīze ikrām u iʿzāz ile ḫiṭāb idüp hāzihī'l-ḥālātü fi ümmet-i Muḥammedā maḫṣūṣ o maʿmūm yaʿnī bu şevḳ ü ẕevḳle ve vecd ve ḥareket-ile ẕikru'llāh etmek ve bu faḳīrāne ḳoyun yüñü ṣūf libās ve eski ḫırḳa ve palas giymek dīn-i Muḥammed'de size maḫṣūṣ mıdur yoḫsa cümle ümmet-i Muḥammed'e maʿmūm ve ʿāmmdur deyü suʾāl etdükde ḥażret-i ʿazīz ehl-i taṣavvufdan dervīş ve faḳīrlere maḫṣūṣdur deyince ruhbān bi'llāh İncil'de **[97/b]** gördüm ki bu ḥāl ve ṣıfat ümmet-i

Muḥammed ṣuleḥāsı ve ṣuleḥāsınıñʿ urefāsı heyʾeti vü ṣıfatı olsa gerekdür deyüp ḥālen İncil'iñ ṣıdḳı ve ümmet-i Muḥammed ṣuleḥāsının ḥüsn-i ḥāli ẕāhir ve müteḥaḳḳıḳ oldı deyü küllī ṣafālar etdi. Ve rāvī-i menḳabe eydür ol ruhbān olan bī-şekk ü bī-gümān ṣıdḳla īmāna geldi ve bizüm ile ḥacc-i şerīfe bile revān oldı. Ve bu rivāyet ʿAvārifü'l-Maʿārif'de ve Sünbül Efendi'niñ Taḥkīkiyye nām kitāb-ı müsteṭābında ve sāʾir kütüb-i muʿteberede elfāẕ-ı ʿArabiyye ile masṭūrdur. Ve lākin iḫtiṣār-ı maṭlūb içün Türkī terceme ile yazıldı herkese maʿlūm olup ve ḥālet-i sürūrda raḳṣla ẕikriñ vücūdına ve żarb-ı tevḥīdde uṣūl-i maḳāmāt üzre... nevān degerek āvāzıla oḳunmasınıñ vücūduna istidlāl içün naḳl ü kitābet olunmuşdur. Bu ẕikr olunan ḥikāye mūciince ʿāmilān-ı şerīʿat ve rāġıbān-ı ṭarīḳat olup żarb-ı tevḥīd ve uṣūl-i maḳāmāt üzre baġlanmış kelime-i tevḥīdleri ve fenā ve maʿārif-baḫş manẓūm ilāhiyyātı vü rubāʿiyyātı ẕākirān ḫōş-elġānlar oḳuduḳlarında baʿż-ı kimesneler ehl-i hū muġannīler ve melāyihler meclis-i ẕikrden ġayrı hevā ve fısḳ meclislerinde etdükleri āvāzeye ve taġannīlerine teşbīh idüp mā-lā yaʿnī kelāmla ẕemm vü ḳadḥ ve ġaybet iderler. Bu ḫuṣūṣda cevāb-ı şāfī ḥāṣıl olur. Tafṣīl-i muḳayyed çoḳdur. Ve lākin İmām-ı Ġazālī ḳuddise sirruhü'l-ʿālī İḥyāʾü ʿUlūmi'd-dīn'de cevāz-ı semāʿ bābında iki māddeler cevāb-ı kāfīdür de biri oldur ki, Ḥażret-i eş-Şeyḫ Mümşād-ı Dineverī ḳuddise sirruhü'l-münevverī buyururlar bir gice bir cāmiʿ-i şerīfde şuġl ve murāḳabede iken baʿż-ı ḫūb-āvāz kimesneler ḥüsn-i ṣavtla semāʿ etdüklerinde anlara inkār bu āvāze ve semāʿı iderler fī beytin min büyūti'llāhi yaʿnī bu küstāḫlar bu āvāzeyi Allah teʿ[ālā] evlerinden bir evde iderler didüm. Baʿdehū ol gice vāḳıʿada gördüm Ḥażret-i Ebūbekir eṣ-Ṣıddīḳ raẕiya'llāhüʿanh ḫūb āvāzıyla taġannī ider ve Ḥażret-i Resūlu'llāh iki mübārek ellerini göġsüne ḳoyup ġalebe-i şevḳle vecd vü ḥareket iderler. Baʿde'l-ifāḳa Ḥażret-i Resūlu'llāh'a bu āvāze ve semāʿı siz inkār etmez misiz dediġimde yā Mümşād inkār etmezüz mübāḥdur hemān āvāze ve semāʿ ile ẕikru'llāh ve sāʾir ʿamel iden ümmete ḫaber vir. Evvelinde ve ʿaḳabinde Ḳurʾān tilāvet idüp anuñla temām itsünler deyü buyurdılar ve İḥyāʾü ʿUlūm'da bu maḥalde bu gūne üç ḥikāyetler daḫı vardur. Murād idenler görsünler ve İmām-ı Ġazālī kelāmından biri daḫı budur bu ḫuṣūṣda ḥüsn-i ṣavtı inkār idenleri ḳadḥ içün ve ḳabūl idüp cān vü dilden istimāʿ idenleri medḥ içün; "Men

lem yuḥarrikhü'r-Rabīʿu ve ezhāruhū ve'l-ʿūdü ve evtāruhū fe-innehū fāsidü'l-mizāc ve lā yümkinühü'l-ʿilāc" buyurmuşlardur ve İmām-ı Ġazālī'niñ bu kelām-ı ḥikmet-āmīzi ve Ḥażret-i Cüneyd'iñ ḥüsn-i ṣavt ḳūt-ı cāndur deyü medḥ etdüġü kelām-ı ṣafā-āmīzin inkār idenleriñ **[98/a]** nefsāniyyeti ẓulmeti, rūḥāniyyeti nūrāniyyetine ġālib olduġundandur ve yāḫūd ʿāriflere ve ḥükemāya maʿrūf olan laḥm-ı ṣanevberīsinde ṣıḥḥat-i kāmile olmayup aḫlāṭ-ı erbeʿa ḥareketiyle yāḫūd ḫafaḳān marażıyla ḳalb-i ṣūrīsine keder ʿārıż olmaġın fāsidü'l-mizāc olmuşdur. Bu güne kederdendir ki baʿż-ı ḫastalar bu ṣafā-āmīz ḥüsn-i ṣavt ṣafā etmediği gibi bu daḫı ṣavt-ı ḥüsnden bu vechle fāsidü'l-mizāc olduġundandur ve bu vechle ṣafā etmedüġü ecldendir ki ehl-i ṣafā ve ehl-i sürūr aña maġmūm ve meẕmūm görünüp ve inkār ider ve daḫı ḥażret-i şeyḫiñ bu kelām-ı cevāmiʿu'l-kelimi çoḳ maʿānī ve ḥālātı cāmiʿdür. ʿĀrif-i rūḥānīler ẕevḳ-vü ḥālle fehm iderler neʿūẕü bi'llāh min fesādi'l-mizāc elleẕī lā yümkinühū ʿilāc. Lāʾiḥa-i Cevābiyye: Ve ẕākir-i ṭarīḳat olup ve ḫūb-nefs olanlar żarb-ı tevḥīde uṣūl-i maḳāmāta baġlanmış kelime-i tevḥīdi itdüklerinde kelime-i tevḥīd Ḳurʾān'dandur Ḳurʾān'da laḥn cāʾiz deġildür. Ḫaṭāʾ-i maḥżdur deyü baʿż-ı kimesneler ṭaʿn ve taḫṭīʾe iderler kelime-i tevḥīd Ḳurʾān-ı ʿAẕīm: "F'aʿlem ennehū lā ilāhe illa'llāh" [ilāāḫiri']l-āyet āyet-i kerīmesinde mevcūd emmā eẕkārda ve sāʾir ḫuṣuṣda müstaḳill kelime-i tevḥīdiñ āyetine ḥükm olunmaz. Başḳa bir kelime-i ṭayyibedür ki, aṣl īmān anuñ üzerine mebnīdür. Bu ḫuṣūṣda tafṣīl çoḳdur ve bu kelime-i tevḥīdi ṭahāretsiz belki cenābetle baʿż-ı maḥalde ẕikri cāʾizdür eġer. ʿUlemāya maʿlūmdur ki, bi'ẕ-ẕāt Ḳurʾān-ı ʿAẕīm olsa bu ḥāl cāʾiz olmaz idi. Bu ḫuṣūṣda ʿālim, ʿārif olana bu kelām kifāyet ider ve baʿżılar daḫı daḫl ü ṭaʿn āvāzıyla ẕikr idenler kelime-i tevḥīdiñ lafẓatu'llāhda olan elifi ḥaẕf idüp bi-lā medd ḳaṣrla oḳurlar bu daḫı ḫaṭāʾ-ı ʿaẕīmdür. Zīrā Ḳādī Beyżāvī sūre-i Fātiḥa tefsīrinde ḥaẕfü elifin yüfsidü'ṣ-ṣalāh ve lā yenʿaḳidü ṣarīḥu yemin buyurmuşlardur. Lafẓatu'llāh da bilā medd, yemīn münʿaḳid olmayacak ol ẕākirleriñ oḳuduḳları kelime-i tevḥīd daḫı ẕikru'llāhdan olmayup hemān ber-havāya müteʿallıḳ bir ṣadā-yı beyhūdedür dediklerinde ḥaḳīr daḫı fi'l-vāḳıʿ tefsīr-i Ḳādī'da bu minvāl olıcak ehl-i ẕikr şetm olunsa şerʿan techīl-i ḳudemā ve ʿurafā lāzım gelür. yaʿnī bundan aḳdem bu vechle ẕikri cāʾiz gören meşāyiḫ-i muttaḳīn ve ʿurafāʾ-i ehl-i dīn

olan ʿazīzleri techīl lāzım gelür deyü haḳīr ḫayli ḫāṭıraya düşdüm ve daḫı lā yenʿaḳidü'l-yemīn dimedi ve lā yenʿaḳidü ṣarīḥ yemīn dedi deyü daḫı ḫāṭıra düşdüm ve bu eclden cenāb-ı Rabb-i Hādī'den bu ḫuṣūṣda ḥāl-i sedādī ve ḥāl-i reşādī ṭaleb etdüġümde sırr ve himmet-i evliyāʾu'llāh ve bi'ẕ-ẕāt ʿavnu'llāh ve feyżu'llāh ile ḫaṭıra geldi ki aʿlemü'l-müfessirīn Şeyḫzāde Efendi ḳuddise sirruh ḥāşiye-i Ḳādī'da ne yazdı ola deyü naẓar etdüġümde yemīn münʿaḳid olmaduġun bi'ẕ-ẕāt yemīne istiʿlā [98/b] etmeyüp ve lā yenʿaḳidü ṣarīḥ yemīn deyü lafẓ-ı ṣarīhe isnād etdüġünüñ vechin beyān idüp gerçi ẓāhiren vü ṣarāḥaten yemīn münʿaḳid olmaz. Ve lākin ḥālifiñ niyyeti yemīn olıcaḳ yine ḥaẕf-i elifle bilā medd ẕikri ḥaḳīḳaten yemīn olur deyü tefsīr vü teʾvīl etmekle inneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt feḥvāsınca ẕikru'llāh ḫuṣūṣunda daḫı ẕākirleriñ niyyeti ẕikru'llāh, ẕikru'llāh laġv-ı maḥż ve beyhūde hevā olmayup ʿinda'llāhi teʿālāẕikru'llāh olduġu fehm olunup ve maʿlūm olduḳda muʿārıżıñda cevāb-ı bā-ṣavāb verildi. Ḥamdü'l-Müʾellif: El-ḥamdü li'llāhi'l-Vehhāb elleẕī elhemenī hāẕā'l-cevāb bi-müṭālaʿati'l-kitābi'l-müsteṭāb ve ve bi-şefāʿati Resūli'llāhi'lleẕīātāhü'l-ḥikmete ve faṣle'l-ḫiṭāb. Lāʾiḥa-i Laṭīfe:Ve rivāyet olunur ki Allāh teʿālāʿālem-i ceberūtda cenāb-ı aḳdesinden cümle ervāḥa ṣavt-ı ḳudsī ile elestü bi-Rabbiküm ḫiṭāb-ı müstetābın itdükde ḥüsn-i ṣavtla idi. Ḥālen beni Ādem ṣavt-ı ḥüsn ve ḫūbāvāz istimāʿ itdükde ṣafā ve rūḥāniyyetinde ḥāline ve ṣafāsına göre ol ḫiṭāb-ı ḳudsī ile olan ḥāli ve ṣavt-ı ḥüsnü teẕekkür idüp ḳalbine ve rūḥuna bir şevḳ ve ḥāl gelmese olmaz. Ammā şol kimesneler ṣıfāt-ı ẕemīme ile ẓulmete nefs-i emmāre vücūdunda ġālib ve bu eclden ṣıfāt-ı ḥamīde-i rūḥāniyyet vücūdunda maġlūb ve ġāʾib olsa ṣavt-ı ḥasenden ṣafā almayup maḥrūm olur ve ehl-i ṣafāya inkār idüp ḥaḳlarında mā lā yaʿnī ve hezeyān söyler. Lāʾiḥa-i…… el-ʿİrfān: Ve bu daḫıʿurafā ve ʿulemāya maʿrūf vü maʿlum olsun ki, ḥüsn-i ṣavt istimāʿ iden ʿārif üç nevʿdür. Üç nevʿiñ biri şol kimesnedür ki aʿmāl-i şerīʿat ve ṭarīḳatle mürşid-i kāmil irşādında eṭvār-ı sebʿada mefātīḥ-i esmā ıṭlāḳ olunan uṣūl-i esmāsın nūru ve şāhidi ile tekmīlen ḥaḳḳ-ı yaḳīn ve ʿayn-ı yaḳīnle deġil ancaḳ ʿilm-i yaḳīn ile bir miḳdār ḥāl-i maʿārif keşfi daḫı ẓuhūr idüp itdükde tecellī-i ẕāt-ı ḥāli ve meşhūdu olmamaġla ol ṣavt-ı ḥaseni ve ṣadā-yı ḳudsīyi tecellī-i ṣıfāt ḥāliyle istimāʿ idüp ve ḥareket-i şevḳiyye ve ẕevḳiyyesi aʿżāsından ẓuhūr ve ṣudūr itdükde kāmiller

evżāʿı gibi ẓuhūr ider. Niʿme’ẓ-ẓuhūr fī şeʾnihī. Biri daḫı ẕikr olunan tekmīl-i eṭvār vü esmā ile maḳām-ı temkīn-i ṣırfa varup ve tecellī-i ẕāt-ı ḥālinde maḳām-ı cemʿa vāṣıl olup ol ṣadā-yı ḳudsīyi ve ḫūbāvāzı maḳām-ı rūḥ-ı ṣırfda istimāʿ ider ve lākin vücūd-ı beşerīsinde ve evżāʿında aṣlā vecd ü ḥareket ẓuhūr etmez ehline maʿlūmdur. Ve biri daḫı o maḳām geçüp tekmīl-i ḥālle ẓāhirde tenezzül ve bāṭında ḥaḳīḳatde teraḳḳī olan cemʿu’l-cemʿa ve farḳ-ı baʿde’l-cemʿ ḥāline yaʿnī farḳ-ı ṣānī ıṭlāḳ olunan maḳām-ı ʿālīye vāṣıl olan sulṭāndur ki cümle ḥicābāt ḳalḳup ṣadā-yı ḳudsīyi bi’ẕ-ẕāt tecellī-i ẕāt ḥāliyle ẕāt-ı vāḥid-i muḳaddesden istimāʿ ider ve ḥareket-i ḳudsiyye ve tevācüd-i ẕātiyyesi ẓuhūr ider.(Bu maḳāleyi müʾeyyid ve meşhūrdur ki ḥasen olan ṣavt cennet ḳapusu ḥarīridür. Anuñ-çün sizler de şunu mūris olur deyüp muʿārıż olan kimesne demiş ki ol ṣadāyı bizler daḫı istimāʿ ideriz. Bize şevḳ niçün gelmez. Cevāb verilmiş ki ehl-i ẕikriñ mesmūʿu olan ses ol bābıñ güşāde olduġu ṣadādur. Lākin münkiriñ şenīdesi ol ḳapunuñ sedd olunmasınıñ sesidür. Şevḳ deġil belki fevt virür imiş...)Lāʾiḥa: Sürūr-ı mübāḥa muḳārin raḳṣıñ mübāḥ olduġuna münāsibdür ki, ḳīle li’l-İmām el-Mālik raḥimehu’llāh mā teḳūlü fī ṭāʾifetin yectemiʿūne fī mevżiʿin ve yeẕkürūna’llāhe ve yeḳūmū…….. ve ʿaleyhimü’l-vecdü ve’ş-şevḳ ve yedūrūn. Fe-ḳāle daʿhüm ʿuşşāḳun yefraḥūne bi’llāhi fī eyyāmin ḳalāʾil. Yaʿnī eʾimme-i erbeʿa-i müctehidīnden olan İmām-ı Mālik Ḥażretleri’ne raḥimehu’llāh deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥill vü ḥurmetinden ve ġayr-ı ḥālinden ber-vech-i istiftāʾ suʾāl olunduḳda cevāb **[99/a]** larında siz anları kendü ḥāllerine ḳoñ anlar bir ehl-i ʿaşḳ ṭāʾifedür. Allāh teʿālā ile ve ẕikri ile feraḥlanurlar buyurdılar. Ve Medāricü’l-Meliki’l-Mennān adlu kitābda ḳuṭbu’l-evliyā ve ẕuḫru’l-aṣfiyā Şeyḫ İbrāhim Ḳırīmī Ḥażretleri daḫı bu ve[c]hle ẕikr ü beyān etmişlerdür. Ve bundan maʿlūm oldu ki İmām-ı Mālik Ḥażretleri müctehidīnden iken deverān iden ṣūfīleri tekfīr etmek deġil deverāndan menʿ etmediklerinden māʿadā aḥsen ḥālleriyle icmālī kemāllerin beyān idüp ve ḥüsn-i ḥāllerine işāret ve şehādet etdiler ve daḫı ẕikr olunan Medāricü’l-Meliki’l-Mennān adlu kitābda bu ḥikāyet masṭūrdur. Fe-kāne Yaḥyā ibn-i Muʿāẕ er-Rāzī ḳaddesa’llāhü sırrahū min ekābiri’l-ʿulemāi ve’l-meşāyiḫ yetekellemü bi’l-ḥubbi’l-İlāhī ve yeḳūmüilā meclisi’ẕ-ẕikri maʿa’l-mürīdīn ve yuḥarrikühüm ve yedūru maʿahüm ve

kerihe ʿanhü ẕālike fuḳahāʾü zemānihīfe-ṭaʿanūhu ve meneʿūhü fe-lem yemteniʿ ḥattā ecmeʿū ve'ctemeʿū maʿahū fī baʿż-ı mecālisi'ẕ-ẕikri ve celesū fī cānibeyhi ve teḳayyedū bihī keyfe yaṣnaʿu felemmā ḳāme'l-fuḳarā'ü ile'ẕ-ẕikri ve ẕekerū ve teḥarrakū ve teḥarrake'ş-şeyḫu fī meclisihī ve teḥayyerū ʿan maʿlemihī ve naẓarū ileyhi ve hüve ġāfilün ʿanhüm fe-ḳālū yā şeyḫu mā hāẕihi'l-ḫiffetü fe-ecābe ʿan fevrihī kelāmü'r-Rabbāniyyeti heyyecet sırra'l-vaḥdāniyyeti ve teġayyebe ṣıfātü'l-insāniyyeti fe-ẓaherat aḥkāmü'r-Rabbāniyyeti fe-ḳāme ʿan meclisihī fe-ṭaraḥa nefsehū fi'ẕ-ẕākirīne fe-tevācedū fe-teḥayyera'l-fuḳahā'ü fe-seketū ve'nṣarafū fe-feraġū ʿan sūʾi'ẕ-ẓanni ve'ṭ-ṭaʿni. Terceme: Bu ḥikāyetiñ Maʿnīsioldur ki, meşāyiḫiñ ʿulemāsından ve ekābirinden olan Yaḥyābin Muʿāẕ er-Rāzī Ḥażretleri'niñ zemānında olan ʿulemā ve meşāyiḫiñ efżal vü aʿlemi ve cümleniñ muʿteḳad vü muʿtemedi olup ve dāʾimā kelimātları her yerde maḥabbet-i İlāhiyye ve maʿrifetu'llāhdan idi. Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a irşād ve maʿrifetu'llāha **[99/b]** terġībden ġayrı söz söylemezlerdi. Ve ṭālib-i ʿāşıḳ müridleriyle her meclis ẕikrde ayaḳ üzerine ḳalḳup ve anları şevḳe taḥrīk idüp ve kendüleri anlar-ile bile deverān iderleri. Ammā kendü zemānlarında olan fuḳahā vü ʿulemāʾ-i ẓāhire ḫoş gelmeyüp ṭaʿn ve teşnīʿ ile menʿ iderlerdi ve lākin şeyḫ anlarıñ menʿi ile memnūʿ olmayup fāriġ olmazlardı. Bir gün bir meclis-i ẕikrde cemʿ olduḳlarında ẕikr olunan fuḳahā ve ʿulemā şeyḫiñ iki cānibine oturup ve görelim neyler ve ne ḥāl ẓuhūr ider deyü gözedüp ve muḳayed oldılar. Vaḳtā ki fuḳarā ve dervīşān ẕikru'llāha ḳalḳdılar ve şevḳ-i İlāhī ile ḥareket etdiler ise ḥażret-i şeyḫe daḫı ḥāl-i rūḥānī ve tecellī-i Rabbānī ġalebe idüp oturduġu yerde vecd-vü ḥāl-ile ḥareket itdükde fuḳahā bunuñ ḥālin bilmeyüp ve ḥayrete varup ve ḥażret-i şeyḫe….. baḳarlardı. Ammā şeyḫ kendü ḥālinde ve ṣafāsında olmaġla bunlarıñ taḳayyüdden vebaḳduġun bilmezdi ve fuḳahā bu ḥāli görünce yā şeyḫ sen bir ehl-i veḳār ve ehl-i sekīnet kimesne iken bu evżāʿ-ı ġarībe ile etdüġüñ ḥareket vü ḫiffet nedür dediklerinde şeyḫ ʿale'l-fevr ceẕbe-i ḥaḳīḳiyye ile keşf-i maʿnevī yüzünden ṣafā-yı rūḥānī ve tecellī-i Rabbānī ḳuvvetiyle kelāmu'r-Rabbāniyye (Maṭlab: Beyāż-ı kelām Yaḥyā ibn-i Muʿāẕ er-Rāzī) heyyecet sırru'l-vaḥdāniyyeti ve teġayyabet ṣıfātü'l-insāniyyeti ve ẓaherat aḥkāmü'r-Rabbāniyyeti buyurdılar. Ve ḥażret-i şeyḫiñ bu kelām-ı esrār-āmīz

ve ḥāl-nümūnlarında ḳāle gelmez maʿānī-i pür esrār vardır. Kemā hiye keşf vü beyānı ḳābil deġildür. Merātib-i tecelliyāta ve esrār-ı İlāhiyye'ye ẕevḳan ve şuhūden ve ḥālen ʿārif ve vāḳıf olan iḫvān-ı ṣafāya maʿlūmdur ammā iktiżā-i ḥāl **[100/a]** ve ḳuvvet-i ḥāliyye ile ḳāle gelen mertebede bir gūne terkīb maʿnāsı budur ki, ʿārif olan bu işāretden fehm ider. Rabbāniyyet ḳelāmı ḳopardı vaḥdāniyyet sırrını ve ṣıfāt-ı beşeriyye ve insāniyye ġāʾib oldı. Ve Rabbāniyyet aḥkāmı ẓāhir oldı deyüp kendülerden ẓuhūr iden vecd vü ḥāliñ sebebini ve kendüleriñ olduġu mertebelerin icmālen remz vü beyān etdiler. Beyān-ı diġer: Ve daḫı iḳtiżā-yı ḥālle kāle gelen maʿnāniñ bir mertebe beyānı daḫı budur ki, kelāmu'r-Rabbāniyyeden murād muṭlaḳā ẕikru'llāh etmeleri ola. Ve sırr-ı vaḥdāniyyetden murād ẕikr-i cehrī ile etdükleri kelime-i tevḥīdiñ ḥāli ve nūr-ı ḳalb-i şerīf ve rūḥ-ı laṭīflerine kemāl mertebe teʾsīri ola. Ve ṣıfāt-ı insāniyyeniñ ġāʾib olmasından murād ḥayret-i ḥaḳīḳiyyeye vāṣıl olup nūr-ı tevḥīde müstaġraḳ olduḳları ola. Ve aḥkām-ı Rabbāniyye ẓuhūrundan murād ẕikru'llāhıñ ve tevḥīd-i ḥaḳīḳīniñ sırrı kemāl mertebe teʾsīr etmekle ẓuhūr iden istiġrāḳ-ı nūrānī ḫuṣūliyle şühūda gelen müşāhede-i rubūbiyyet olup tecellī-i ṣıfāt-ı kemālin bulduġu ola. Beyān-ı diġer: Ve bu güftār-ı pür esrārıñ mā-dūnuna nisbetle mertebe-i ʿāliyesi olup ḳuvvet-i ḥāliyye ile lisāna vü ḳāle gelen bir maʿnā-yı ʿālīsi daḫı budur ki, kelāmu'r-Rabbāniyyeden murād meclā-yı Ḥaḳḳ olan ḳalb-i şerīfleri ʿāleminde ẕikru'llāhı gūş-ı cān-ile istimāʿ etmekle ḥāṣıl olan ẕikr-i ḫafīleri ve tecellī-i ṣelāṣeden tecellī-i ṣıfāt mertebesinde olduḳları ola. Ve sırr-ı vaḥdāniyyetden murād fenāʾ-ı ṣelāṣeden ifnā-yı efʿāl vü ifnā-yı ṣıfāt-ı kemālin bulup tecellī-i ṣıfāt-ı İlāhiyye vücūd-ı şerīflerinde ẓuhūr-ı tāmm-ile ẓāhir olup ḥāl-i kāmil ve şühūd-ı fāżıl ile vaḥdet-i esmā vü ṣıfāt maḳāmına vāṣıl olduḳları ola. Ve ṣıfāt-ı beşeriyye vü insāniyye ġāʾib **[100/b]** olmadan murād ifnā-yı efʿāl vü ṣıfātla kemāl bulan tecellī-i efʿāl vü ṣıfāt-ı İlāhiyye kemāl bulup tekmīl-i fenā ile ẓuhūr-ı beḳāya müstaʿidd olup lī maʿa'llāh mertebesi kemālin bulduġu ola. Ve aḥkām-ı Rabbāniyye ẓuhūrundan murād tecellī-i esmā vü ṣıfāt maḳāmında fenā ender-fenā kemālin bulup beḳā ender-beḳā ḥāṣıl olmaġla kāne'llāhü ve lem yekün maʿah maḳāmına vāṣıl olup tecellī-i ṣelāṣeden tecellī-i ẕāt ḳuvveti ẓuhūr etdüġü ola. (Ömer Fuʾād) Lāʾiḥa: İmdi ey müʾmin-i

muvaḥḥid ḳarındaşlar bu ḥaḳīrü ḳalīlü'l-miḳdār lisānından gūş-ı cān-ile bu kelāmı daḫı gūş idüñ ki ehl-i sünnet vü cemāʿatden ḫuṣūṣan ʿulemāʾ-i dīn ve meşāyiḫ-i müttaḳīnden olup ve ʿilm vü taḳvāsında pīşvā-yı evvelīn vü āḫirīn ve reh-nümā-yı evliyā vü mürselīn Ḥażret-i Resūl-i ekrem ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellemden verāṯet-i kāmile ile vāriṯ-i enbiyā olup ve şerīʿat-i muṭahhara ve ṭarīḳat-i munaẕẕafe ile ʿāmil olan evliyā-yı ʿiẕām ve meşāyiḫ-i kirām dört mertebeniñ ehlidür. Biri şerīʿat ve biri ṭarīḳat ve biri maʿrifet ve biri ḥaḳīḳatdür. Bunlar şerīʿat küfründen değil ṭarīḳat küfründen ve maʿrifet küfründen ve ḥaḳīḳat küfründen daḫı ḫavf vü ḥaẕer iderler. Zīrā ehli ḳatında bu üç mertebeniñ daḫı küfrü vardur ḳanda ḳaldı ki bunlar hiç şerīʿat küfründen bile ḫavf vü ḥaẕer etmeyüp ve ḫod bilürler-iken hiç ḳayırmayalar ḫuṣūṣan tekfīr iden kimesneler deverān ideniñ ʿale'l-ıṭlāḳ küfrüne ḥükm iderler. Eğer baʿż-ı kimesne bu maḳūle kāmil olanlara ḥelāldür ammā nā ehle ḥarāmdur dirlerse mevlānā-yı merḥūmuñ ve'ẕ-ẕikru ʿibādetün ve mübāḥun fī nefsihī ve'd-deverānü ve'l-ḥareketü bi-hāẕe'l-mübāḥu mübāḥun ḳavlini şerḥ vü beyān tafṣīlinde cüvāb geçmişdür görüle. Ve bu maʿnālar oḳunup da ve görülüp ve fehm olunduḳda [101/a] Ḥaḳḳ teʿālā ümmet-i Muḥammed ʿālimlerine vü ṣāliḥlerine hidāyet idüp ʿinād vü taʿaṣṣub ṣıfatından ṣaḳlıya āmīn yā Muʿīn. Ve mevlānā-yı merḥum ḳuddise sirruh ḥażretleri bu ḫuṣūṣda kelāmına vü beyānına ḳuvvet ve taḥḳīḳ ḥāṣıl olsun içün bir üslūb-ı āḫar-ile daḫı beyān murād idüp ve delīlü'l-müslimīni'l-muvaḥḥidīni'l-uṣūliyyīn inne ehle'l-ḳıbleti lā yükefferü ve tekfīre ehli'l-ḳıbleti küfrun buyurdılar. Maʿnīsiehl-i İslām ve ehl-i tevḥīd ve ehl-i uṣūl olanlarıñ aṣlları vü delīlleri oldur ki, ehl-i ḳıble tekfīr olunmaya ve ḥāl budur ki ehl-i ḳıbleyi tekfīre taṣaddī idüp naṣṣ-ı ḳāṭıʿ ve delīl-i ḳavī olmadan küfrüne ḥükm etmek küfrdür dimekdür. Lāʾiḥa: İmdi ehl-i İslām olanlara ḫuṣūṣan zemānımızda olan fuḳahāya ve ʿulemāya lāʾiḳ olan bu oldu ki, yuḳaruda mevlānā-yı merḥūmuñ meẕhebünā maʿlūmün bi-ḥamli'ṣ-ṣalāḥ dediklerin şerḥ vü beyānda ẕikr olunan fuṣūl-i ʿimādī mesʾelesiyle ʿamelidüp müʾmini ḥışnu'llāhdan çıḳarmayup ehl-i ẕikriñ küfrüne ḥükm etmeyüp ve İmām-ı Mālik raẕiya'llāhü ʿanh ḥażretleri gibi ve Yaḥyā ibn-i Muʿāẕ er-Rāzī ḥażretleri gibi zemānında ʿazīzī şevḳden ve devrāndan menʿde muṣırr olmayup ve terk-i muʿāraża idüp ḥāline ḳoyan fuḳahā'-i kāmilīn gibi

ḥikmete ḥavāle ideler. Ve daḫı zemān-ı sābıḳda ve kendü zemānımızda neçe ehl-i ʿilm ve ehl-i taḳvā kimesneleri gördük ki, ṣūfīleri deverāndan menʿ idüp inkār iderler-iken kimisi maʿrifetu'llāh içün sālik-i tarīḳat olup ve ḥaḳīḳat-i mesʾeleye vü ḥāle vāḳıf olup ʿāḳıbet taṣdīḳ ve teslīm ile ẕikru'llāhda şevḳle deverān etdiler ve kimi daḫı ḥikmetu'llāha ḥavāle idüp bu ḳadar zemāndan berū ehl-i sünnet ve cemāʿatden olan meşāyiḫ bu deverānla ʿamel idüp ve ẕikru'llāhdan istifāde idüp ʿārif-i bi'llāh kāmiller yetişdiler deyü iʿtiḳādla sākit olup ve ehl-i ḳıbleyi keyfe mā kān tekfīre ḳaṣd vü ʿazīmet etmeyüp Allāhü aʿlem ve Resūlühū **[101/b]** ḥaḳīḳatü'l-ḥāl dediler ki, imdi zemānemiz de olan ehl-i baṣīret ve ehl-i inṣāf iḫvāna daḫı lāʾiḳ budur ki, bu risāleyi oḳuduḳlarında bī-ġaraż iẕʿān vü ihtimām idüp anlar daḫı eyle ideler ve mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh kendü kelāmların kemāl mertebe teʾkīd vü teʾyīd içün fe-hāẕihī ḳāʿidetün külliyyetün muḳannenetün fi'l-kütübi'l-muʿtebereti ke'l-Menār ve'l-Muġnī buyurdılar. yaʿnī ehl-i ḳıbleyi tekfīr cāʾiz olmayup ve tekfīr etmek küfr olduġu ʿilm-i uṣūlde muḳannen ḳāʿide-i külliyyedür ki, uṣūl kitāblarından Menār'da ve Muġnī'de ʿaynı ile masṭūr ve meẕkūrdur deyü mā hüve'l-ḥaḳḳı beyān ettiler ve mā hüve'l-ḥaḳḳı beyānda ihtimām idüp ve cevābına cevāb-ı ehli'l-munṣıf min ehli'l-ḥaḳḳ buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeyi inkār idüp ve tekfīr idenleriñ delīllerine virdüġümüz cevāb ḥaḳdur ki, ehl-i Ḥaḳḳ ve ehl-i inṣāf olup ve ḥaḳḳ ile bāṭılı farḳ idüp ḥikmet-i cāmiʿaya maẕhar olanlar cevābıdur. Ne ān ki, ʿinād vü taʿaṣṣub ve ġaraż-ı fāsid ile cevāb verilmiş ola dimekdür. Ve mev[lā]nā-yı merḥūm ẕākirleri tekfīr idenleriñ delīllerine cevāb virdüklerinden ṣoñra mezbūrlarıñ hāllerin beyāna şürūʿ idüp ve ṣāḥibü'l-Bezzāziyye leyse mine'l-müctehidīn ve keẕā ṣāḥibü'l-Pezdeviyye buyurdılar. Maʿnīsi deverān iden ṣūfīleri kāfirdür deyüp daḫl iden ʿulemādan biri Bezzāziyye ṣāḥibidür ki müctehidīnden deġildür. Ve Bezzāziyye ṣāḥibi gibi Pezdeviyye ṣāḥibi daḫı müctehidīnden deġildür dimekdür. Ve daḫı ve emmā ṣāḥibü'l-Keşşāf fe-hüve Muʿteziliyyü'l-meẕheb fe-kelāmühū lā yekūnü delīlen lenā li-ennehū ḫāricün ʿani'l-meẕāhibi'l-erbeʿati ve ḫāricün ʿan ṭabaḳāti'l-müctehidīn ve'l-muḳallidīn buyurdılar. Maʿnīsi mezbūrlarıñ birisi daḫı ṣāḥibü'l-Keşşāf'dur ki Muʿtezile meẕhebindendür. Ḫilāf meẕhebden **[102/a]** olmaġla kelāmı bize delīl olmaz.

Zīrā dört meẕhebden ṭaşradur ve daḫı müctehidīnden olmaḳ deġil muḳallidīn ṭabaḳasından bile ḫāricdür dimekdür. Ve bu taḳdīrce anuñ kelāmı ehl-i ḥaḳḳ olan ehl-i sünnet ve cemāʿate delīl olmaz. Ve daḫı ve emmā ṣāḥib-i Cāmiʿu'l-Fetāvā cāʾe fī ʿaṣri Sulṭān Murād Ḫan bi-medīneti Edirne fe-ḥarrara kitābehū fī-hā buyurdılar. Maʿnīsi mezbūrlarıñ birisi daḫı Ḳırḳ Emre dimekle maʿrūf Cāmiʿu'l-Fetāvā nām mecmuʿatü'l-mesāʾil ṣāḥibidir ki, āl-i ʿOṯmān'dan Sulṭān Murād Ḫan-ı Ġāzī zemānında Edirne şehrine gelüp kitābın anda cemʿ vü taḥrīr eylemişdür dimekdür. Ve sābıḳā ẕikr olunan ṭabaḳāt-ı ʿulemāda Bezzāziyye ṣāḥibi müctehid olmayup muḳallid idüġü maʿlūm olmuşdur. Ve emmā Cāmiʿu'l-Fetāvā müctehide muḳallid bile olamaz ve daḫı ṭabaḳāt-ı ʿulemāda Bezzāziyye ve ġayrıya muḳallid ıṭlāḳ olunduġu anları ẕemm ve taḥḳīr içün deġildür. Zīrā muḳallid ıṭlāḳ olunanın taḳlīdi müctehidedür. Bu lafẓ anlara kemāl-i ʿilm ü faẓllarından ıṭlāḳ olunur. Ve daḫı ne mertebe ehl-i ʿilm gerekdür ki müctehidlere taḳlīde ḳādir ola ve daḫı tā ḳıyāmet muḳallid taʿbīriyle ʿālemde añla ḫaḳḳ budur ki ḳatī ulu mertebedür. Nihāyet bu ḳadar var ki ne mertebe olsa ḳavli müctehid ḳavli gibi muḥarremātda temessük-i ḳavī olmaz. Raḥmetu'llāhi ʿaleyhim ecmaʿīn raḥmeten vāsiʿaten ve ṭabaḳāt-ı ʿulemā risālesinde Kenz ve Muḫtār ṣāḥibin altıncı ṭabaḳada muḳallid olanlardan Cāmiʿu'l-Fetāvā ṣāḥibi Ḳırḳ anlardan ilerü deġildür. Ḥāṣılü'l-kelām ṭabaḳāt-ı ʿulemāyı görüp ve bilenler aḥvāl-i ʿulemāya ve merātibine vāḳıf olurlar. Ve mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh bu ḳadar taḥrīr ve taḳrīrden şoñra kelāmın ziyāde teʾkīd vü teʾyīd içün; **[102/b]** Ve telḫīṣu'l-kelām lā delilünfīḥürmeti'd-deverāni ke-naṣṣi'l-Ḳurʾān ve'l-ḥadīṣ buyurdılar. Maʿnīsi netīce-i kelām budur ki deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥarāmlıġına ve ḥelāl iʿtiḳād ideniñ kāfir olduġuna āyet vü ḥadīṣden naṣṣı ḳāṭıʿ ve delīl-i cāzim yoḳdur dimekdür. Ve bundan şoñra ve keẕā lā kelāmün fī ḥürmetihī mine'l-İmāmi'l-Aʿẓam maʿa enne'ş-Şāfiʿyye raḥimehümü'llāh cevvezehū buyurdılar. Maʿnīsi deverān-ı ṣūfiyyeniñ ḥarāmlıġı naṣṣ-ı ḳāṭıʿ ile ṯābit olmaduġundan māʿadā eʾimme-i erbaʿadan ictihād-ı ṣaḥīḥ ile müctehid olanlarıñ birinden ḥürmetine ḳavl ṣādır olmayup ictihādla daḫı ḥürmeti ṯābit olmamışdur. Ḫuṣūṣan muḳtedāmız ve muḳtede'l-ümem, el-imāmü'l-efḫam İmām-ı Aʿẓam razıya'llāhü ʿanh ḥażretlerinden deverāniñ ḥürmetine ve ḥelāl iʿtiḳād ideniñ

kāfir olduġuna aṣlā ḳavl ṣādır olmamışdur. Bunuñ birle ki imām-ı ümmet İmām-ı Şāfiʿī raḥmetu'llāhi ʿaleyh ḥażretleri cāʾiz görüp meẕhebinde ʿamel olunmuşdur dimekdür. Lāʾiḥa: Bu ecldendir ki ḳuṭb-ı ʿālem ve ġavs̱-ı beni Ādem ve ser-i çeşme-i evliyā Ḥażret-i eş-Şeyḫ Seyyid Yaḥyā ḳaddesa'llāhü sirrahü'l-metīn ḥażretleri Şāfiʿiyyü'l-meẕheb olmaġla kendülerü ile'l-ān silsilesinde olan kāmil ve mükemmel sulṭānlar ḥalḳa-i ẕikrlerinde şevḳ vü ẕevḳ ve ṣafā vü ʿaşḳ ile deverān iderler. Eġerçi ol sulṭānlarıñ ekṣerī Ḥanefiyyü'l-meẕheb deġildür. Ve lākin ḥürmetine naṣṣ-ı ḳāṭıʿ olmamaġla ve seleflerine ittibāʿ-ile ve Ḥanefiyyü'l-meẕhebde baʿż-ı ʿibādetde teşeffuʿ cāʾiz olmaġla ẕikrde deverān iderler. Ve bu ecldendür ki, mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh Ḥanefiyyü'l-meẕheb iken deverān iden ʿazīzleriñ ʿamelleriniñ vechin beyān idüp; (ilḫ. Nüsḫa-i ṣaḥīfe)Fe't-teşeffuʿu cāʾizün fī baʿżi'l-ʿibādāti fe-innā neteşeffeʿu fi'ẕ-ẕikri ke-mā neteşeffeʿu fī ṣalāti'l-cenāzeti **[103/a]**'l-ġāʾibeti buyurdılar. Maʿnīsi bizim Şāfiʿī ḳavliyle ʿameli düp ẕikru'llāhda deverān itdüġümüz vechi budur ki, ʿibādātdan baʿżında İmām-ı Şāfiʿī ḳavliyle ʿamel etmek cāʾizdür. İmdi eyle olduysa biz daḫı deverānla ẕikr etmekde teşeffuʿ idüp İmām-ı Şāfiʿī Ḥażretleri ḳavliyle ʿamel iderüz. Nitekim bizim meẕhebümüzde bir cenāze ḥażır olmayup ġāʾib iken cemʿ olup namāzın ḳılmaḳ ictihād olunmuş deġil iken İmām-ı Şāfiʿī Ḥażretleri meẕhebinde cāʾiz olduġuna bināʾen cenāze-i gāʾibeniñ teşeffuʿ ile namāzın ḳılmaḳ bizim yanımızda cāʾiz olduġu gibi ẕikru'llāhda daḫı teşeffuʿ idüp anlar ḳavliyle ʿameliderüz dimekdür. Ve daḫı bu ḫuṣūṣda ẕikr-i cehrīniñ cevāzın menʿ idenlere tekrār delīl iḳāmet idüp cevāb vermek ḳaṣdına ve ḳāle ṣāḥibü'l-Kevāşī fī tefsīrihī ve ṣāḥibü'l-Medārik fī kavlihī teʿālā: "Üẕküru'llāhe ẕikran keṣīran" fī sūrati'l-Aḥzāb buyurdılar. yaʿnī tefsīr-i Kevāşī ve tefsīr-i Medārik ṣāḥibleri raḥimehüma'llāh bu āyet-i kerīmeniñ tefsīrinde ey kelimesiyle tefsīr vü beyān idüp ey mā hüve ehlühū mine't-tehlīl ve't-tekbīr ve't-taḥmīd ve't-taḳdīs ḳıyāmen ve ḳuʿūden ve ʿalā cünūbihim merżāʾen ve eṣıḥḥāʾe leylen ve nehāran sırran ve ʿalāniyeten berren ve baḥren sükūnen ve ḥareketen ve ʿalā külli ḥāl buyurdılar. Maʿnīsi Allāhü tebāreke ve teʿālāyı çoḳ çoḳ ẕikr idüñ ammā ḥaḳḳıñ şānına yaʿnī efʿāl vü ṣıfātına ve ẕātına lāʾiḳ vü sezāvār olan esmā-yile ẕikr idüñ dimekdür. Ve bu ḫuṣūṣ ḫayli kelām vü tafṣīl ve taḥḳīḳ vü tedḳīḳ

götürür yerdür. Ve eġerçi ḳābil ve mümkindür ve lākin risāleniñ aña müsāʿadesi yoḳdur ve ehline maʿlūmdur. Ve daḫı Allāh teʿālānıñ şānına lāʾiḳ olan ẕikrde tehlīlden murād kelime-i tevḥīddür ki, lā ilāhe illa'llāhdur ve tekbīrden murād [103/b] Allāhü ekber dimekdür. Ve taḥmīdden murād el-ḥamdü li'llāh dimekdür. Ve taḳdīsden murād sübḥān'Allāh dimekdür. Ve daḫı Allāh teʿālā ḥażretin eẕkār-ı ṭayyibe ile ẕikr itdükde ayaḳ üzerine ẕikr idiñ ve otururken ve yanıñız üzre yaturken ẕikr idiñ ve ḫastalıḳda ve ṣıḥḥatde ẕikr idüñ ve gecede ve gündüzde ẕikr idiñ ve gizlü ẕikr idiñ ve āşikāre ẕikr idiñ ve ḳarada olduġuñuz vaḳtin ṣaḥrālarda ve ṭaġlarda ẕikr idiñ ve ẕikrde olduġuñuz vaḳtin deñiz içlerinde yüzerken ẕikr idiñ ve gemiler içinde ẕikr idüñ ve her ne yirde ki Ḥaḳḳ teʿālāyı ẕikr idersiz ve sükūnla da ẕikr idüñ ve ḥareket-ile de ẕikr idiñ deyüp baʿż-ı ḥālātı ẕikr ü beyān itdüklerinden ṣoñra taʿmīm-i baʿde't-taḫṣīṣ ḳaṣd idüp iḥāṭa-i efrād kelimesiyle ve ʿalā küll-i ḥāl buyurdılar. yaʿnī her ḥālde Allāh teʿālāyı ẕikr idüp hiçbir ḥālde ẕikru'llāhdan ḫālī olmañ deyüp ʿumūm üzre her ḥālde ẕikru'llāh etmeniñ mesāġ vü cevāzına delālet ider vechle tefsīr etmişlerdür. (Ḥattā besmele ve ḥamdeleyi ve lā ilāhe illā kelimesin cenābetde dinmek cāʾiz görülmüşdür.) Lāʾiḥa: Ve bu tefsīr-i şerīfleriñ ẕikr-i cehrīye delāletinden māʿadā iki vechle deverānla ẕikre delāleti fehm olunur. Biri ḥareketen ve sükūnen ʿibāretidür. Ve biri daḫı ve ʿalā küll-i ḥāl ʿibāretidür işbu ʿibāretden fehm olunan taʿmīm temāmdur. Ve mevlāna-yı merḥūm sālike ẕikr-i ḫafīden ẕikr-i cehrīniñ evlā idüġün beyānda ihtimām ve cevāzına istidlāl içün ve ḳāle ʿÖmer en-Nesefī raḥmetu'llāhi ʿaleyh fī tefsīrihī ve'l-İmāmü'l-Vāḥidī raḥmetu'llāhi ʿaleyh fī tefsīri'l-Vasīṭ: "Eẕ-ẕikru min cümleti'l-ferā'iżi evlā ve eḥabbü defʿan li't-töhmeti" buyurdılar. Maʿnīsiʿ ulemā'-i ʿiẓāmdan ve müfessirīniñ kāmillerinden ʿÖmer en-Nesefī raḥmetu'llāhi ʿaleyh ḥażretleri kendü tefsīrlerinde ve İmām-ı Vāḥidī Ḥażretleri Vasīt adlu tefsirlerinde (ḫuṣūṣan ʿÖmer en-Nesefī rḥ. Ḥażretleri ʿaḳāʾid-i dīniyyede kāmil olmaġla şerʿ-i ʿaḳāʾidiñ metnin anlar teʾlīf etmişlerdür. …) buyurdılar ki, ẕikru'llāh cümle farżlardan biridür. Ve farż olan ʿamelleri gizlü etmeyüp [104/a] āşikāre itmek evlā ve sevgilidür. Zīrā ehl-i īmān Ḥaḳḳ teʿālā cānibinden farż olan ʿamelleri āşikāre itmeyecek emr-i Ḥaḳḳ'a imtiṣāl ve iṭāʿat itmemek töhmeti ile müttehem olmaḳ iḥtimāli vardur. Nitekim namazda cemāʿate ḥażır olmayan namāzı

ḳılmamaḳ iḥtimāli olup müttehem olduġu gibi. Lāʾiḥa: İmdi müʾmin ol töhmet iḥtimālin kendüden defʿ idüp ḳaldurmaḳ evlā vü eḥabdur. Ḫuṣūṣan Resūl-i ekrem ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem: "İtteḳū mevākiʿa't-tühemi" buyurmuşlardur. Yaʿnī her ḫuṣūṣlarda size töhmet isnād olunacaḳ yerde töhmet olunmadan iḥtirāz idüp töhmetden ṣaḳınıñ buyurmuşlardur. Lāʾiḥa-i diġer: Ve bu ʿazīzleriñ kelām-ı şerīf ve tefsīr-i laṭīfleriniñ tafṣīlinden ẕikru'llāhı cehr-ile etmek riyā ve sümʿayı müteḥammildür,etmemek gerekdür deyü menʿ idenlere cevāb daḫı ḥāṣıl olur ve ẕikr olunan tefsīrleri naḳl vü beyāndan ṣoñra bu maʿnāyı taḳrīr vü teʾkīd ve taḥḳīḳ vü teʾyīd içün müfessirleriñ şiḳa ve muʿtemedün-ʿaleyh olanlarınıñ kelāmıyla temṣīl idüp kemā ṣarraḥa'l-Beyżāvī ve'l-Allāme ez-Zemaḫşerī fī tefsīrihī bi-enne'l-iḫfā'e fi'n-nevāfili ve'l-iʿlāne fi'l-ferā'iżi evlā ve eḥabb buyurdılar. Maʿnīsibudur ki, Ömer Nesefī ve İmām-i Vāḥidī raḥimehümü'llāh ḥażretleriniñ tefsirlerinde yazduḳları vechle ṣaḥīḥdür. Nitekim sulṭānü'l-müfessirīn ve bürhānü'l-muḥaḳḳıḳīn Ḳāżī Beyżāvī Ḥażretleri ve ʿallāme-i ʿālem Zemaḫşerī Ḥażretleri raḥimehümü'llāh tefsīr-i şerīflerinde nāfile olan ʿamellerde āşikāre olmayup gizlü olmaḳ evlā ve eḥabdur ve farż olan ʿamellerde gizlü olmayup āşikāre olmaḳ evlā vü eḥabdur deyü ṣarāḥaten tefsir vü beyān etmişlerdür dimekdür. Ve bu beyāndan ṣoñra āşikāre itmeniñ evlā olmasına sebeb beyān idüp: "İẕ fīhi iḳtidā'ü'n-nāsi ve izāletü ġafletihim ve īḳāʿu'ẕ-ẕikri fī ḳulūbihim" buyurdılar. [104/b] Maʿnīsi farż olan ʿamelleri ḫuṣūṣan ẕikru'llāhı cehr-ile idicek ẕikr-i cehrīleri ġāfilleriñ ġafletin giderüp ve ẕikru'llāhıñ ṣafāsın ve nūrun ḳalblerine īḳāʿ idüp eṣer etdürmek-ile ol ẕākirlere iḳtidā idüp ve tābiʿ olup ol ġāfiller daḫı ẕākirler cümlesinden olurlar dimekdür. Ve mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh ḥażretleri ẕikr olunan tefsīrleriñ taḥrīr vü taḳrīrinden bir mertebe fāʾideye daḫı remz vü işāret ḳaṣd idüp fe-hāẕihi't-tefāsīr cevābün li-men ṭaʿane'ẕ-ẕikra'l-cehriyye bel tevbīḫa lehüm buyurdılar. Maʿnīsi ẕikr olunan tefsīr-i şerīfler ẕikru'llāhı āvāzıyla iden ẕākirlere ṭaʿn idenlere cevābdur. Belki cevāb ḥāṣıl olduġundan ġayrı ẕākirlere ṭaʿn vü daḫl idenlere tevbīḫ idüp başlarına ḳaḳmaḳdur dimekdür. Lāʾiḥa: Ḥaḳḳ budur ki, ẕikr-i cehrīniñ cevāzı ve evleviyyeti muḳarrerdür. Ammā baʿżu'l-ʿulemā-i ẓāhire eydürler ki, Ḥażret-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem baʿż-ı ṣaḥābeye ġazā

yürülende āvāzıyla tekbīr etdüklerinde irbeʿū ʿalā enfüsiküm lā tedʿūne eṣamme ve lā ġāʾiben. İnneküm tedʿūne semīʿan ḳarīben ve hüve meʿaküm deyüp ve āvāzıyla tekbīrden anları menʿ etmişlerdür deyüp ve bu ḥadīṣ-i şerīfle istidlāl etmekle ẕikr-i cehrī cāʾiz görmezler ve ẕikr-i ḫafī lāzımdur dirler. Ve lākin enbiyā vü evliyānuñ efʿāl vü aḳvālinde ḥāl çoḳdur. Maḥalline göre ve zemānına göre ve ādemine göre anlardan fiʿl vü ḳavl ṣādır olur. Ḥāl ḥāle ve maḥall maḥalle ve zemān zemāne ve ādem ādeme ḳıyās olunmaz. Mücerred Resūlu'llāh anları ġazā yolunda āvāzıyla tekbīrden menʿ etmekle cemīʿ-i zemānda ve cemīʿ-i ḥālde sālik-i ila'llāh olup mücāhededе olan ṭālib-i ʿāşıḳ ẕākirleri daḫı ẕikr-i cehrīden menʿ lāzım gelmez. Zīrā her ẕākirüñ ʿameli niyyetine göre olur. Ve ẕikr-i cehr-ile **[105/a]** etmeden sālikleriñ murādı ẕikrini Allāh teʿālāya işitdirmek deġildür. Ḳalbinde mā-sivā fikriyle yerleşen ḫavāṭır-ı rāsiḫayı defʿ vü ṭard içün kendü nefsine işitdirmekdür. Bu maʿnā ṣıdḳla mürşid-i kāmile ḫidmet iden ehl-i ṣafā iḫvāna maʿlūmdur ve tafṣīl daḫı lāzım deġildür. Ve Ḥażret-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem ol zemānda ve ol ḥālde ṣaḥābe ġāzīlerin tekbīrden menʿ etmeleri aʿdādan iḫtirāz içün ḥakīmāne iḫtifā etmek iḫtimāli daḫı vardur. Nihāyet düşmandan ḫavf ve iḫtirāz göstermeyüp ṣaḥābe vehme düşmesünler deyü anlara tesellī içün lā tedʿūne eṣamme ve lā ġāʾiben dimiş olalar. Ve bu ḫuṣūṣa cevāb ḳaṣdına münāsib Seydīʿ Alizāde ḳuddise sirruh Şirʿatü'l-İslām şerḥi olup maḳbūl-i ʿulemāʾ-i ʿiẓām olan kitāblarında enne hāẕā bi-ḥasebi'l-maḳām ve'ş-şeyḫü'l-mürşidü ḳad yeʾmuru'l-mürīde'l-mübtediye bi-refʿi'ṣ-ṣavti li-yenḳalibe ʿan ḳalbihī'l-ḫavātıra'r-rāsiḫa ve keẕā fī şerḥi'l-Maşāriḳ ve yüvāfiḳuhū mā ẕekera fi'l-maẕhari ḥaysü ḳāle'ẕ-ẕikru bi-refʿi'ṣ-ṣavti cāʾizün bel müsteḥabbün iẕā lem yekün ʿan riyāʾin li-yaġtenime'n-nāse bi-ıẓhāri'd-dīni ve vuṣūli'l-bereketi li's-sāmiʿīn fi'd-devri ve'l-büyūt ve'l-ḥayvānāt ve li-yüvāfiḳa'l-ḳāʾile men yesmeʿu ṣavtehū ve yeşhedü lehū yevme'l-ḳıyāmeti. Küllü raṭbin ve yābisin semiʿa ṣavtehū buyurmuşlardur. İcmāl-i maʿnīsi budur ki, ẕikrde cehr vü iḫfā muṭlaḳ deġildür bi-ḥasebi'l-maḳāmdur. Ve ṭālib-i maʿrifetu'llāh olan mürīd-i mübtedīye mürşid-i kāmil olan şeyḫ irşād etdükde tezkiye-i nefs ve taṣfiye-i ḳalb ve tecliye-i rūḥ içün mücāhedesinde ẕikru'llāh ider olıcaḳ ḳalbinde yerleşüp ve pekişmüş ḫāṭıralar ve efkār-ı mā-sivā münḳalib olup gitsün

içün ḫūb āvāzıyla ve żarb-ı tevḥīd ile emr ider tā ki ṭard-ı mā-sivā ve defʿ-i ḫāṭır-ı rāsiḫa müyesser olup, āyine-i ḳalbi mücellā olup tecellī-i ilāhiyye ve vaḥdet-i ḥaḳīḳiyye kemālin bula.

[105/b]

Li-Muḥarriri'r-Risāle Derviş ʿÖmer el-Fuʾādī

Ey ṭālib-i ʿirfānī keşretde ḳoma cānı

Bülbül gibi ol dāʾim, vaḥdet gülü ḥayrānı

Meclā-yı dil vü cānı pāk eyle ʿalāʾiḳden

İde tecellī tā kim bir ḥālet-i rūḥānī

Ḥāliyle kemāliyle taḥṣīl-i fenā eyle

Bāḳī olup ol sende ʿilm-i ledün sulṭānı

Ve daḫı Maşārik̟ şerḥinde daḫı maʿnā böyledür ve daḫı Muẓhir adlu kitābda ẕikr olunan tafṣīl daḫı bu ẕikr olunana muvāfıḳdur dimişdür. Ve refʿ-i ṣavtla ve āvāzıyla ẕikru'llāh etmek cāʾizdür ve cāʾiz olmaḳ deġil belki müsteḥabdur. yaʿnī ẕikru'llāh iden ẕikrini mücerred ġayrıya işitdürmek ḳaṣd itmeyüp taḥṣīl-i maʿrifetu'llāh ḳaṣdına ẕikr olunan vechle ẕikr itmek sevgülü ve maḳbūldür. Ve daḫı müsteḥablıġınıñ bir vechi daḫı budur ki, şeʿāʾir-i İslām'dan olan kelime-i tevḥīdiñ ẓuhūru o simāʿı sebebiyle dīnü dünyāda ḳuvvet bulup ve nās bu ḥāl vü ṣafā ile muġtenim ve pür ṣafā olsunlar içündür. Ve daḫı icmālī maʿnāda ẕikru'llāhıñ āvāzıyla etmesinde bir fāʾide daḫı budur ki, ẕikru'llāh iden kimesneniñ ẕikrin işiden kimesneler ol ẕākire ittibāʿ-ile ẕikre muvāfaḳat idüp ẕikru'llāhı bile etmek vardur. Ve daḫı cemīʿ-i mevcūdātdan eyü vü yavuz ẕikrin işidenler ol kimesne ẕikru'llāh etdi ben işitdüm müʾmin ve muvaḥḥiddü

deyü yevm-i ḳıyāmetde şehādet iderler dimekdür. Ve tafṣīl çoḳdur. İʿtimād itmeyenler Şirʿa Şerḥi Seydī ʿAlizāde'yi görsünler. Suʾāl: Ve Seydī ʿAlizāde'niñ bel müsteḥabbün iẕā lem yekün ʿan riyāʾin ḳavlinde riyā olmamaġla mukayyeddür. Riyā ẕākirde ġāyet gizlüdür ve ḫalāṣı ve ḫulūṣı müşkildür ve bu takdīrce evlālık daḫı müşkil olur denilürse cevāb; Budur ki ṭālib-i sālik mücāhede **[106/a]** sinde yuḳaruda ẕikr olunduġu vech üzre mürşid-i kāmil telḳīniyle ẕikr-i cehrī lāzım olıcaḳ mürşid-i ẕākire lāzım ve vācib olan budur ki, mürşidiniñ emrine iṭāʿat idüp ve kendü ḫāliyle muḳayyed olup ḳalbinde riyā iʿtibārı olmaya ve bu ḫuṣūṣda belki riyā iʿtibārı baʿīddür. Ehl-i iẕʿāna maʿlūmdur ve teslīm idelüm ki, riyā iḥtimāli olursa da baʿż-ı aḫbār vü āṣārdan fehm olunur ki, cāʾiz ola.(Bu maḥalde cevāzdan murād riyānuñ cevāzı deġildür. ʿĀrif fehm ider…) Nitekim der-ʿaḳāb mevlānā-yı merḥūmuñ ve ḳad eşāraʾn-Nebiyyü ilā iʿlānihī ve ikṣārihī ḳavlinde ẕikr olunur. Ḫuṣūṣan baʿż-ı meşāyiḫ mecāz ḳanṭara-i ḥaḳīḳī ve riyā ḳanṭara-i iḫlāṣ ve taḳlīd ḳanṭara-i taḥḳīḳdür buyurmuşlardur. İmdi mecāz-ile taḳlīd gibi riyā daḫı iḫlāṣıñ köprüsü olıcaḳ ṭālib-i ʿāşıḳa ve sālik-i ṣādıḳa bu daḫı bir yol oldı. Ḥaḳḳ teʿālā kemālin müyesser ide ve bu maʿnāya müteʿallıḳ meşāyiḫ-i ʿiẕām ḳatında ḥaḳīḳatle iʿtibār olunmuş ḥikāyāt ve emṡāl vü rivāyāt ve aḳvāl çoḳdur. Cümleden biri Mişkātü'l-Envār'da getürmüşdür ki, dört nesneyi ṭaleb iden kimesne dört nesnesüz ele getüremez. Evvelen men ṭalebe ṭāʿatehū bi-ġayrı riyāʾin baḳıye bilā ṭaʿatihī yaʿnī bir kimesne ṭāʿat ve ʿibādet murād idüp ve lākin hiç ẕerre ḳadar ol ṭāʿate ve ʿamele riyā ḳarışmasun dise ol kimesne ṭāʿat ve ʿibādetsüz ḳalur ve bu maʿnā ehline maʿlūmdur. Üçü daḫı men ṭalebe aḫan bi-ġayrı ʿaybin baḳıye bilā aḫindür. ʿAybsuz yār isteyen yārsuz ḳalur maʿnāsıdur. Ve men ṭalebe ʿilmen bi-ġayrı mecā….. ve ʿamelin baḳıye bilā ʿilmin ve men ṭalebe ṭaʿāmen bi-ġayrı şübhetin baḳıye bilā ṭaʿāmindür. Ehline maʿlūmdur. Ammā dervīş ẕikrde ve ġayrı ṭāʿat ve ʿibādetde riyā cāʾiz imiş deyü ḳalbi ḫīle-i nefsle riyāya meyl etmemek gerekdür. Zīrā riyā cemīʿi aʿmāli ifsād vü ibṭāl idüp ṭālibi ṣevābdan ve kemālden maḥrūm ider. Ve eġer bir vechle riyā görünürse ziyāde mücāhedeye sebeb olup ve bu mücāhede ile riyāyı giderürse ṭālibiñ kemāli ziyāde ve istiḥkām üzre olur. Hemān Ḥaḳḳ teʿālā cümle ṭāliblere kendü luṭfundan şevḳ vü ġayret ve ẕevḳ vü ḥamiyyet müyesser ide āmīn. Lāʾiḥa: Ve baʿż-ı

ʿulemāʾ-i ẓāhir daḫı İbn-i Mesʿūd razıya'llāhü ʿanh ḥażretleriniñ ṣaḥābeden cemʿ olup ve ḥalḳa idüp cehr-ile tevḥīd idenleri gördükde mā erāküm illā mübtediʿīn dedikleriyle istidlāl idüp ḥalḳa ile ẕikr-i cehrī etmek bu ecelden mekrūhdur dirler. Ḥattā İbn-i Mesʿūd Ḥażretleri ol ḳavmi mescidden sürüp çıḳarmışdur dirler. Ammā bu [106/b] ḫuṣūṣa Seydī ʿAlizāde raḥmetu'llāhi ʿaleyh ḥażretleri İbn-i Mesʿūd'uñ redd vü inkārı ẕikr-i cehrī etmelerine müteveccih deġildür. Cemʿ olup ḥalḳa-i ẕikr etdüklerine müteveccihdür deyü cevāb virüp ẕikr-i cehrīyi cāʾiz görmüşlerdür. Suʾāl: Lākin bu taḳdīrce ḥalḳa-i ẕikrde şübhe ḳalup müstaḳill cevāb lāzım olur denilürse cevāb budur ki pīşvā-yı evliyā ve reh-nümā-yı aṣfiyā yaʿnī cümle meşāyiḫiñ serveri vü pīri Ḥażret-i eş-Şeyḫ Ḥasan-ı Baṣrī raẕiya'llāhü ʿanh zemānından ile'l-ān tekmīl-i ḥāl ve taḥṣīl-i kemāl ile ẓuhūr idüp ehl-i sünnet ve cemāʿatden olan meşāyiḫ-i ʿiẓām mürīdlerinden ṭālib-i ʿāşıḳ ve mürīd-i ṣādıḳlarıyla ve ġayrılarıyla ḥalḳa idüp ḳalīl vü keşīr cemʿiyyetle ẕikru'llāh ide gelmişlerdür. Ḫuṣūṣan ḥalḳa-i ẕikriñ ʿadem-i cevāzına ve menʿ vü ḥürmetine delālet ider biʾẕ-ẕāt Resūl-i Ekrem ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellemden ḥadīṯ-i şerīf ve sāʾir naṣṣ-ı ṣarīḥ ve ehl-i ictihāddan ḳavl-i ṣaḥīḥ daḫı yoḳdur. Ẓāhir budur ki bu ḳadar sulṭānlar ve ʿazīzler ʿamel-i bāṭılı iḫtiyār etmeyüp bidʿat-i seyyi'e iḥdāṯ etmiş deġillerdür ve bidʿat olduġu taḳdīrce Maşārīḳu'l-Envār'da meẕkūr olan men senne fi'l-İslāmi sünneten ḥaseneten fe-lehū ecruh ve ecru men ʿamile bihā min baʿdih ḥadīṯ-i şerīf mūcebince ḥalḳa-i ẕikru'llāh bidʿat-i ḥasene oluġundan ġayrı mā ra'āhü'l-müʾminūne ḥasenen fe-hüve ʿinda'llāhi ḥasenün feḥvā-yı şerīfince ḥalḳa-i ẕikriñ cāʾiz ve maḳbūl olduġunda aṣlā iştibāh olmaz. Ve daḫı Ḥażret-i Resūlullāh'dan bir ḥadīṯ-i şerīf rivāyet olunur ki, iẕā merartüm bi-riyāżi'l-cenneti fe'rteʿū buyurup (Ḥażret-i Enes rivāyetiyle ḥadīṯde gelmiş: İẕā merartüm bi-riyāżi'l-cenneti fe'rteʿū. yaʿnī cennet bāġlarına rast geldikde anda otlayıñ yaʿnī ekl vü şürb idüñ. Ḳālū ve mā riyāżu'l-cenneti yā Resūla'llāh Aṣḥāb-ı kirām dediler ki riyāż-ı cennetden murād nedür? Anlara daḫı ḳāle ḥaleḳu'ẕ-ẕikri buyurdu ki riyāż-ı cennet ẕikr içün cemʿiyyetde peydā olan ḫalḳalardur. Pes ḥalḳalar sünnet olur. Kitāb-ı Müstaḳīm …) ve riyāż-ı cennetden suʾāl olunduḳda bir rivāyetde ḥaleḳu'ẕ-ẕikr buyurdılar. Ḥaleḳ lāmuñ feṯḥīyle ḥalḳanıñ cemʿidür. Ve ḥalḳa-i ẕikrde gerçi ʿumūmen her eẕkāra delālet

[107/a] vardur. Ve lākin efżalü'ẕ-ẕikri lā ilāhe illa'llāh ḥadīṯ-i şerīfi muḳteżāsınca kelime-i tevḥīd ḥalḳasına daḫı delāleti vardur ehline maʿlūmdur. (Ve murād ḥalḳa-i tevḥīd olmaḳ, tevḥīd sāʾir eẕkārdan efżal olmaḳ delāletiyle evlādur ve sāʾir ḥalḳalardan efżaldür fe-tedebber...) Ḫuṣūṣan meşāyiḫ-i ʿiẓāmdan ġayrı nice ʿulemā ve ṣuleḥā ve fuḳarā ḥasen görüp ile'l-ān bu heyʾetle ve bu ḥalḳa ile ẕikr idüp meşāyiḫ-i kibārıyla bile ʿamel idegelmişlerdür. İmdi bu ḥāletlerden maʿlūm oldu ki, bidʿat-i seyyiʾe olmayup bidʿat-i ḥasene olup ʿinda'llāh maḳbūl olan aʿmāl-i ṣāliḥadan ola. Ve daḫı maʿlūm oldu ki ḥalḳa-i ẕikre ṭaʿn ve daḫl idenleriñ daḫl ve ṭaʿni ve ḥalḳa-i ẕikre girmeyüp ictināb idenleriñ ictinābı ṣaḥīḥ olmayup taʿaṣṣubdan nāşī olur bir ḥāl oldu ve Ḥaḳḳ teʿālā ümmet-i Muḥammed ile ʿārifler ve evvel-i ṣādıḳlar ve ehl-i ḥāl ve ehl-i ḥaḳīḳat ḥālin ve kemālin cümlemize müyesser ide. Ve daḥī ẕikr-i cehrīniñ evleviyyeti belki müsteḥabb olması Şirʿatü'l-İslām Şerḥi Seydīʿ Alizāde raḥmetu'llāhi ʿaleyh kitābında ve Mişkātü'l-Envār kitābında ve neçe sāʾir muʿteber kitāblarda ẕikr ü beyān olunduġundan ġayrı erbāb-ı kemālāt ve aṣḥāb-ı ḥālātdan nūrānī fi'd-dīn Ḥażret-i eş-Şeyḫ Aḳ Şemseddīn ḳuddise sirruh ḥażretleri Risāle-i Nūriyye'lerinde ẕikr-i cehrī evlā olup ve belki müsteḥabb ve müstaḥsen olması ḫuṣūṣunda ziyāde ihtimāmla taḥrīr ve taḳrīr eylemişlerdür. Ve meşāyiḫ-i kirām ve fużalā-yı fiḫāmdan Şeyḫ-i Pīr Aḥmed ibn-i Şeyḫ Ḥasan ibn-i Şeyḫ Ḥüseyin raḥimehümü'llāh ki ʿulemā-i sābıḳīn ve meşāyiḫ-i sālifīn ortasında Vāʿiẓ-i Esved dimekle maʿrūf ve müleḳḳabdur. Anlar daḫı Risāle-i Nūriyye nām bir risāle-i şerīfelerinde Ak Şemseddin Sulṭān gibi neçe āyāt vü eḥādīṯ ve sāʾir aḫbār-ile istidlāl idüp ḥalḳa-i ẕikriñ ve ẕikr-i cehrīniñ cevāzı vü **[107/b]** evleviyyeti ḫuṣūṣunda beyān-ı laṭīf buyurmuşlardur ki, hiç bir vechle menʿe ve inkāra vü defʿe ḳābil deġildür. Ve daḫı bu ẕikr olunan lāʾiḥalar-ile beyān vü tafṣīl olunan maʿnālar ḳubeylinde yuḳaruda ve ʿadd olunmuş ḫuṣūṣdandur. Ki mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh ḥażretleri ve ḳad eşāra'n-Nebiyyü ʿaleyhi's-selām ilā iʿlānihī ve ikṣārihī ve ichārihī ve't-tevācüde bi-ḳavlihīʿaleyhi's-selām üẕkürū'llāhe ẕikran keṯīran ḥattā yeḳūlü'l-münāfiḳūne inneküm mürāʾūne buyurdılar. Maʿnīsi Ḥażret-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem ümmetinden ẕikru'llāh iden aṣḥāb-ı iẓāma ve ġayrılara āşikāre ẕikr etmeġe ve çoḳ ẕikr etmeġe ve āvāzıyla ẕikr etmeġe ve daḫı vecdü

ḥālle ẕikr etmeġe mevlānā-yı merḥūm bu ḥadīṯ-i şerīfle işāret etdiler dimekdür. Ve maʿnā-yı ḥadīṯ-i şerīf-i Ḥażret-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem ṣaḥābeden ve ġayrıdan ümmetine ḫiṭāb idüp buyurdılar Allāh teʿālā ḥażretin ẕikr ider olduġuñuzda şöyle çoḳ ẕikr idüñ ki ẕikriñiziñ ḥālin ve ḫuṣūṣan çoḳluġun münāfiḳlar gördükde sizi mürāʾīler ancaḳ disünler dimekdür. Lāʾiḥa: Men eḥabbe şeyʾen ekṯera ẕikrahū mefhūmuncakeṯret-i ẕikr maḥabbetu'llāhdan nāşī ve ẓāhirdür ve vecd ü şevḳ-u ḥāl ṯemere-i maḥabbetdür. Ve bu ḥalden nāşī ve ẓāhir olan keṯret-i ẕikr bi'ż-żarūrī cehr-ile vü āvāzıyla ẕikr etmeġi īcāb ider. Ve daḫı bu ẕikr olunan maʿnānıñ taḥaḳḳuḳu ve bu ḥadīṯ-i şerīfiñ ikṯāra vü ichāra vü tevācüde delālet vü işāretiniñ vechi ʿārif-i ehl-i ḥāl ve ʿālim-i ehl-i kemāl olanlara maʿlūmdur. Ve mevlānā-yı merḥūm bu ḥadīṯ-i şerīfiñ rāvīsin daḫı beyān murād idüp ravāhü Enes rażiya'llāhü ʿanh buyurdılar. Ve bu ḥadīṯ-i şerīfiñ eḥādīṯ-i şerīfe ve ṣaḥīḥadan olup iʿtiḳādı ve taṣdīḳi lāzım idüġün beyān-çün min ṣaḥīḥi'l-Buḫārī buyurdılar. Zīrāʿ ulemāʾ-i dīn ve meşāyiḫ-i muttaḳīn eṣaḥḥu'l-kitāb kitābu'llāh ṯümme'l-Buḫārī **[108/a]** ve'l-Müslim buyurmuşlardur. yaʿnī kitāblaruñ ġāyetle ṣaḥīḥ olup; "Ẕālike'l-kitābü lā raybe fīh" muḳteżāsınca şānunda ẕerre ḳadar şekk ü gümān olmayanı Ḳurʾān-ı ʿAẕīm'dür. Ve andan geçicek ġāyetle ṣaḥīḥ olup şānunda ẕerre ḳadar şekk ü gümān olmayanı ḥadīṯ-i şerīf kitāblarından Buḫārī ile Müslim kitāblarıdur. İmdi bu ḥadīṯ-i şerīf ṣıḥāḥ-ı Buḫārī'den menḳūl olıcaḳ ehl-i dīn vü ehl-i şerīʿat olanlar bu ḫuṣūṣda ẕerre ḳadar şekk ü gümān etmek inṣāf deġildür. Ceʿalena'llāhü ve iyyāküm mine'l-müʾminīne'l-munṣıfīn. Ve daḫı mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh ḥażretleri bu beyānda müddeʿāların iki şāhidle iṯbāt ḳaṣdına ve fī rivāyetin uḫrā ekṯirū ẕikra lā ilāhe illa'llāh ḥattā yeḳūlūne inneküm mecnūnūn buyurdılar. Maʿnīsi Ḥażret-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem bir āḫar rivāyetde Allah teʿālā ḥażretin kelime-i tevḥīd ile çoḳ ẕikr idüñ ve şol ḳadar çoḳ ẕikr idüñ ve şevḳle idüñ ki münāfiḳlar sizi gördükde dīvāneler ancaḳ disünler dimekdür. Lāʾiḥa: Ve bu ḥadīṯ-i şerīfüñ iʿlāna vü ikṯāra vü ichāra vü tevācüde delāletinden ġayrı baʿż-ı ziyāde ḥālāta daḫı delāleti vardur. Zīrā [ek]ṣırū kelimesi ile ibtidā etdüklerinden ġayrı mecnūn lafẓı ile daḫı telaffuẓ idüp cünūn ṣıfatı ile muttaṣıf olmaġa īhāmla ziyāde ḥāl ve tevācüd ḥāṣıl olmaġa remz vü işāretle ẕikr etdiler ki, kelime-i tevḥīdle ve ġayr-

ı esmāsıyla Allāh teʿālā ḥażretin ẕikr idenleriñ mertebesi vü ḥāli çoḳdur. Ġalebe-i heyecān-ile maḳām-ı ṣaḥvdan maḳām-ı maḥva varınca ehl-i ʿaşḳıñ ve ehl-i ḥāliñ efʿāl vü evżāʿından bī iḫtiyār çoḳ ḥāl görünür ehline maʿlūmdur ve ehlini ehli bilür sāʾir avām-ı ḫāmlar bilmezler. Anuñ-çün ʿavām-ı ḫāmlara ehl-i şevḳ ṭālibler vü ẕākirler ehl-i riyā vü dīvāneler ṣınıfında görünürler ve daḫı [108/b] Bu ḥadīṯ-i şerīfiñ rāvīsin beyān-çün ravāhü Ebū Saʿīdi'l-Ḫudrī buyurdılar. Ve daḫı mevlānā-yı merḥūm ḳuddise sirruh ibtidāʾ-i kelāmlarında dībācede Rabbi'cʿalnī min ehli'l-īmāni ve lā tecʿalnī min veraṯeti'ṣ-şeyṭān ve'ḥṣurnī fī yevmi'l-mīzān fī zümreti'l-ʿārifīn bi-nūri'l-īmān buyurup şerīʿat-i Muḥammediyye'de ve ṭarīḳat-i Aḥmediyye'de ḥaḳla bāṭılı farḳ iden ehl-i ḥaḳḳ'dan olup ṭarīḳ-i cehāletde vü ġafletde taʿaṣṣub ve ʿinād vü istikbār-ile vereṯe-i şeyṭāndan olmamaḳ üzre duʿā ile ehl-i īmāna ve ʿārif-i kāmile lāzım olanı remz ve işāret etdükleri gibi intihā-i kelām-ı laṭīflerinde daḫı bu duʿā ile temām idüp ceʿalena'llāhü ve iyyāküm min zümreti'l-muvaḥḥidīn ve lā yecʿalenā min ḥizbi'l-muʿānidīn buyurdılar. Yaʿni bunda daḫı remz etdiler ki, ʿulemāʾ-i ʿiẓām ve meşāyiḫ-i kirāmdan ehl-i Ḥaḳḳ olanlar olʿazīzlerdür ki, Ḥaḳḳ teʿālā ḥażretin efʿālen ve ṣıfāten ve esmāʾen ẕāten ẓāhir vü bāṭın tevḥīd-i ḥaḳīḳī ile tevḥīd idüp bi'ẕ-ẕāt Resūlu'llāh'dan yāḫūd vereṯe-i Resūlu'llāh olan kāmil sulṭānlardan ʿilm-i ẓāhirde vü ledünnīde vāriṯ olup ve ẕevḳan ve şühūden ve ḥālen merātib-i İlāhiyye'ye vāḳıf olup fenā ender-fenā ve beḳā ender-beḳā maḳāmına irişeler. Ammā bu maḳāma irişmeyüp kendü vücūd-ı efʿālīsi ve vücūd-ı ṣıfātīsi ḥicābında ve cehāletinde ḳalan muvaḥḥid-i ḥaḳīḳī olamayup ẓāhirde ve bāṭında ve mecāzda ve ḥaḳīḳatde ḥaḳḳ ile bāṭılı farḳ idemeyüp kendüyü kāmil ve mükemmellerden ʿadd idüp bilmezlik ile ve ʿinād vü istikbār ile ehl-i ḥāl ve ehl-i kemāl sulṭānlara ve ṭarīḳatlerine daḫl ve ṭaʿn etmesi bi'ż-żarūrī kendülere ʿāʾid ve rāciʿ olup kendü cehli ẓāhir olur.

Li-muḥarriri'r-risāle:

Her ki bā-cehl-i denī daʿvā koned

'Āliyem gūyed ve līkin dūn buved

[109/a]

Her ki ū-rā kūh hesteş Ṭūr-nümūd

Mūsiyem ḫ̬ ̆āned velī Ḳārūn būd [1]

Ümmīddür ki Ḥaḳḳ teʿālā celle ve ʿalā cümle enbiyā ve evliyā ḥürmetine ve ʿale'l-ḫ̬uṣūṣ ḳuṭb-ı ʿālemiyān ve ġavṣ-ı ādemiyān ʿazīzimiz ve sulṭānımız Şaʿbān Efendi ḳuddise sirruh ḥürmetine mevlānā-yı merḥūmuñ rūḥ-ı muṭahherlerin taḳdīs idüp ve cümle ʿazīzler duʿāsı ile duʿāların evvel ve āḫ̬ir ve ẓāhir vü bāṭın üzerimize ḳabūl ide āmīn.

Ḫ̬ātimetü'r-risāle

ve daḫ̬ı ʿulemā ve ṣuleḥādan, meşāyiḫ̬ ve ḫ̬ulefā ve dervīşāndan olan iḫ̬vān-ı ṣafā bu risāleʾi görüp ṭarīḳatde anuñla temessük ve iḥticāc murād etdüklerinde hemān her yerde ve her ḥālde temessük ve iḥticāca ʿazīmet etmeyüp ve bu risāleye istinād vü iʿtimādla ʿunf vü ġażab ve nā sezā ve lāʾiḳ olmaz söz-ile ḥāline taʿab ḳarışdurmayup müdāra ve ḥüsn-i muʿāmele ile temessük idüp bu vechle münkirleri ilzāma ḳaṣd ideler. Zīrā münkirīn vü muʿānidīniñ ekṣeriya inkār ve ʿinādı ġālib olur. Eyle olıcaḳ şeyṭān gibi insāna ziyāde elem vü keder vermekden ḫ̬ālī olmaz. İmdi ʿāḳil ve kāmil oldur ki, anuñla ziyāde mücādele ve muḳābele etmeyüp mümkin olduḳça Ḥaḳḳ teʿālā celle ve ʿalānıñ Resūl-i kerīmine irşād vü taʿlīm içün indürdüġü: "Üdʿu ilā sebīli Rabbike bi'l-ḥikmeti ve'l-mevʿiẓati'l-ḥaseneti ve cādilhüm bi'lletī hiye aḥsen" ḳavl-i ḥakīmi ile ʿamelidüp ve eġer żarūrī cidāl lāzım gelürse de ḥakīmāne mücādele ve mübāḥaṣe idüp her ḥālde ḫ̬ulḳ-i Muḥammedī ile ʿamelide ki, Ḥażret-i Resūl-i Ekrem ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellemden vāriṣ-i kāmil olanlarıñ ḥāli ve kemāli budur. Ḫ̬uṣūṣan Ḥażret-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhü ʿaleyhi ve sellem: "Men terake'l-mirāʾe ve hüve muḥıḳḳun

[1] "Alçak bilgisizlikle dava eden kişi "yüce söylerim"der, fakat alçak olur." Her kime var olan dağı Tûr görünür, "Mûsa'yım"der, fakat, Kârûn olur. "

büniye lehū beytün fi'l-cenneti" buyurmuşlardır. **[109/b]** Maʿnīsi bir kimesne bir kimesne ile bir ḫuṣūṣda mübāḥaṣe ve mücādelesinde ḥaḳḳ kendü cānibinde olup söz kendünüñ iken tevāżuʿan terk-i mücādele etse cennet-i aʿlāda anuñ-çün emr-i Ḥaḳḳ'la bir ev yapılur dimekdür. Bu ḥadīṣ-i şerīf delālet ider ki, ḥaḳḳ kāmiliñ elinde olursa da kemāl-i ḳuvvet ve taṣarruf içün terk-i cidāl etmek evlā vü aḥsen ola. Allāh teʿālā aʿlem bi'ṣ-ṣavāb.

Kütibe haẕā e'ş-şerḥ fī seneti iṯnāy ve ʿişrīn ve elf [1022 H]. Fī-āḫir-i şehr-i Cumāde'l-ūlā temme.

[110/a]

[Mühür]…

Ṯümme inteḳale ilā aḥḳari'l-verā Yaḥyā. Fī 10 M [Muḥarrem] sene 1199.

[Mühür] Derviş Yaḥyā Muḥyiddīn

SONUÇ

Halvetîyye tarikatının Şa'bâniyye tekkesi şeyhlerinden olan Ömer Fuâdî mürişdlerinden aldığı eğitim ve gayreti neticesinde pek çok ilme ve âdâba vâkıf olmuştur. Bir mürşid arayışına girip kabul göremeyince arayışını sürdürmesi hayatını din ve tasavvuf yolunda geçirmek istemesi ile açıklanabilir.

Tasavvuf, Allah'ın varlığına ve birliğine iman ederek nefsin terbiye edilmesi, kalbin temizlenmesi yoluyla kâmil insan olma çabasıdır. Tasavvuf yolundakilerin amacı dinin emirlerine uyma ve yasaklarından kaçınma ile Allah'ın lütuf ve ihsanını kazanmaktır. Böyle bir gâyeyle yaşamış olan Fuâdî eserlerini de bu doğrultuda tâliblere yol göstermek için yazmıştır.

Ömer Fuâdî 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısında yaşamış, yükselen ve durağanlaşan iki asrın tarihî ve siyâsî görünümüne tanık olmuştur. 16. yüzyıl her alanda pek çok değerin yetiştiği özellikle sanatın ve edebiyatın yükselişe geçtiği dönem olmuştur. Sanatkârlar kendi anlayışları ve hayata bakışlarıyla eserlerini yazmışlardır. İlme verilen önem neticesinde yazar ve şâilerin çoğu Arapça ve Farsça öğrenmiş, Fuâdî de Arapça ve Farsça'yı eser verecek kadar iyi derecede öğrenmiştir.

Fuâdî'nin hayatının dönüm noktasını Abdülbâki Efendi'ye intisâbı oluşturmuştur. Ondan aldığı ilim, âdâb ve ahlak neticesinde olgunlaştıktan sonra Şa'bâniyye tekkesi şeyhliği görevini üstlenmiştir. Şeyhliği ve ilmi çalışmalarıyla birçok kişinin irşâd edilmesi, topluma yol gösterilmesine katkı sağlamıştır. Günümüz Türkçesine aktararak incelemesini yaptığımız Ali Çelebi'den şerh ettiği *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı eseri de bu amaca hizmet etmektedir.

Eser, Mevlânâ'nın Muradiyye'si ile Şeyh Sünbül Efendi'nin Tahkikiyye'sinden örneklerin yer aldığı öğretici (didaktik) bir metindir. Didaktik metinlerin okuyucuyu bilgilendirmek, düşündürmek, yönlendirmek üzere yazıldığını hatırladığımızda Fuâdî'nin gâyesinin de beyan ettiği şerhini tâliblerin okuması ve irşâd yolunda ilim kazanması olduğunu anlamaktayız. İrşâd; doğru yolu gösterme, hidâyete vesile olma, İslam'ı anlatma çabası olduğundan bu yolda emek veren ve ilmi çalışmalar yapan Fuâdî'yi irşâd edici olarak nitelendirebiliriz. Fuâdî mürşid olarak gafletten uyandıran,

yol gösteren, Allah'ı ve kelamlarını hatırlatan biri niteliğindedir. Eser resulullaha dualar, ilâhiler, fasıllar, soru-cevap şeklinde açıkmalamalarıyla nefsi terbiye ve kalbi tasfiye etmeyi, kemâle ermeyi dileyenlere yol gösteren dini tasavvufi bir metindir. İlk mürşidlerin kur'ân-ı kerim ve hz. Peygamber olmasına istinâden sık sık Kur'ân'dan âyetler, zikir ve hadîsler yer almıştır. Allah rızasını kazanmak amacıyla hak yolunda çalışan Fuâdî, bunları kendince yorumlamış ve açıklamıştır ancak eserde yer alan sufilerle ilgili hadîslerden bazılarının doğruluğu tartışılır. Uydurma olarak nitelenebilecek hadîsler şunlardır:

Men serra [hū] en yeclise maʿa'llāhi fe'l-yeclis maʿa ehli't-tasavvufi: (Kim Allah'la beraber olmaktan mutluluk duyarsa tasavvuf meclisinde otursun.)

Lā teṭʿanū ʿalā ehli't-taṣavvufi ve'l-ḫavfi[ḫariki] fe-inne aḫlāḳahüm aḫlāḳu'l-enbiyāʾi ve libāsehüm libāsü'ṣ-ṣūfī: (Sufiler hakkında kötü sözler söylemeyin çünkü onların ahlakı peygamberlerin ahlakı gibidir, giyimi kuşamı da onlar gibidir.)

Erġıbū fī duʾāʾi ehli't-taṣavvufi ve aṣḥābi'l-cūʿi ve'l-ʿaṭşi fe-inna'llāhe yenẓuru ileyhim ve yüsriʿu icābetehüm: (Tasavvuf ehlinin duasını istiyorum çünkü Allah onalara bakar ve dualarını kabul eder.)

Eserde yer alan bu hadîslerin o dönemde tasavvuf meclislerinin yaygınlığı ve ehemmiyeti ile ilgili olduğu kanaatindeyiz. Tevhid noktasında birleşen, arayış içindekilere rehber olmayı amaçlayan Sufi Tarikatlarının önemine bu hadîslerle dikkat çekilmiştir.

Ömer Fuâdî'nin yaşadığı dönem, gayesi, aldığı eğitim, öğrendiği ve öğrettiği ilim, edindiğimiz bilgiler bize onun edebi kişiliğinin ve eserlerinin de bu çevrçevede oluştuğunu göstermektedir. İncelemesini yaptığımız *Risâle-i Şevkiyye ve Makâle-i Zevkiyye* adlı eseri de onun aynı çerçevede oluşmuş bir eseridir.

KAYNAKÇA

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim. (1991) Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi. Kastamonu: Şeyh Şa'bân -ı Velî Vakfı Yayınları

Adar, Çağhan (2014) "Halvetî Şâbanî İnancında Adetler Ve Müziğe Yönelik İnanç ve Tutumların İncelenmesi" Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi S.y: s.156

Agitoğlu, Nurullah (2013). "Hadîste Bağlam-Bağlamın Anlam Alanı, Çeşitleri ve Önemi" İlahiyat Fakültesi Dergisi, S:18, s.105-132

Akdağ, Ahmet (2016). "Ömer Fuâdî'nin Tasavvufa Dair Risâle-i Gül Abiyye Adlı Eseri" Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.y: s.233-234

Ali Teknik, Vahit Göktaş (2014) "Tasavvufi Düşüncede Zikir ve Zikrin Benlik İnşasına Etkisi" Toplum Bilimleri Dergisi S.y: **s.**263-286

Banguoğlu, Tahsin (2015). Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Devellioğlu, Ferit (2015). "Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat" Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları

Ercilasun, Ahmet Bican (2011). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. Ankara: Akçağ Yayınları

Horata, Osman (1992) "Klasik Edebiyatımıza Ait Metinlerin Neşrinde Karşılaşılan İmla İle İlgili Bazı Problemler" 1. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları S.y: sny.

İnce, Adnan (1992) "Tenkitli Metin Kurmada Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri" Adnan İnce. 1. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu Ankara S.y: sny.

Kaçar, Mücahit (2017) "Halvetilik Hakkında Önemli Bir Türkçe Eser: Muslihiddîn Gırnatevî'nin İstivâ-yı Tarîk-i Muhammediyye Fî Silsileti'l Aleviyye'si" Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi S.8: s.56-57

Koçoğlu, Turgut (2008) "Metin Neşrinde İmla Üzerine Görüşler ve Uygulamalara Dair Tuksih Studies S.y: s. 489-498

Köycü, Erdoğan (2017) "Ömer Nasûhî Bilmen'in Hayatı ve Büyük İslâm İlmihâli Adlı Eseri Bağlamında Hadis İlmi'ndeki Yeri" İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, S.5: s.3140-3167

Oruçhan, Osman (2015). "Bazı Hadisleri Anlama ve Yorumlamada Bilimsel Verilerin Kullanımı: Tarihî Arka Plan." Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.4: s.40-72

Özel, Mustafa (2015) "Elmalılı'nın Tefsir Metodolojisi" Diyanet İlmi Dergi, S.3: s. 29-56

Özgen, Mehmet Kasım (2013) "Tasavvuf Felsefesinde Zikir Kavramı" Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi S.2: s.215-228

Pekolcay, Neclâ (2002). İslâmi Türk Edebiyatı. İstanbul: Kitabevi Yayınları

Sami Şemseddin (2015). Kâmûs-ı Türkî. İstanbul: Çağrı Yayınları

Şahin, Sami (2015) "Hak Dini Kur'an Dili Adlı Eserde Hamdi Yazır'ın Hadise Yaklaşımı" Diyanet İlmi Dergi, S.3: s.105-130

Tatçı, Mustafa (1993) "Şeyh Ömer Fuâdî ve Sadefiyye'si" Yedi İklim Aylık Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi. s.38

Türkiye Diyanet Vakfı (1993). İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları

Ünver, İsmail (1992) "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" S.y: s.1-46

Yazar, İlyas (1999). "Ömer Fuâdî Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni" Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

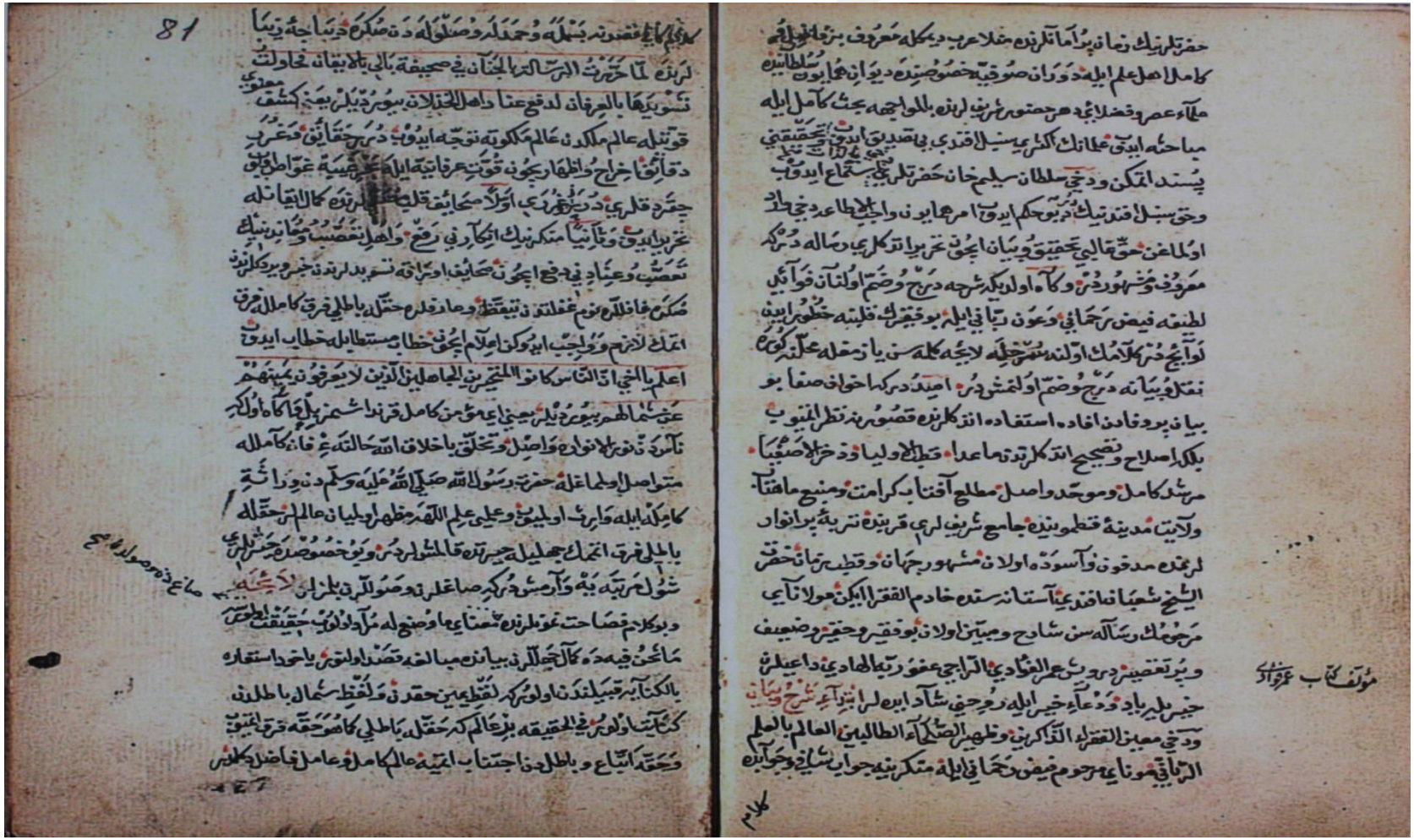
Yazır, Elmalılı Hamdi, B. (1935) Hak Dini Kur'ân Dili [Elektronik Sürüm] İstanbul: Diyanet İşleri Reisliği Neşriyatı. www.kuranikerim.com / 15.05.2018

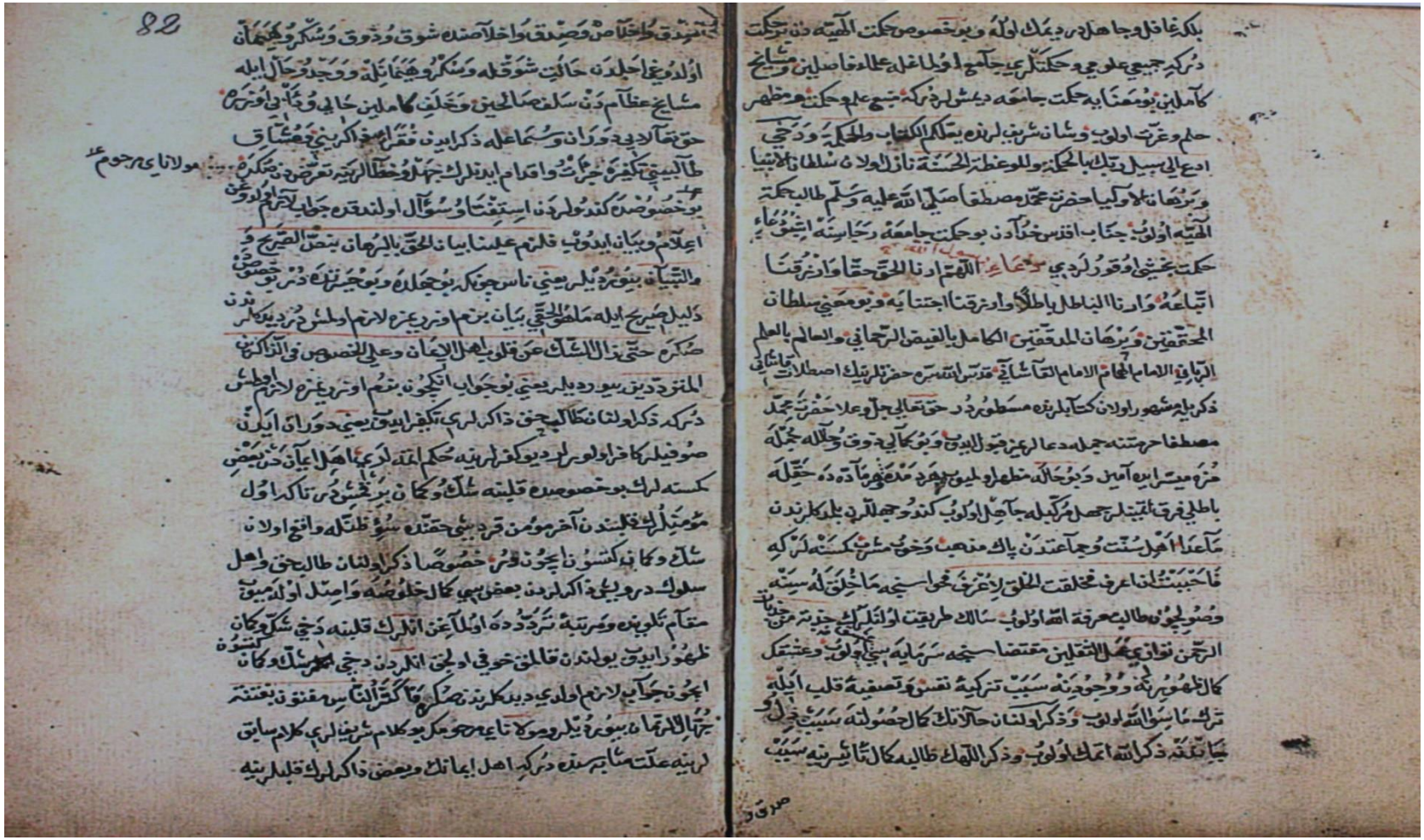
Yılmaz, Hasan Kâmil (1995) "Zikir" Altınoluk Dergisi, S:108 s:32

Zavotçu, Gencay (2005). Eski Türk Edebiyatı Yüzyıllara Göre Nazım ve Nesir. Ankara: Aydın Kitabevi

Zavotçu, Gencay (1997). “Türk Edebiyatı’nda Gül ve Bülbül Mesnevileri (Mukayeseli Çalışma)” Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

TIPKIBASIM METİN

کتاب دن وحدیث دن نص صریح دنجی یوغکن اهل قبله دخی اهل
سنت وجماعتدن تحصیل معرفت ایتمایجون شوقله ذکر ایدن طالب
ذاکرلری کافر دیدکلری سبب دن حالدن وعملدن خوارجه
تشبیه ایدوب ومعنای یقین یرو تحقیق ایچون قصه سنه حضرت
رسول الله قول الذین اقتباس ایدوب فهم یمرقون عن الدین کما
یمرق السهم عن الرمیه بیورمدیلر یعنی بو طایفه دنک کمال عملدن اولمادیغی
اجلدن جزئی شبهه ایله اهل قبله یی خصوصا اهل سلوک طالب و
ذاکرلری تکفیر ایدوب کافر اولور لرمدیدکلری ایچون شکاره آتلان اوق
شکاره دکمه قرار ایتمیوب طشره چیقدوغی کبی انلرده دخی اعتقاد دن طشره
ایلیجه آتلور لرمدیک اوله لا یجاوز ایواجلدن دیرکه خوارج طایفه سنه
مارقه دیو تسمیه اولنمش در وعلم کلامه اهل اهواء اعتقادات
اهل سنت وجماعتله خوارج مذهبین واعتقادن فرق وتمییز
ایدن علمایه معلوم در لایخفی دیکر ویوا قتباس وتشبیه دن غرض بو رکه
دوران صوفیه خطئه ایات واحادیث دن نسنه اولیوب حال
الکلام ادله سمعیه یه نص صریح وبو خصوصده ائمه اربعه دن
وسایر مجتهدین دن قول صریح اولمادن سائل الی الله اولوب
محل شوق ده دوران اله ذکر الله ایدن اهل عشق وطالب حق رویت
ذاکرلری اصلا قابر میوب محل بشهه ایکن علی الاطلاق کفر لرینه
حکم ایدن کمسنه لر خوارج کبی اهل قبله یی تکفیر ایدر لرمدیکی اوله و
دخی دوران صوفیه خصوصنده نص صریح ومجتهدین دن قول
صریح اولیوب ذکر ده دوران ایدن کافر دیدن مجتهد اولیق
مقتضی ایدوکن شول کمسنه بلور که طبقات علمایه عالم اوله و

توبه دوطریق حقده شک وکان واقع اولدوغنه سبب بو درکه
نعصب واکار دیله جاهلانه جواب ویرمانه جاهل لرینک سوزی و
جوابی فتنه یی سببیله بنی آدم دن چوق کمسنه لر مفتون ومغبون
اولمشلر در دیمکدر لایخه فی الواقع فتنه عظیمدر کما دلته
قطعیه دن نص صحیح وائمه مجتهدین دن اجتهاد تامله قول صریح
متحقق اولدن اهل قبله دن نواهل سنت وجماعت دن محبت
الهیه طریق حقه سالک اولوب سیرا الی الله مقامنده سیرا بالله مقامنه
طالب اولان ذاکرلرده نادر اولدوغی شوقله ذکر ایدن لرک علی الاطلاق
کافر اولمغه رد یوب بعض علما کفر لرینه حکم اتمکله اهل اسلام دن بیچه
کمسنه لرک وبعض ذاکرلرک قلبلرینه شک وکان کلمکله وطالب
معرفت الله اولانلرک فراغته سبب اولوب الامان والعیاذ بالله من الکفر
والضلال واضلال اهل التعصب والوبال بیورمدیلر ودخی باعث
فتنه اولنلرک حالن بیان ایدوب الذین یقولون من قبلنا قولهم خیر
البریة وایاتهم لا یجاوز عن حناجرهم بیورمدیلر یعنی قلوبلرینه اهل
ایمانه وبعض طالبلرنه ذاکرلرک قلوبنه شک وتردد بر اغوی انقلاب
ویرنلر سؤل کمسنه لردر که خیر المخلوقات وافضل البشر اولان محمد
محترم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک قولینی قبول ودینی وآیتلرینی
ولکن حقیقتنی کلیوب حقله باطلی کما هو حقه فرق ایتمدکلری اجلدن
دن واهل سنت وجماعتدن اولانلرک کلامک اعتقادات باینده
یازدقلری مذهب مختار اولانلرک قولکه الکبیرة لا تخرج العبد المؤمن
من الایمان دیوانلرک موجبنجه اهل قبله تکفیر ایدوب کافر اولور لرمدیکی
جایز اولیوب بلکه اجتناب واحتراز یلازم ایکن خصوصا حقنده

کن

وطبقات علمائك بيانا في فروع واصول كتاتارخانيه اجمالا اوزره در

فاما سلطان المتاخرين وشيخ الاسلام والمسلمين كمال پاشازاده عليه

معروف حضرت مولانا احمد افندي جمله رسائل وفوائد دن برنده

بيانه انمش لردركه بودر اعلم ان الفقهاء على سبع طبقات

الاولى طبقة المجتهدين في الشرع الشريف كالائمة الاربعة ومن يسلك

مسالكهم في تاسيس قواعد الاصول واستنباط احكام الفروع عن الادلة

الاربعة الكتاب والسنة واجماع الامة والقياس على حسب تلك

القواعد من غير تقليد لاحد لا في الفروع ولا في الاصول الثانية

طبقة المجتهدين في المذهب كابي يوسف ومحمد رحمهما الله وكسائر

اصحاب ابي حنيفة رحمه الله من القادرين على استخراج الاحكام عن

الادلة المذكورة على مقتضى القواعد التي قررها استادهم ابو حنيفة

وانهم وان خالفوه في بعض احكام الفروع لكنهم في قواعد الاصول

وبه يمتازون عن المعارضين في المذهب ويفارقون كالشافعي رحمه الله

ونظائره المخالفين لابي حنيفة رحمه الله في تغيير تقليدين له في الاصول

الثالثة طبقة المجتهدين في المسائل التي لا رواية فيها عن صاحب

المذهب كالخصاف واضرابه وابي جعفر الطحاوي وابي الحسن الكرخي وغيرهم

فانهم لا يقدرون على المخالفة للشيخ لا في الفروع ولا في الاصول

لكنهم يستنطون الاحكام في المسائل التي لا نص فيها على حسب اصوله

قدرتها ومقتضى قواعد تبسطها الرابعة طبقة اصحاب الترجيح

من المقلدين كالبزازي واضرابه الخامسة طبقة اصحاب الترجيح من

المقلدين كابي الحسن القدوري وصاحب الهداية واضرابهما السادسة

طبقة المقلدين القادرين على التمييز بين الاقوال الصحيحة والقوية

والضعيفة

كاصحاب المتون المعتبرة من المتاخرين من صاحب الكنز والمختار ونحو

الوقاية الخ السابعة طبقة المقلدين الذين لا يقدرون على ما ذكر

ولا يفرقون بين الغث والسمين ولا يميزون الشمال عن اليمين بل

يجمعون ما يجدون فالويل لهم ولمن قلدهم كما الويل نقل من فوائد

كمال پاشازاده رحمة الله عليه امدي بو تقرير وبيان دن مجتهدك

ومجتهده تقليد ايدن مقلدك حالي معلوم اولدقده ايمدي بنده بي كينه سي

عناد وتعصبدن وغرضدن تنزه دن پاك اولا نقرر اشلرم معلوم حضرت

اولسون كه بو منوال اوزره اوچ طبقه ده ذكر اولنان مجتهد حقيقي

ائمه اربعه سلطان لردن واحرا بدن دور آن صوفيه نك حرمتنه

ودور اني مستحل اولان لرك كفرنه متعلق هيچ اجتهاد صحيح ايله

قول جبريح واقع اولمشدر بلكه ائمه اربعه دن امام شافعي رحمه الله

حضرتلرينده وران صوفيه نك حلنه ذاهب اولدقلري مقرر ومشهور در

وشيخ ابرهيم قريمي قدس سره حضرتلرينك مدارج آدلو كتابلرينده مسطور

در كه امام مالك حضرتلرينده دور آن صوفيه نك احوالنده سوء الظن قده

دعواهم هم عشاق يفرحون بالله بيورمشلردر يعني انلرك عشرتلرندن والله

قولك انلر عاشق لردر الله تعالى عشقيله دولو نيچه الله ايله فرحلنورلر

بيورمشلردر واما امام اعظم وهمام افخم رضي الله عنه حضرتلرندن

واما امام حنبل حضرتلرندن حرمتنه متعلق هيچ كلام صادر اولمليدر شكوت

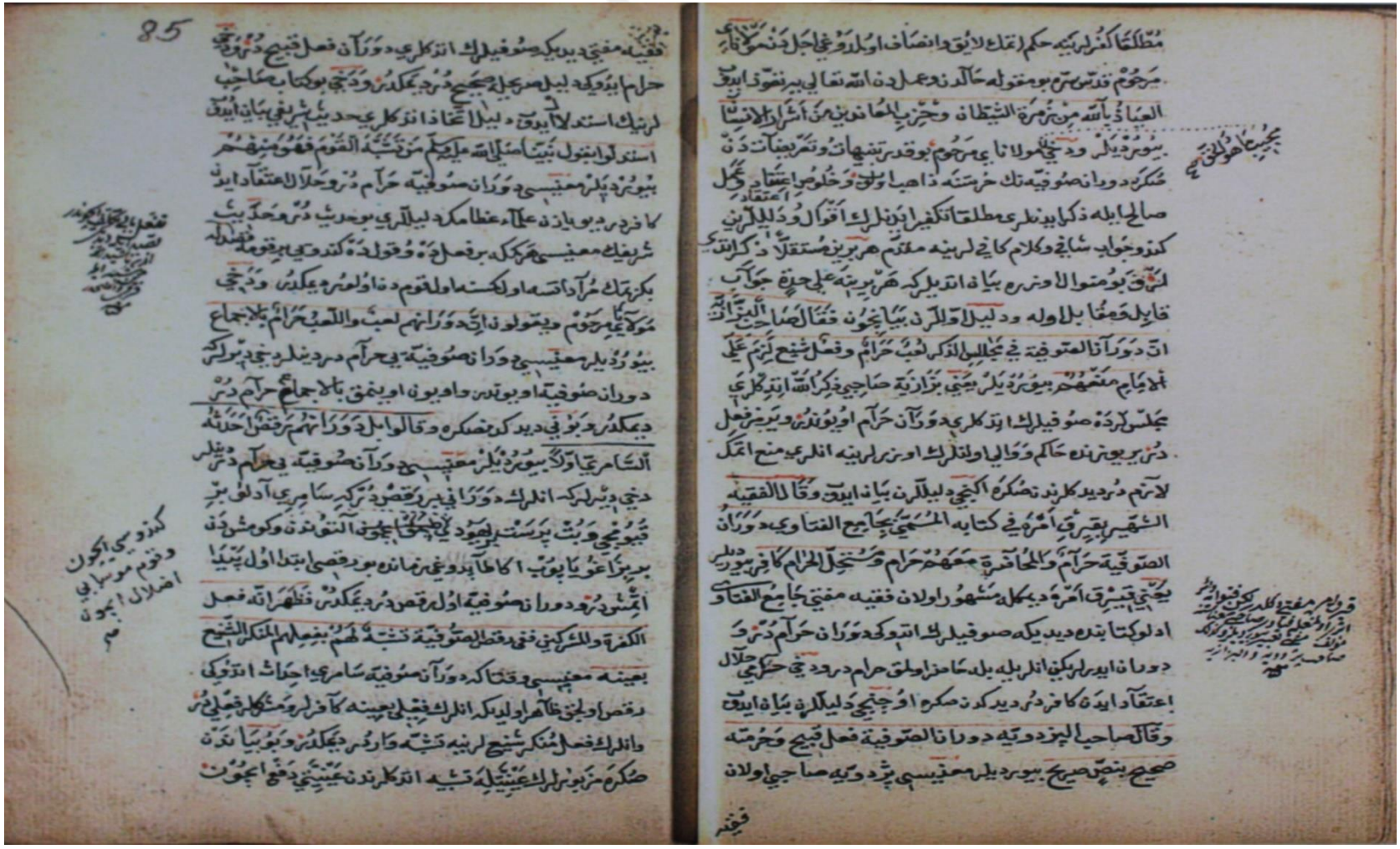
اتمشولمردر امدي طريقت وحقيقت علمندن دكل بلكه شريعت علمندن

بو معنايه وحقيقت حاله واقف اولانلرين مجرد مجتهد اولميان

كمسنه لرقوليله تكفير اولنمز بو بولكه مؤمن ومؤمنه لرك ذخيره ايمانلرنه

حصن الله دده مصون ومحصون ايكن نص قاطع ودليل قويسز آنلرك

وطالبو وذاكرلرين

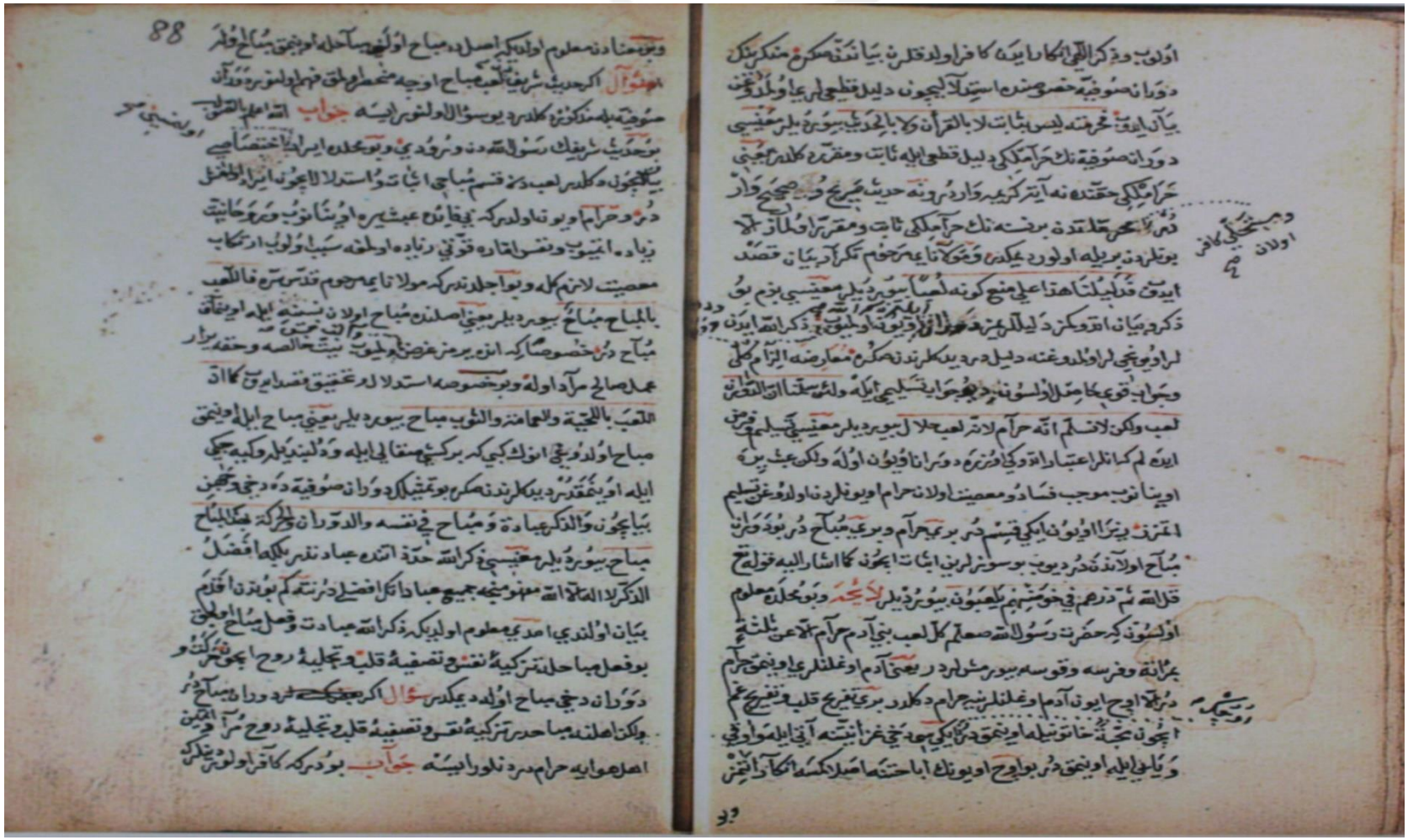
مولانای مرحوم الظاهر انه لیس بعینه عند اهل التصوف بیورلر
معنیسی صوفیلرك دوراني سایر یاصلرینك وقصنك عینی دکلدر بیورلر
اما اهل انصاف واهل حق قتنده ایله دکلدر بلکه عینی دکل مشابهت
ومناسبت بله یوقدر ان شاء الله جواب صوردقده من شبهه دوران
الصوفیة علی قصر المشرکین فانه تشبیه ذوروبهتان لهم دیوبیاینه
انذکلری محلده عن قریب یهیج مشابهت اولدوغی تفصیلیله
بیان اولنور وما هو الحق ظاهر ایدر فصل فی الذکر الجهری
وده یخی منکر اولدقلرك دوراندن ماعدا ذکر الله جهر
ایدوب رفع صوتله ذکر اتدکلرینه دخی دخول وانکار ایدوب مستدللرك
ودلیللری صاحب الکشاف قولی اولدوغی اجلدن اکا دخی جواب
ویرمکجون آنی دخی جوابلرینه تقدیم ایدوب مولانای مرحوم قدس سره
وسندهم قول صاحب الکشاف الذکر الجهری ممنوع فی القرآن فی سوره
طه بقوله تعالی فانه یجهر بالقول فانه یعلم السر واخفی بیورلر
معنیسی انلرك جمله سنکذکر جهریلرینه دخی منع اتدکلرینك دلیل
لری صاحب کشاف اولدقولی رکه قرآن عظیم ده سوره طه ده الله
تعالا نکداما تجهر بالقول فانه یعلم السر واخفی قولیله منع اولنمش
در دیرلر فصل فی جواب هذه المسائل ودخی مجیب
وخاتل ما هو الحق مولانای مرحوم قدس سره هر برکتابك دلیل
لرنه علی حده تعریف بیان اتدکلرندن صکره هر برینه مستقلا
جواب شروع قصد ایدنه اولا قلنا مجیبا اللهم یا مجیب یا قاضی الحاجات
بیورلر معنیسی انلرك مشکلنی واعتراضینی کما ینبغی قطع و
دفع ایدر جواب شافی وکلام کافی ایله مجیب اولدوغنی حالده

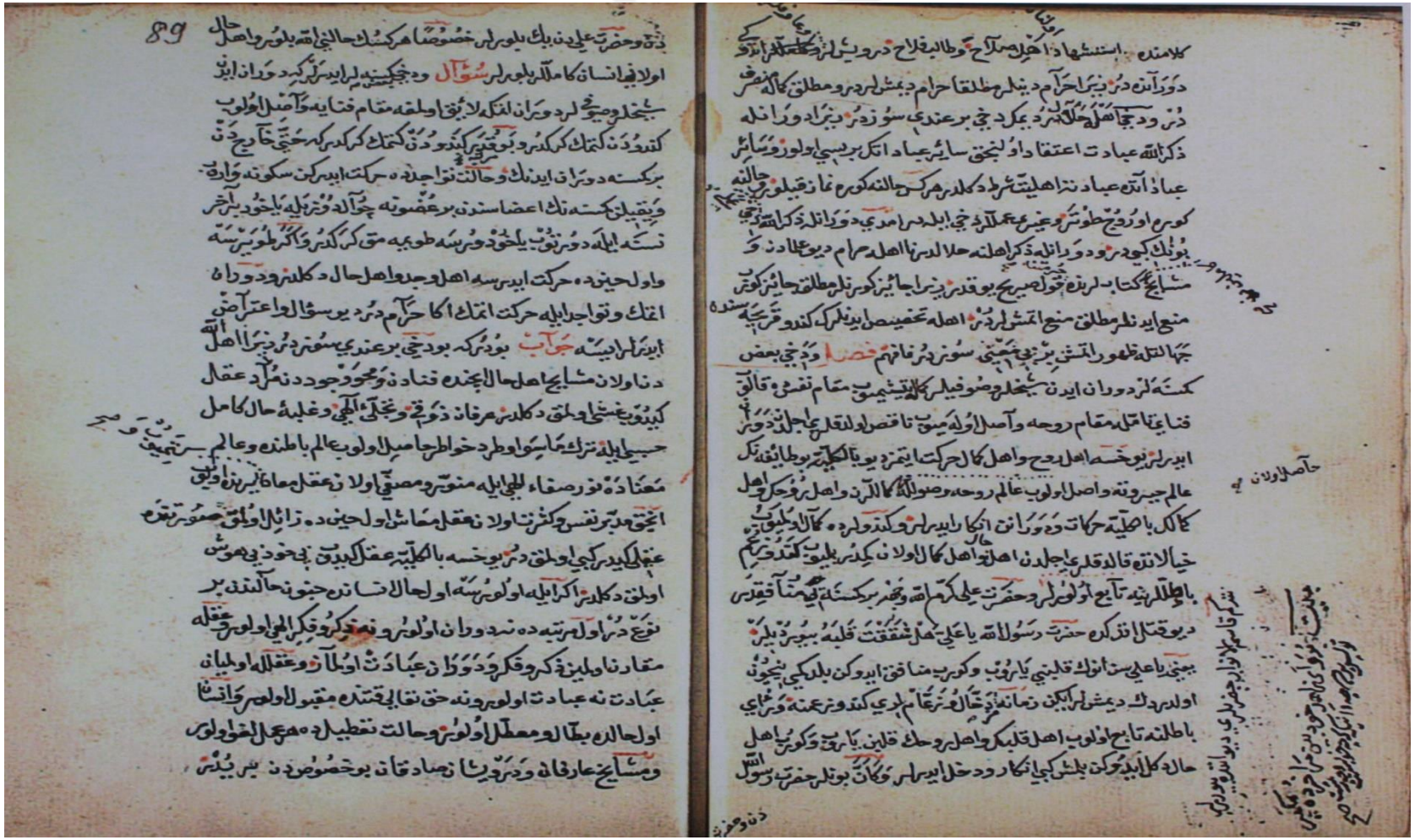
دیرلر

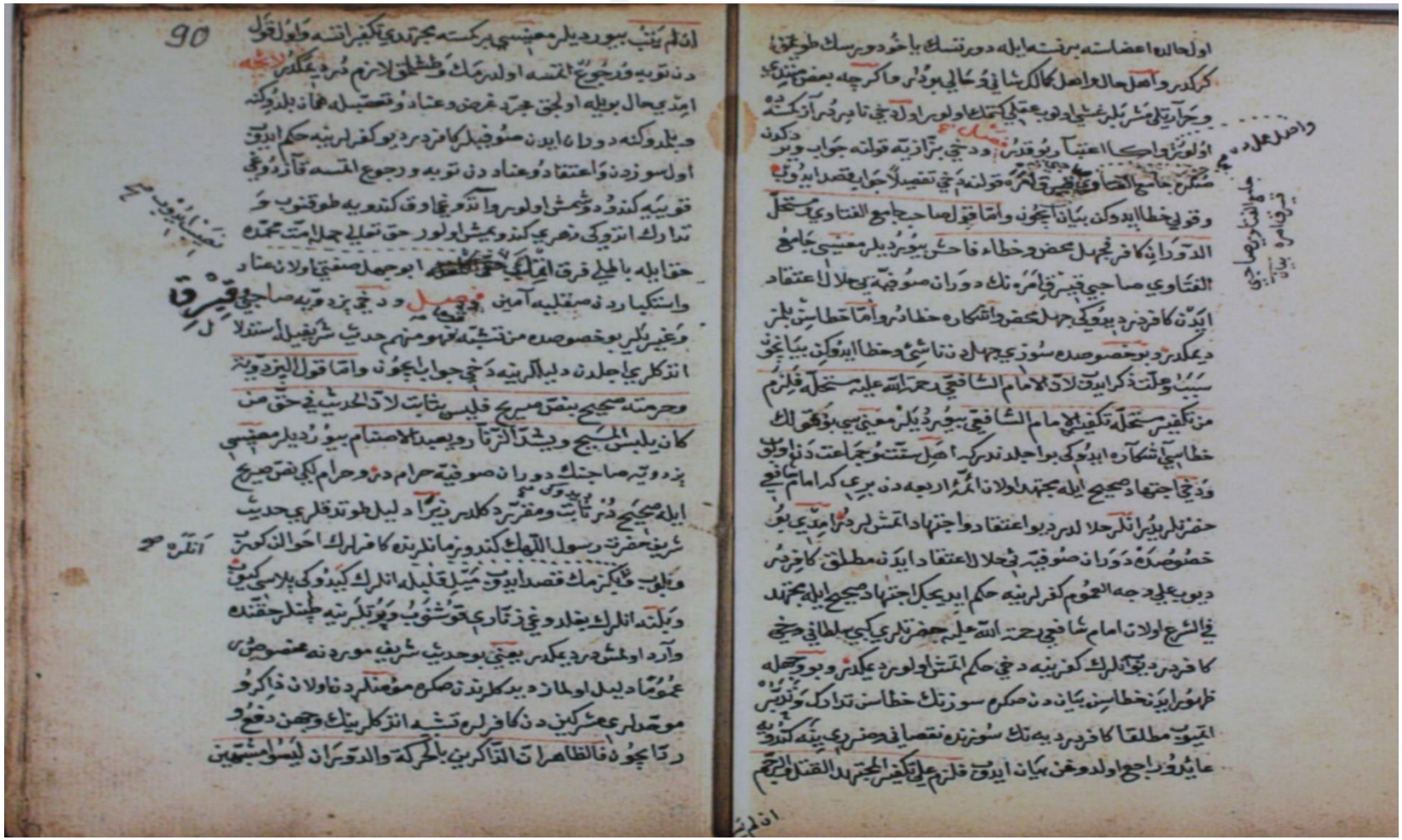
دیرلر دیوب وثانیا جواب شروع ایدوب ان قول البزازیة
فی حرمة الدوران لیس بثابت لانه ان قال انه لعب فلا نسلم
کونه لعبا بیورلر دیلر معنیسی بزازیه صاحبنك دوران صوفیة
تلك حرام لکی حقنده قولی ثابت ومقرر دکلدر زیرا انفکجون ثابت
ومقرر دکلدر کرکه دوران صوفیه لعب وعبث یره قائلدن سؤال
اولونمق دیرسه بوتك عبث یره اولدیغنه اولکن تسلیم اتمزز
دیوب واولدیغنه دلیل وعلت بیان ایدوب لانه الذکر لیس
بلعب وکذا التذاکر فی لیسوا بلاعبین بیورلر معنیسی الله تعالا بی
ذکر عبث یره اولدیغنه دلیل وذکر ایدن ذاکرلرده دخی عبث یره قیاس
قائلدن اولدیغنی لرد دلیل در دیمکدر فائده خصوصا صاحب قاموس
لغتندن فلا یکون الرقص لعبا للاعب یعنی رقص ودوران
عبث یره اولدیغنه قصد ایدن یا عبث اولدیغنه اعتقاد ایدن مخصوص در دیو
تصریح وتخصیص ایتمش در دیوب وهیچ امتدن ذاکرلرینه برکسنه
یوقدر که دیه الا زمانه اهل تعصب لری اولان منکرلر
دیرلر دیو الفاظ عربیه ایله سنیل افندی قدس سره رساله
تحقیقیه لرنده بیان اتمش لردر لایحه امدای مؤمن قرنداش
نوراللهتصافله قلبك منور ایتسه ایدی صافله فکر ایله که مهما
امکن شرع شریفی رعایت واعمال صالحه تحسین نیتله مقید اولوب
اوراد واذکاریله ارکان سنیه مجاهده ایدنه بوقدر غیرلرده
لرده دخی رقص لرسائر قبایح ومنهیاتدن احتراز واجتناب
اتمش ایکن هیچ حرام اولان اویونی اختیار ایدوب عمل ایدرلرمی
اکر بلزم لکایله ایدرلرده نلورلر ایسه بو دخی سائله یا عناد ویا تعصب دندر

اویونی دیه

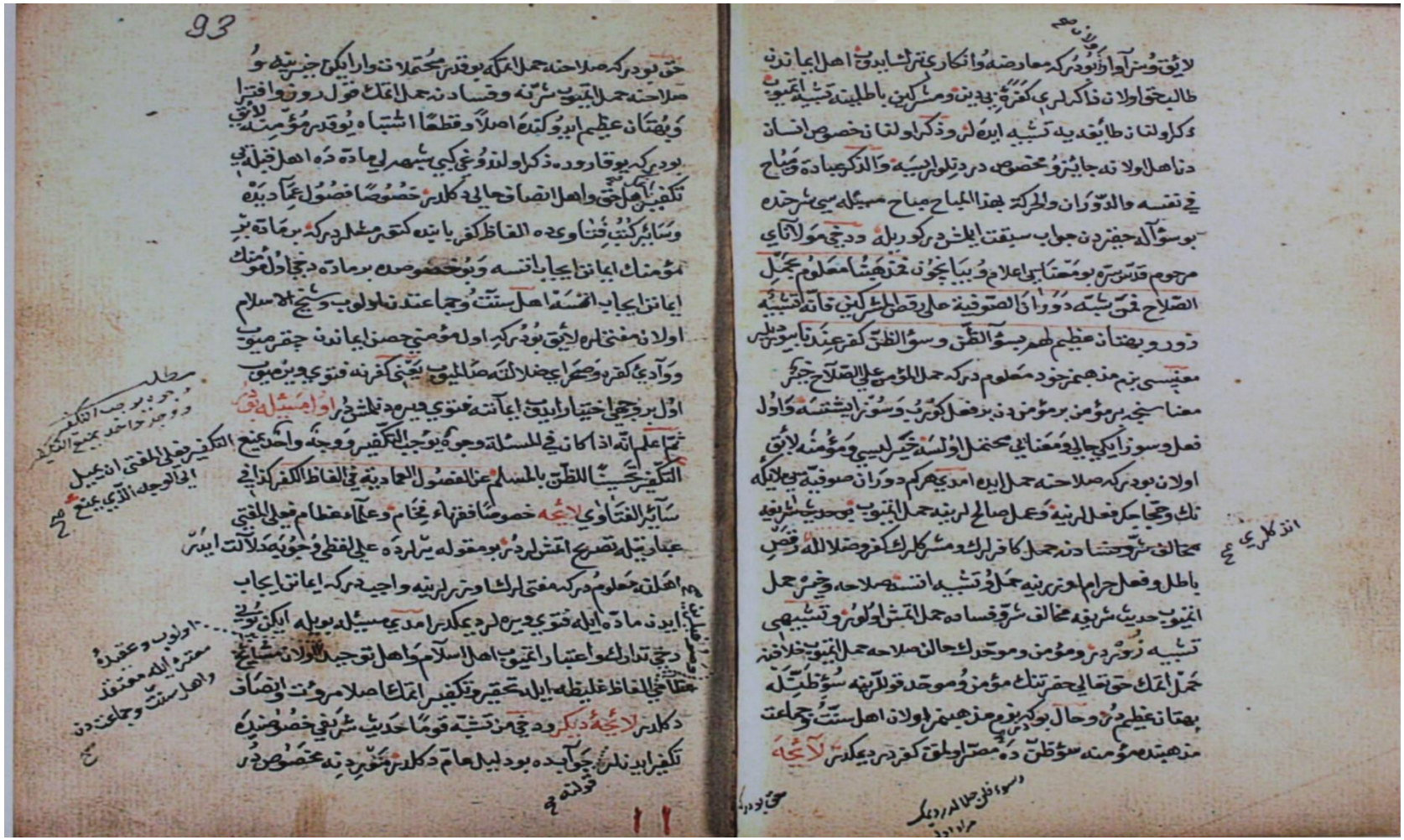

ایدرلرکه اول حدیث شریفلرینوبلدرکه قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
لا یقعد قوم یذکرون الله الا حفتهم الملائکة وغشیتهم الرحمة
ونزلت علیهم السکینة وذکرهم الله فیمن عنده وقال علیه السلام
ما اجتمع قوم فی مسجد من مساجد الله یتلون کتاب الله و
یتدارسون بینهم الا نزلت علیهم السکینة وغشیتهم الرحمة وحفتهم
بهم الملائکة وذکرهم الله فیمن عنده قال وجه الدین فی شرح المشارق قوله
علیه السلام وحفتهم الملائکة بالتشریف ایحیطون بهم ویدورون حولهم
للتبرک والرغبة فیما یشهدون له الحدیث علی فضیلة حلق الذکر وبو حدیث
شریفلرینک معنا لری نی اهلنه معلوم در اما معنا یاجمالیسی بودرکه مؤمن
لرحق تعالا نی ذکر ایدنلر لرکین ومجلس علم ایدنلر لرکین وقرآن عظیم اوقور
لرکین وتحصیل علم ایچون علم اوقیوب وعلم مذاکره ایدنلر لرکین ومجلس
وعظ وتصحیحت ایدنلر لرکین ملائکه لر اطراف لرنی احاطه ایدرلر دیو بیان اولنان
محلده مشارق الانوار یه شرح ایدن وجیه الدین رحمة الله علیه حضرتلرینک
شرحنده بیورمشلرکه حدیث شریفلرده اولان کلمه حفت تشدید
فا ایله در وحفت کلمه سنک معنا سی اولدرکه ایدن وقرآن اوقیان
وعلم سویلین ودینی وعظ ونصیحت ایدوب ونصیحت ایدیلن مؤمنلرینه
ملائکه لر تبرکا ورغبة طواف ایدوب ودورده ایدرلر دیو شرح وبیان اولنه
دورانی صرح بجاذکر المشی لردن وبو قدر بیان لردن معلوم اولدیکه
حق تعالی نیه عبادتلر ایدنلرک ذکر وتسبیح لرینه وسائر عبادتلرینه
لرینه محلنه کوره اقتضا یه حال وصفا وشوقله طواف ودور آنه
اتمک وارایمش سؤال وحقیرک بوکلامنه سؤال وارد اولوب
ملائکه نک حالی انسان حالنه قیاس اولنمز کوکلرده انلرک عبادتی

وهیئت عبادتی انسان کبی کلدر بوحالت وهیئت انلره مخصوص در
دینلور ایسه الجواب الله اعلم بالصواب جواب بودرکه بو آیتلرکریمه
لرک نزولندن وحدیث شریف لرک ورودندن مراد بو هیئتله عبادتی
ملائکه یه تخصیص وکلدیرمیجی مطلقا عباد الله لرک عبادتلرینه بوکونله
هیئتله عبادتلرینه وآرزو ایدرلر دیمکدر خصوصا عباد ملائکه دن
عباد بشرک افضل اولدوکی اصل سنت وجماعت فتنده متحقق در وبو معنی
مقرر ومتحقق ایکن خلافنه نص صریح وقاطع اولمدن عباد بشره
ممکن اولان عملی وحالی عبادتلره تخصیص افضلیتی مانع و
محل اولور بر مفهوم در نافهم جدا وبودخی اهلنه معلوم در کرکه
انسان اونسکز بیک عالمی وجمیع حالاتی وجمیع افعال وصفاتی
جامع در بو اجلدن در کرکه انسان عالم اکبر دیرلر واهل حال و
اهل کمالنه انسان کامل دیرلر خصوصا ملائکه ده اولان عمل
انسان کاملده بولنمسه کاملا ولیکن ناقص وخلق لازم کلور
اهلنه معلوم در لایحه ودیخی جنوه کلشی درکه کوکلرده اولان
عباد ملائکه نک کیمسی دایما قیام ده وکیمسی دایما رکوعده وکیمسی
دایما سجوده اولق عبادتلرینه بر جمله انسانده کمال
زیاده سیله اشاره حق تعالی انلرک عبادتلرینک افعال وهیئاتلرینه
یرم جمیع ایدوب جمله سنه انسانه بشر وقتده فرض ایلدیکی عارفه
همان بو اشارت کفایت ایدر امدی ایلماوالحق صفا وشوقله وبو
بوهیئات وحالاتله وتواجد ودورانله عمل اثقل انسانده بالطریق
الاولی اولور محصل الکلام بوخصوصده معارض ومنکر اولان لره

لائق و سزاوار نبود رکه معارضه و انکار ترک شایسته اهل ایمان نزد
طالب حق اولا ان ذاکر لری کفره بدین و مشرکین باطلینه تشبیه ایتمیوب
ذکر اولنان طایفه یه تشبیه ایده لر و ذکر اولنان خصوص انسان
دنا اهل اولانه جایز و مخصوص در دیلو ارایسه و الذکر عباده و مباح
فی نفسه والدوران والحرکة بهذا المباح مباح مسئله سی شرحنده
بوسوآله جفر دن جواب سیفتی ایلش رکو دیله و دخی مولانای
مرحوم قدس سره بو معنایی اعلام و بیا بخون تمزهیشا معلوم مجمل
الصلاح فمن شبه دوران الصوفیة علی رقص المشرکین فانه تشبیه
زور و بهتان عظیم لهم بسوء الظن و سوء الظن کفر عند نا بنص دلیل
معنیسی برم مذهبمز جوده معلوم در رکه حمل المؤمن علی الصلاح خیر
معنا سنجه بر مؤمن بر مؤمن دن بر فعل کوریب و سوء زاید شته سه و اول
فعل و سوزایکی حالیه و معنایی محتمل اولسه خیر لیسی و مؤمنه لائق
اولان بودر رکه صلاحنه حمل ایده امدیکم کم دوران صوفیه نین لایکه
تك و حجاجل فعل لرینه و عمل صالح لرینه حمل التیوب بو حدیث شریفه
مخالف شر و فساد نه حمل کافر لرك و مشرکلرك کفر و ضلالته رقص
باطل و فعل حرام لرینه حمل و تشبیه انتسه صلاحه و خیر حمل
التیوب حدیث شریفه مخالف شر و فساده حمل التمش اولور و تشبیهی
تشبیه زور و شر و مؤمن و موحدك حال صلاحه حمل التیوب خلافنه
حمل امك حق تعالی حضرتینك مؤمن و موحد قولرینه سوء ظن تله
بهتان عظیم در و حال بوکه بونوع مذهبمز اولان اهل سنت و جماعت
مذهبیدر مؤمنه سوء ظن ده مصر اولمق کفر در دیکدر لایحه

حتی بودر

سوء الظن حلال الرد یکدر

حق بودر رکه صلاحنه حمل التمکه بو قدر محتمل نوار ایکن خیر نیه و
صلاحنه حمل التیوب شر نه و فساد نه حمل امك قول دور و افترا
و بهتان عظیم ایدوکنده اصلا و قطعا اشتباه یوقدر مؤمنه لائق
بودر رکه یوقاردوده ذکر اولنوب دخی کیبی شهر لی عباده ده اهل قبله یی
تکفیر اهل حق و اهل انصاف حالی دکلدر خصوصا فصول عما دیه
و سایر کتب فتاوی ده الفاظ کفر یا نیله کتب مشاهیر رکه بر مسلمانه بر
مؤمنك ایمانی ایجاب انتسه و بو خصوصده بر ماده دخی اولمه مك
ایمانی ایجاب انتسه اهل سنت و جماعتدن اولوب و شیخ الاسلام
اولانه مخالف لائق بودر رکه اول مؤمنی حصن ایمانده حفر میوب
و آدمی کفره و صحرای ضلالته صالمیوب یعنی کفرنه فتوی ویرمیوب
اول بر وجهی اختیار ایدیوب ایمانته فتوی ویرمه دنلشدی اولا مسئله بو

مطلب
وجوه یوجب التکفیر
و وجوه یوجد بجمیع التکفیر

تمام علم انه اذا کان فی المسئلة وجوه یوجب التکفیر و وجه واحد یمنع
التکفیر فعلی المفتی ان یمیل
الی الوجه الذی یمنع

التکفیر حسنا للظن بالمسلم عن المفصول الحامدیة فی الفاظ الکفر کذا فی
سایر الفتاوی لایحه خصوصا فقهاء فخام و علما عظام فعلی المفتی
عباد تیله تصریح اعتش لردنه بو مقوله یی رد ده علی القطع و حتمیه دلالت ایدر

اولنوب و عقیده
معتبره الله معتقد
و اهل سنت و جماعت دن

اهلنه معلوم در رکه مفتی لرك و تر لرینه واجب در رکه ایمانی ایجاب
ایدن ماده ایله فتوی ویرمه لری لردی عکدر امدی مسئله یه ایکن تو نی
دخی تدارك ایچون اعتبار اتیوب اهل اسلام و اهل توحید اولانه مشاهیر
علما نك الفاظ غلیظه ایله تحقیر و تکفیر اتمك اصلا مروت و انصاف
دکلدر لایحه دیکر و دخی من تشبه قوما حدیث شریفی خصوصنده
تکفیر ایدنلر چوق ایده بو دلیل عام دکلدر مخرد نه مخصوص در

قوله ح

معنیسی دوران صوفیه یه منجیث الشرع رقص اطلاقی صحیح اولمادغنک
تفصیلی بودر که سامری ملعونك رقصی بزا غوجی تنکری درديو
معبود اتخاذ واعتقاد ایتدی و مشرك بالله اولدی اکا عبادت
ایدن اولدوغی حالده ایدی بو ظاهر در که صوفیلرك ذکر رقصلری کبی
الله تعالی نك انعال و صفاتمی و اسماء ذاتیه بر لیو مؤمن موحد
اولدقلری حالده اولدقلرندن ماعدا علم توحیدده عرفان الهی لرینی
زیاده اولسون و عرفان الهیه فتح قلب و جلای روح میسر اولسون ایچون
الله تعالی حضرتلرینه سرور و ذوق و صفا و شوق قلمه ذکر ایدوب دوران
ایدرلر و سامری ملعونك فعلیله اصلاً وجهاً من الوجوه مشابهتی
مناسبتی یوقدر دیمکدر و بو بیاندن صکره من حیث اللغه رقصی
رقص اطلاقی صحیح و صالح اولدوغنی تفصیلی بودر که عرب اللغه رقص یوقسق و ترنم
مجلسنده چنکی و ساز دن عورتلرك جمع بیاض دسوزیله اولان اویونه
دینلر دیمکدر و بو بیاندن معلوم اولدی که دوران صوفیه بویله رقص
کبی اولمادوغنی بیان ایچون و معلوم ان دوران الصوفیه لیس من هذا
القبیل بیوردیلر معنیسی بوندن معلوم و معلوم میتین کوندن ترنم
در که بو مقوله فعللر حالدن حاله دکلدر دیمکدر لمدی بو تفسیردن صکره
رقصی مشرك بالله اولان سامری ملعونك فعل قبیحنه و کفر صریحنه
محمل تشبیل و کاسد و تشبیه زور و فاسد ایدوکی و خطاء فاحش
ایتمکدر

اضلال شیطانله

تفسیرده مرقوم اولدیغی وجهله

صوفیلرك دورانی

اولور

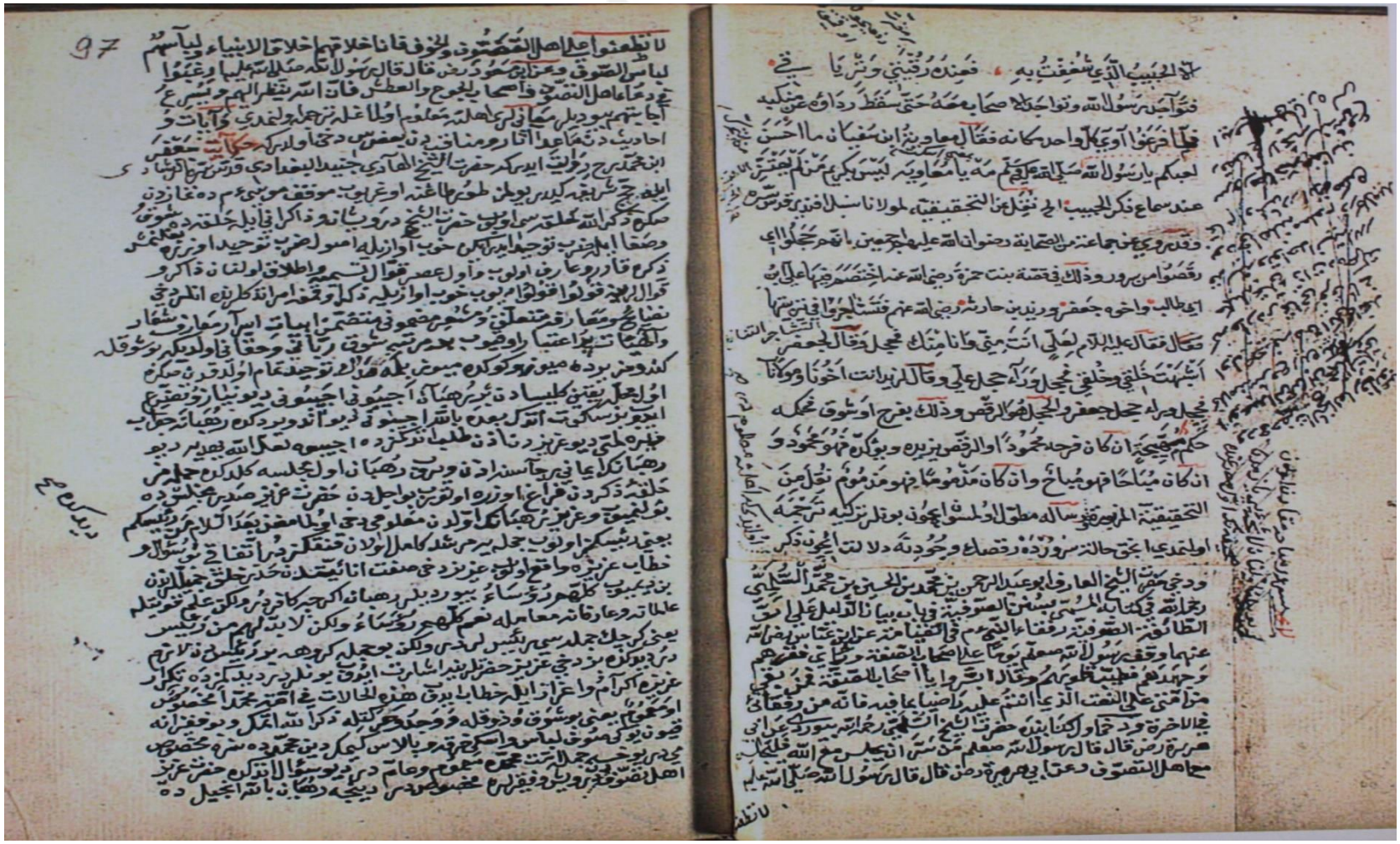
اولون تعصبه دن ناشی و ظاهر ایدوکی متحقق و باهر اولدی فایده
و بو خصوصده سلطان المحققین و برهان المدققین سبل اقتدی حضرتلری
دوران صوفیه حقنده بیان و تحریر ایتدکلری تحقیقیه نام رساله
لرینده دوران صوفیه یه هم شرعاً هم لغة و هم عرفاً رقص اطلاقی صحیح
اولدوغنی مفصلاً تحریر و تحقیق ایتمش اولدقلرندن اعتماد ایتمیلرایچون
کور سولمش مفصل اولمغله بو فائده یه درج اولنمدی کبار اختصاص
مطلوب ایدی و مولانای مرحوم قدس سره بو خصوصده جواب سؤالی تحریر
ایتدکلرنده تمکن زیاده تعویق و اهمال ایچون جواب ایرسال ایدوب
ولکن سلمنا اقتدا رقص ولکن لا نسلم کونه من جنس الحرام بیوردیلر
معنیسی تسلیم ایدرم که دوران صوفیه رقص اولمله ولکن بو رقص
حرام جنسندن اولمان رقص ایدوکن تسلیم ایتمزم دیوب بو حدیث
شریفله استدلال قصدوندنه لان قوماً من الحبش جاؤا فی عصر النبی
صلی الله علیه وسلم الی بابه مرقصین بالدف والمزمار فسمع رسول الله
فقال لعائشة رضی الله عنها اتحبین یا حمیرا ان تنظرین الی الدف الخ
قالت نعم فامسك یدها بیده ففتح الباب فنظرت تحت ابطه الی
رقص الحبشة بیوردیلر معنیسی رقص مطلقا حرام دکلدر زیرا مقتدای
ارباب هدایت و مرجع اصحاب عنایت رسول الثقلین و نبی الحرمین
و امام القبلتین حضرتلرینك رفقا تلهو رسعاد تلرینده دیار حبش دن
بر بولك قوم دفلر و دودکلر چالوب و مدحلر اوقیوب رقص ایدرکن
حضرت رسول الله سعادت خانه لرینی قپوسنه کلوب انلرده بر ایشتد کلرنده
ام المؤمنین عائشه انامزه لطفله خطاب ایدوب حبشی طایفه سنك

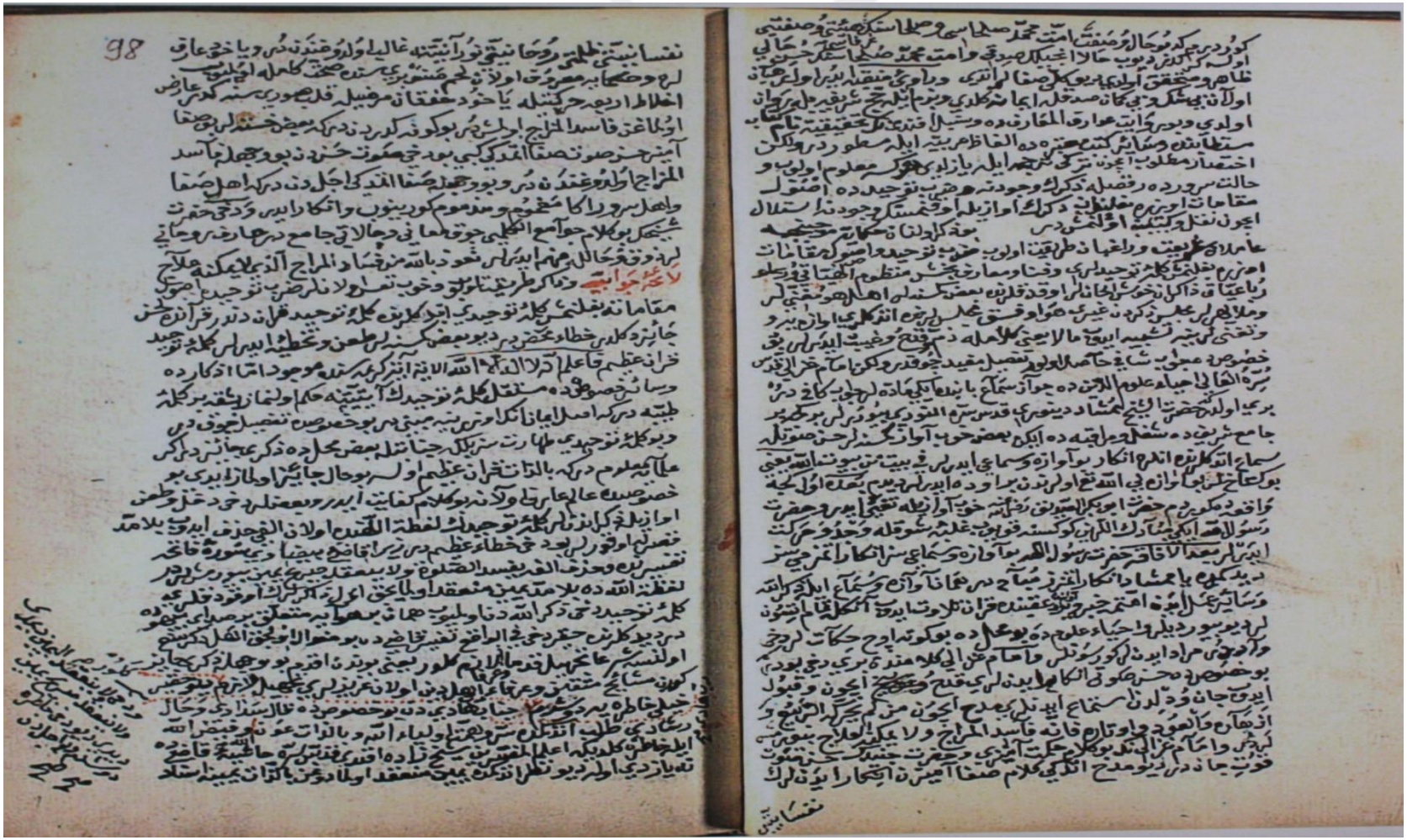
مقتدای

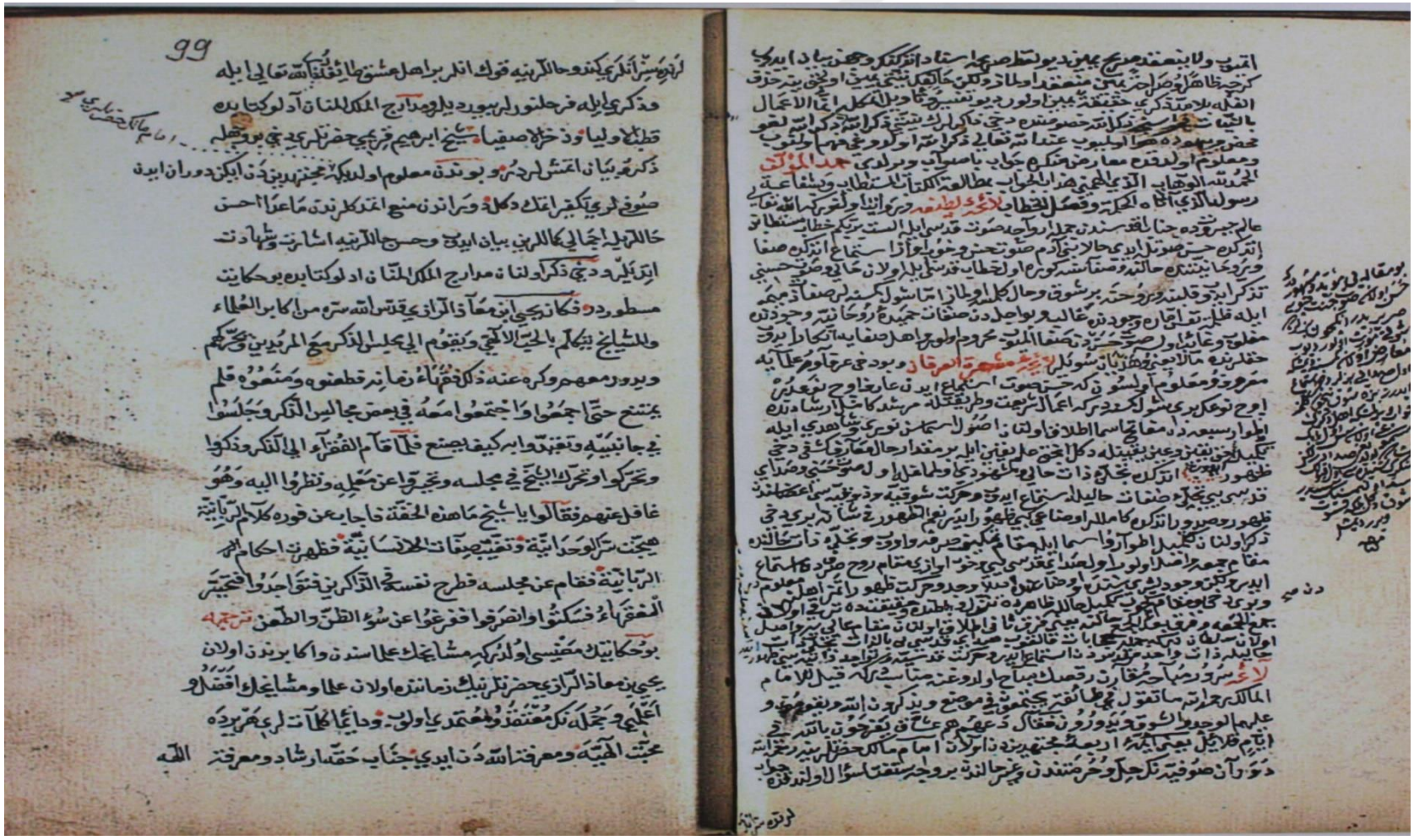
الرقص

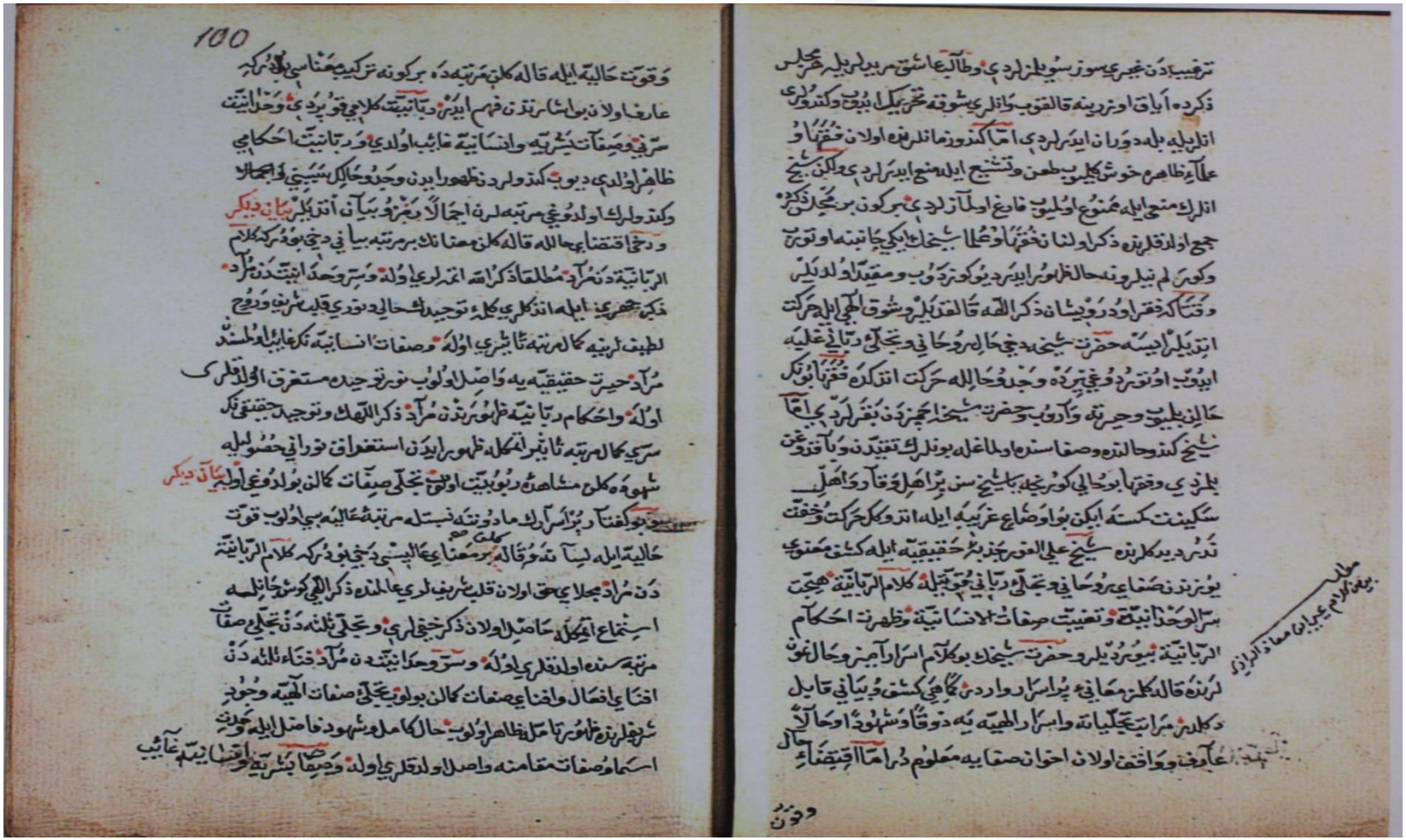
بو حدیث شریف نیچه یه دلالت ایدر
مسلم

اولمدن مراد افنا یی افعال و صفاتله کمال بولن تجلی افعال و صفات الهیه کمال بولق تکمیل فنا ایله ظهور بقا یه مستعد اولق یعنی مع الله مرتبه سی کمالن بولمدیغی اوله واحکام ربانیه ظهور بندن مراد تجلی اسما و صفات مقامنده فنا الله فنا کمالن بولوب بقا الله بقا حاصل اولماغله کان الله ولم یکن معه مقامنه واصل اولوب تجلی ذاته دن تجلی ذات حقیقی ظهوراتدوکی اوله لا یحبه امدیمهایی مؤمن موحد قرندا شلر بوحقیر قلیل المقدار اولسانتدن کوش جاتله بوکلایمه نی کوش ایدوکه اهل سنت وجماعتدن خصوصا علماء دین و مشایخ متقیندن اولوب وعلم وتقوا سنده پیشوا یی اولین واخرین و رهنمای اولیا و پیرهادین حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دن وراثت کامله ایله واولوب وشریعت مطهره ایله عامل اولان اولیای عظام ومشایخ کرام دن مرتبه نک اعلی درجه سنده شریعت و بر یکطریقت و بری معرفت و بری حقیقت دن بولنلر شریعت کفر یدن و کل طریقت کفر یدن و معرفت کفر یدن و حقیقت کفر یدن بلکه خوف حذر ایدرلر دیو اعلی قتده بولوح مرتبه نک کفری و اردر قتده قالدیکه بولنلر هیچ شریعت کفر یدن یله خوف و حذر ایتیوب و تحیلو لرلر لکن هیچ قایس میدلر بلکه تکفیر ایدن کسنه لر دوری آن ایده تک علی الاطلاق کفر نه حکم ایدرلر لکن بعض کسنه بو مقوله کامل اولانلرک حلاله اثر امانا اهله حرام دیو تدبیر لرینه مولانا یه مرجوملك والذکر عبادة ومباح فی نفسه والدعوة ان والحرکة بهذا المباح مباح فتوایی شرح وبیان تفصیلیله جواب بخش کوستریله و بو معنالر اولوقتوب و کوزایله و فهملم اولدقدن

حتی قتلیله

حق تعالی امت محمدیه الرینه وصالح الرینه هدایت ایدوب عبادو تعصب صفتندن نصفلیه آمین یا معین و مولانا یه مرحوم قدس سره حضرتلری یه خصوصدن بر اسلوب آخر یله دخی بیان مراد ایدوب و دلیل المسلمین الموحدین الاصولیین ان اهل القبلة لا یکفر و تکفیر اهل القبلة کفر یدیو رد یلر مفتیسی اهل اسلام و اهل توحید و اهل اصول اولدرکه اصل کلری یه دلیل کلری اولدرکه اهل قبله تکفیر اولنمیه وحال بو درکه اهل قبله یی تکفیره قصدی ایدوب نص قاطع و دلیل قویی اولدن کفر نه حکم ایمك کفر دردیمکدر لا یحبه امدی یا اهل اسلام اولندره خصوصا رمضانده اولان فقرا یه و علمایه لایق اولان بولدر و لدیکه یوقاردو دلمغز هنا مفهوم یحمل الصلاح دیدکلرنه شرح و بیاندن ذکر اولنان فصول یحمادی مسئله سیله عمل ایدوب مومنی حسن ظن دن جفر یوق اهل ادراکه کفر نه حکم ایتیوب و امام مالک رضی الله عنه حضرتلری یحیی و یحیی ابن معاذ الرازی یه حضرتلرینك زمانلرنده اولدقلری عزیزی شوقدر دوراندن منع مصر اولیوب و ترکه معارضه ایدوب حالته قوزین فقهای کاملین کبی حکمته حواله ایده لر دیو زمان سابقده وکذلك فی ما تمرده نجه اهل علم و اهل تقوی یکسنه لری کورمدکلری صنو فیلری دوراندن منع ایدوب انکار ایدرلر لکن کیسی معرفتنا الله ایجون سالك طریقت اولوب اعاقت تصدیق و تسلیم ایله ذکر الله یشوقله دوران اندیلر و یکی حکمة الله حواله ایدوب بوقدر رضا ندن بری و اهل سنت و جماعتدن اولانلر مشایخ بوددر انله عمل ایدوق و ذکر الله ده استغاده ایدوق عارف بالله کامللر یتشدیکلرده بو اعتقاده لد سالکن اولوب و اهل قبله لی کیمسه ما کان تکفیر قصد و عزیمت ایتیوب الله اعلم و رسوله

کلا فضله و بیان نسخه ده تحقیق و تفصیل حاصل اولسون ایجون

مولانا یه مرحوم مکلم

حضرتلرینه شیخ ایده و حالده و تفقه اولوب مرحوم

بحقیقت الحال دیو یلر امدی یه زمانه نرده اولان اهل بصیرت و اهل انصاف
اخوانه دینی لائق بولدرکه بویرساله یی و قوه فکریه یی غرض اذعان و
اهتمام ایدوب انلرده دینی ایله ایده لم و مولانای مرحوم قدس سره کندو کلامی
لرینه کال مرتبه تاکید و تایید ایچون فهذه قاعدة کلیة مقننة فی الکتب
المعتبرة کالمنار و المغنی یعنی یوردیلر یعنی اهل فتاوایه تکفیر جائز اولیوب
و تکفیر ترک کفر اولدوغی علم اصولده مقنن قاعده کلیه در کر اصول
کتابلرنده مسطوره و مذکوردر دیو
ماهو الحق بیانلرنی یلرمضا هو الحق بیاننده اهتمام ایدوب و جوابنا
جواب اهل المنصفین من اهل الحق بیوردیلر معنیسی دوران صوفیه یی
انکار ایدوب و تکفیر ایدنلرك دلیل لرینه ویرد و لمز جواب حق در کر
اهل حق و اهل انصاف اولیوب و حق ایله باطلی فرق ایدوب حملت جامعه
یه مظهر اولنلر جواب ویرلمش اولمه نه انکر عناد و تعصبه عرض فاسد ایله
جواب ویرلمش اولمه دیکدر دیو ذکر لری تکفیر ایدنلرك دلیل لرینه
جواب ویرد کلرندن صکره مزبور لرك حالرینی بیانه شروع ایدوب
و صاحب البزازیه لیس من المجتهدین و کذا صاحب الخزانه و یته یوردیلر
معنیسی دوران ایدر نصوص فیلری کافر دیو یه علما دن بزی بزازیه صاحبی
در که مجتهدین دن دکلدر و بزازیه صاحبی ایچون یرد و یته یوردی مجتهد
دن دکلدر دیکدر و دینی و اما صاحب الکشاف فهو معتزلی المذهب
فکلامه لایکون دلیلاً لنا لانه خارج عن المذاهب الاربعة و خارج
عن طبقات المجتهدین و المقلدین بیوردیلر معنیسی مزبور لرك
بریسی دینی صاحب الکشاف در که معتزلی مذهبندن در خلاف مذهب

اولماغله

اولماغله کلامیچون دلیل اولماز دیمراد و مرتبه منصفانه نظر شرع دینی
دینی مجتهدین دن اولوب و کل مقلدین طبقه سندن بله خارج در دیکدر
و بو تعبیر جه انلرك اهل حق اولوب اولمادقلری و جماعته دلیل اولماز
دینی و اما صاحب جامع الفتاوی جامع عصر سلطان مراد خان بمدینه
ادرنه محرر کتابه دیمیا بیوردیلر معنیسی مزبور لرك بریسی دینی
قیریق امر دیکله معروف جامع الفتاوی نام مجموعة المسایل صاحبی
در که آل عثمان دن سلطان مراد خان غازی زمانده ادرنه شهرنه
کلوب کتابین انده جمع و تحریر ایلش در دیکدر و سابقا ذکر اولنان طبقات
علماده بزازیه صاحبی مجتهد اولیوب مقلد ایدوکی معلوم اولمش در
و اما جامع الفتاوی مجتهد مقلد بله اولمه من وجه طبقات علماده
بزازیه یه و غیریه مقلد اطلاق اولندوغی انلرك ذم و تحقیرلرینه
دکلدر دیمراد مقلد اطلاق اولنانك تقلیدی مجتهد در بو لفظ
انلرك کمال علم و فضل لرندن اطلاق اولمقدر دینی نه مرتبه اهل علم
کر کدر که مجتهد لرك تقلیده قادر اولمه و دینی تا فیامته مقلد تعبیر اولنه
عالمده آکل حق بولدرکه قتی اولومرتبه دک نهایت بوقدر وار کله
نه مرتبه اولسه فولیی مجتهد مقولیکی محرر مانده تمسک قیلمیه
رحمة الله علیهم اجمعین رحمة واسعة و طبقات رساله سنده
کثر مختار صاحبین التنبی طبقه ده مقلد اولانلردن بلکه جامع
الفتاوی یه صاحبی دینی انلرده ایلرو کلدیکی حاصل الکلام طبقات علمایی
کوردیکی و بیلدکی احوال علمایه و مراتبنه واقف اولمرلرو مولانای مرحوم
قدس سره بو قدر تحریر و تقریرده ضکره کلامن زیاده تاکید و تایید ایچون

وتلخيص الكلام لا دليل في حرمة القرآن كمطلق القراءة والحديث بسورة يلر معيسي بنجه كلام بوقدر كه دوران صوفيه نك حرام لغنه وحلال اعتقاد ايدنك كافر اولدوغنه آيت وحديث دن نص قاطع ودليل جازم يوقدر عليكدر وبوندن مسئلن وكذا الاكلام في حرمته من الامام الاعظم مع ان الشافعي رحمها الله جوزه بسورة يلر معيسي دوران صوفيه كرام في نص قاطع ايله ثابت اولماد وغندن ماعدا الائمة الاربعه دن اجتهاد صحيح ايله محترد اولدركه برندن نخوا صادر ومتحقق اجتهاد له دخي حرمتي ثابت اولمه مشروط خصوصا مفتدامز وبغدي الحرم الامام الاعظم رضي الله عنه حضرتلرندن دوران حرمته وحلال اعتقاد ايدنك كافر اولدوغنه اصلا قول صادر اولمه مشروط بونك برله كه امام امت امام شافعي رحمه الله عليه حضرتلري جايز كورمش مذهبنده عمل اولنمش در عليكدر

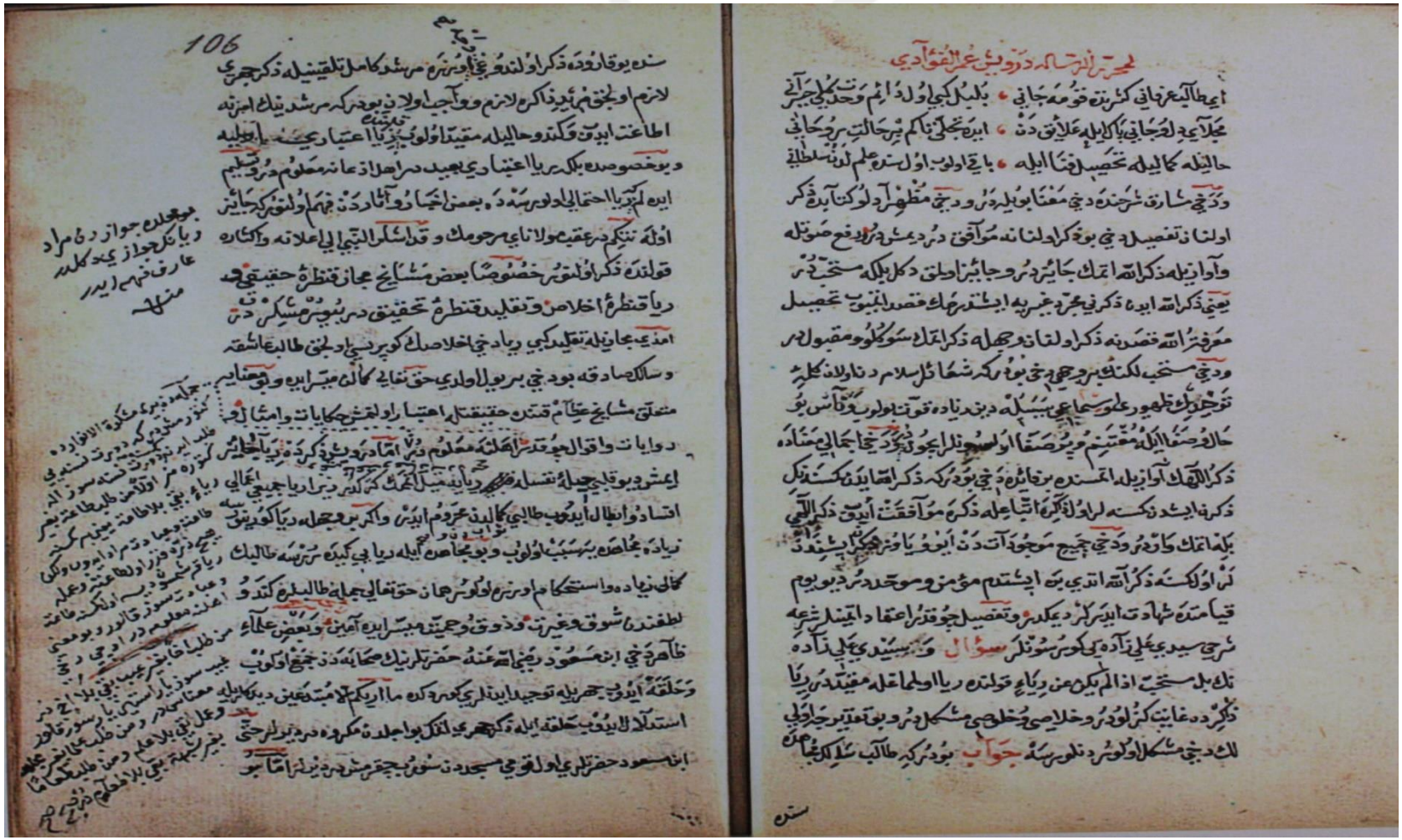
لايحه بو اجلد نذركه قطب عالم وغوث بني آدم وسر چشمه اولياء حضرت الشيخ سيدوحيي قدس الله سرهم الميمن حضرتلري شافعي المذهب اولمغله كذ ولروالي الآن سلسله سنده اولان كامل ومكمل سلطانلر حلقه ذكرلرنده شوق وذوق وصفا وعشق ايله دوران ايدرلر اكرچه اول صلفا نك اكثري حنفي المذهب در ولكن حرمته نص قاطع اولمغله وسلفلريته اتباعله وحنفي المذهبلرده بعض عباداته تشفع جايز اولمغله ذكر ده دوران ايدرلر وبو اجلد نذركه مولانا يعقوب حنفي المذهب اولانه عزيز لرك دوراته عمل لرنكه بعض بيتلر ايدوب التشفع جايز في بعض العبادات فانا نتشفع في الذكر كما نتشفع في صلوة الجنازة

الفاتحة

الفاتحه بسورة يلر معيسي بزم شافعي قوليله عمل ايدوب ذكر الله ده دوران ايتدوكلرك وحتى بوذكر عبادات دن بعضنده امام شافعي قوليله عمل اتمك جايز در امدي ايله اولايسه بزدخي دوران الله ذكر لمكده تشفع ايدوب امام شافعي قوليله عمل ايده رز تنه كم بزم مذهبمزده بر جنازه حاضر اولسه ونماز قيلمق ايكن جمع اولوب نماز نه قيلمق اجتهاد اولنمش كمل ايكن امام شافعي حضرتلري مذهبنده جايز اولدوغنه بناء جنازه غائبه نك تشفع ايله نماز نه قيلمق بزم يانمزده جايز اولدوغني كبي ذكر الله ده دخي تشفع ايدوب انلر قوليله عمل ايده رز عليكدر ودخي بو خصوصده ذكر حرمتينك جواز نه منع ايدن لره ذكر اردليل اقامت ايدوب جواب ويرمك قصدنه وقال صاحب الكواشي في تفسيره وصاحب الجلالين في قوله تعالى اذكروا الله ذكرا كثيرا في سورة الاحزاب يعني سورة يلر يعني تفسير كواشي وتفسير مدارك صاحب لري بويله در كريمه نك تفسيرنده ايله كلمه سيله تفسير ومبيان ايدوب يعني عاهوا القلة من التهليل والتكبير والتحميد والتقديس قياما وقعودا وعلى جنوبهم مرضاة واصباحا ليلا ونهارا سرا وعلانية بترا وبحرا سكونا وحركة وعلى كل حال بسورة يلر معيسي الله تبارك وتعالا بي چوق چوق ذكر ايدوك امر ايتمش در بنا عليه يعني فعال العصفانته وصفاء ذاته لائق وسزاوار اولان اسمايله ذكر ايدوك ديملكدر وبو خصوص دن خيلي كلام وتفصيل وتحقيق وتدقيق كوتورمش در وكرچه قابل ديملكدر ورسالة نك اكا مساعده سي بوقدر فقط بو قدر معلوم در ودخي الله تعالا نك شانته لائق اولان ذكر ده نهليل دن مراد كلمة توحيد در كه لا اله الا الله در وتكبير دن مراد

خصوصه سیدی علی زاده رحمة الله علیه خضر تلری ابن مسعود کردوکاری
ذکر جهری الله لربنه متوجه دکلدر رجوع اولوب حلقهٔ ذکرا الله کلربنه متوجه
درد یوجو آب ویروب ذکر جهری یوجائیز کویرسلردر سئوال لکن بوتقدیرده
حلقهٔ ذکرده مبهمه قالوب مستقل جواب لازم اولوردنلورسه جواب
بودرکه پیشوا آیمه اولیا ودرهنما آیمه صفیا یعنی جمله مشایخمز سیروسری
وپیری حضرت الشیخ حسن بصری رضی الله عنه رحمة تدن الی الآن بکیل
حال وتحصیل کمال ایله ظهور ایدن اهل سنت وجماعتدن اولان مشایخ
عظام مزدن هیچبرینک طالب عاشق ومریدی طرفلرینه وغیرلرینه
حلقهٔ ایدوب یقلیدلر ایکن جمعیتله ذکرالله ایدرکن مسبل مرخصوصًا
حلقهٔ ذکرک عدم جوازینه ومنع وحرمتینه دلالت ایدر بر آیات ورسول
اکرم صلی الله علیه وسلم حدیث شریف وسایر نصوص صریحه یوقدر واهل
اجتهاددن قول صحیح ذکر یوقدر ظاهر یوق ترکه یوق لطائف وعشر لرینه
عمل باطلی اختیار ایتمیوب بدعتی سیئه احداث ایتمش دکلدر وبدعت
اولدوغی تقدیرجه خیر مشارق الانواردهٔ مذکور اولان من سن فی الاسلام
سنة حسنة فله اجره واجر من عمل بها من بعده حدیث شریفنه موجبنجه
حلقهٔ ذکرالله بدعت حسنه اولدوغندن غیری ما رآه المؤمنون حسنًا
فهو عندالله حسن فحوای شریفنجه حلقهٔ ذکرک شیخین اولدوغندن
اصلا اشتباه اولماز ودخی حضرت رسول الله صلعم حدیث شریف روایت
اولنوب ترکه اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا ودریا من حیث شئتم سئوال
اولندقده بردوایتده حلق الذکر بیوردیلر حلق لاهک فتخیلکه
حلقه تک جمعی دیو حلقهٔ ذکرده کرچه عموما هر اذکار وکلمات

وآردر

وآردر ولکن افضل الذکر لا آله الا الله حدیث شریفی مقتضا سبنی کلمهٔ
توحید حلقه سنه دخی دلالتی وآردر اهلنه معلوم در خصوصًا
مشایخ عظام دن غیری نجه علما وصلحا وعترا حسن کوریه ایلا آنبو
هیئتله وبو حلقه ایله ذکرا یتوب مشایخ کبارلریله عمل ایده
کلمش لردر امدی بو حالت لردن معلوم اولدیکه بدعت بیئه اولیوب
بدعت حسنه اولوب عندالله مقبول اولان اعمال صالحه دن اولهله
ودخی معلوم اولدیکه حلقهٔ ذکرده طعن ودخل ایدنلرک دخل وطعنی و
حلقهٔ ذکره کریمیوجه اجتناب ایدنلرک اجتنابی صحیح اولیوب تعصب
دن ناشی اولغیر بر حال اولهله حق تعالی امتمز محمد ایله عارفلرینه صادقلرینه
واهل حال اولغیر حقیقت حالندن کمالن جمله مزه میسر ایده ودخی ذکر جهرینک
اولجه یتی بلکه مستحب اولمسی شرعة الاسلام شرحی سیدی علی زاده
رحمة الله علیه کتابنده ومشکوة الانوار کتابنده ونجه سایر معتبر کتاب
لرده ذکر وبیان اولندوغندن غیری ارباب کمالات واصحاب حالات
دن نورانی فی الدین حضرت الشیخ آق شمس الدین قدس الله سره حضرتلری
رساله نوریه لرنده ذکر جهری اولیا اولوب وبلکه مستحب ومستحسن
اولمسی خصوصنده زیاده اهتمامله تحریر وتقریر ایلمش لردر ومشایخ
کرام وفضلای فخام دن شیخ پیر احمد ابن شیخ حسن ابن شیخ حسین
رحمهم الله کبی علماء سابقین ومشایخ سالفین اورتسنده واعظ اسوه
یعمکله معروف ومشهور ملقب رانلردخی رساله نوریه نام بر رساله
شریفه لرینده آق شمس الدین سلطان کبی نجه ایات واحادیث وسایر
اخبار ایله استدلال ایدوب حلقهٔ ذکرک وذکر جهرینک جوازینی

وما وحلقهٔ توحید اولوب
توحید سائر اذکاردن
افضل اولوب دلالتیله
اولادر وسائر حلقهٔ لردن
افضلدر فتدبر

حضرت انس وانیل رضی الله عنه
اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا
یعنی جنت باغلرینه راست کلدکده
اینوب اوتلایکز صحابه کرام دیدیلر که
یا رسول الله جنت باغلری نه در
فرمودند که حلقهٔ ذکر در
اصحاب کرام دیدیلر که
جنتده نه مرادلر در دیو
قال علیه السلام
ریاض جنت حلق الذکر
ذکر ایدنلر
جنتده بیه اولان
خلقه لردر
حلقه لر
منتظم اولور

اولو یتیی خصوصنده بیان لطیف بیورمشلردر کرکه هیچ بری وجهله منعه
وانکار ودفعه قابل کلدر ودینی بوذکر اولنان لایحه لری بیله یانلو
تفصیل اولنان معنالری قبیلندن بولنوب وعداولنمش خصوصلرندن
که مولانای مرحوم قدس سره حضرتلری وحی اشارالنبی علیه السلام
الی اعلانه واکثاره واجهاره والتواجد بتوله علیه السلام اذکروا الله ذکرا
کثیرا حتی یقول المنافقون انکم مرآؤن بیورمسی معنیسنه حضرت رسول الله
صلی الله علیه وسلم امتلرینه اذکرالله ایدنه اشکاره ذکرانمکله وجوقه ذکرانمکله
وآوازیله ذکرانمکله ودینی وجد وحاللره ذکرانمکله مولانای مرحوم بوحدیث
شریفله اشارت بیورمشلردر ومعنا بوحدیث شریف حضرت رسول الله
صلی الله علیه وسلم امتلرینه خطاب ایدوب بیورمشلردر الله تعالی حضرتلرینی کبیر
ایدرلر دیو غفلتدن صکره شویله جوق ذکر ایدوکلرینه ذکرکرتک دیمکدر
مناسفقا کوره کره بزی مرآئی لرانجق دیسونلر دیمکدر لا یحبه من احب
شیئا اکثر ذکره منهومنجه کثرت ذکر محبتک الله دن غیلکثرت ظاهر وجد و
شوق وحال ثمره محبتدر وبوحالرده نائی ظاهر اولان کثرت ذکر
بالضروری جهرایله وآوازیله ذکرانمکله ایجاب ایدر ودینی بوذکرلر اوکا ایجاب یعنی
لکن تحققی وبوحدیث شریفک اکثار واجهاره وتواجده دلالتی واشارتنک
وجهی عارفلرجه حال وعالم اهل کمال اولدیغی مرتبه معلوم شدر ومولانای مرحوم
بوحدیث شریفک راوی سی دینی بیان مرآت ایدوب رواه انس رضی الله عنه
بیورمشلردیلر وبوحدیث شریف احادیث شریفه صحیحه دندر ولوب
اعتقادیدر وتصدیقی لازم ایدوکن بیانجه من صحیح البخاری بیورمشلردیلر
زیرا علمای دین ومشایخ متقدمین اصح الکتاب بعد کتاب الله ثم البخاری

والمسلم

اصحابه دن عاصم وغیرلری

صحابه دن وغیرلری رضی الله عنهم

والمسلم بیورمشلردر یعنی کتاب البرلرک غایتله صحیحی اولوب ذلک الکتاب
لاریب فیه مقتضاسنجه شاشده ذره قدر شک وکمان اولیایی قرآن عظیم
درماندنه کجک غایتله صحیح اولوب شاشده ذره قدر شک وکمان اولیایی حدیث
شریف کتابلرندن بخاری ایله مسلم کتابلرینی امدی بوحدیث شریفه صحاح
بخاریدنه منقول اولدیغی اهل دین واهل شریعت اولانلر بوخصوصده ذره قدر
شک وکمان ایتمک انصافدن کلدر جعلنا الله وایاکم من المؤمنین المنصفین
ودینی مولانای مرحوم قدس سره حضرتلری بوبیاندن مدعا آردنه ایکی شاهد له
اثبات فصدرنده وفی روایته اخری اکثروا ذکر الله الا الله حتی یقولوا انکم
مجنونوز بیورمشلردیلر معنیسی حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم برآخر روایتده
الله تعالی حضرتلرینی کلمه توحید ایله جوق ذکر ایدک وسوله قدر جوق ذکر
ایدک وسوزلرله ایدک کبی منافقلر بزی کورنجه دیوانه لرانجق
دیسونلر دیمکدر لا یحبه وبوحدیث شریفک اعلانه واکثاره واجهاره
وتواجده دلالتنه غیرک مخالفیعضی زیاده حالانه دینی دکلدر
زیرا کثرواکمله سوایله ایتدا انتکلرندن غیری مجنون لفظی ایله دینی لفظ
ایدوب جنون صفتی ایله متصف اولمغه ایرمامش اولدیغی زیاده حال
وتواجد حاصل اولمغه رمز واشارتیله ذکرانتدیلر کلمه توحیدله
وغیراسمای سبعه الله تعالی حضرتلرینی ذکرایدنلرک مرتبه سی وحالی جوق دیمکه
غلبه بهمانله مقام صحو دنمقام محو واریخه اهل عشق کرک اهل
حالک افعال واوضاعندن پی اختیارنا جوق حال کورینور اهلنه معلوم
درلر واهلی اهلی بولورسا بزعوام خام لرایله لرانکجون عوام خامدرلر
اهل شوق طالبلرلر وذاکر اهل ریاودیوانه لرصفتنده کورینورلر ودینی

بو حدیثه شریفلیك راوی سنی بیا بخوه دعوا ما بو سعید الخدری بیورمشلر

ودخی مولانا یعنی رحمه قدس سره ابتداء کلام لریده دیباجه ده ربنا

اجعلنی من اهل الایمان ولا تجعلنی من ذریة الشیطان واحشرنی یوم

المیزان فی زمرة العارفین بنور الایمان بیورمشلر شریعت محمدیه ده و

طریقت احمدیه ده حقله باطلی فرق ایدن اهل حق دنا اولق طریق

جهالته و غفلت ده تعقب و عناد و استکبار ایله و ذریة شیطان دن

اولماق اوزره دعا ایله اصل ایمانه و عارفانه کامله لازم اولانی فی

واشارت انذکر یحیی کبی انتهاء کلام لطیفه لریده دخی بو دعا ایله تمام ایدی

جعلنا الله و ایاکم من زمرة الموحدین ولا یجعلنا من حزب المعاندین بو یولده

یعنی بو نده دخی مزانتزیلرکه علماء عظام و مشایخ کرام دنا اهل حق اولانلر

اولعزیز لردرکه حق تعالی جضرتلرینه افعالا و صفاتا و اسماء و ذاتا ظاهر و

باطن توحید حقیقی ایله توحید ایدوب بالذات رسول الله ده یا خود ورثه

رسول الله ده لان کامل سلطان لردن علم ظاهر ده ولدنیه وارث اولوب

وذوق و شهود او حالات مراتب العلیه یه واقف اولوب فنا الفنا فقا و

بقا الله بقا مقامنه ایرشه لرا متابعت مقامه ایرشمیوب کندو وجود

افعالیسی و وجود صفاتیسی جهالتدن وجهالتدن قلان موحد حقیقی

اولمایوب ظاهر ده و باطنده مجاز ده و حقیقتده حق ایله باطلی فرق

ایده میوب کندوسی کامل و مکمل لردن عد ایدیلوب لزوم کامل ایله و عناد و

استکبار ایله اهل حال و اهل کمال سلطان لردن و طریقت لریته دخول و طعن

بالضروری کلدیلرسه عائد و راجع اولوب کندو جهلی ظاهر اولور لهذا رساله

هرکسه یا جهله دعوی کند عالیم کویدیلر لکن دون بو ده

هرکسه اورا کوه مستش طرز غوده موسیورلر خواندولی تادوه بوده

امیدرکه حق تعالی جل و علا جمله اینبیا و اولیا حرمتنه و علی الخصوص

قطب عالمیان و غوث آدمیان عزیز مزو سلطان غزنین شعبانه افندیزه قدس سره

حرمتنه مولانا یعنی رحمه کرم روح مطهرلرینه تعلیس ایدوب و جمله عزیزلر

دعاسی ایله دعا لرنده اول و آخر و ظاهر و باطن اولنزد عزه قبول ایدوب آمین

خاتمة الرساله دیو علما و صلحا دن و خلفا و دیر و یا دن اولان

اخوان صفا بو رساله کوریب التوکله طریقتده اتوکله تمسک و احتجاج

مرادا تزکل یزده عان هریرده دهر حالده تمسک و احتجاجه عزیمت

ایتیوب و بو رساله یه استناد و اعتماد له عنف و غضب و ناسزا

ولایق اولماز سوزیله حالته نصب قاری شدر میوب مدارا و حسن

معامله ایله تمسک ایدوب و منکر لریدخی الزامه قصد ایده لر دیر امنکر یزه

معاندینك اکثریا انکار و عنادی عالیا اولوب ایله اولحق

شیطان کبی انسانه زیاده الم و کدر و یرمکدن خالی اولماز امیدیم

عاقل و کامل اولدیرکه اتوکله زیاده مجادله و مقابله ایتیوب

ممکن اولدقجه حق تعالی جل و علا نك رسولکریمنك ارشاد و تعلیم ایتدیکی

ایندرد و کی ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی

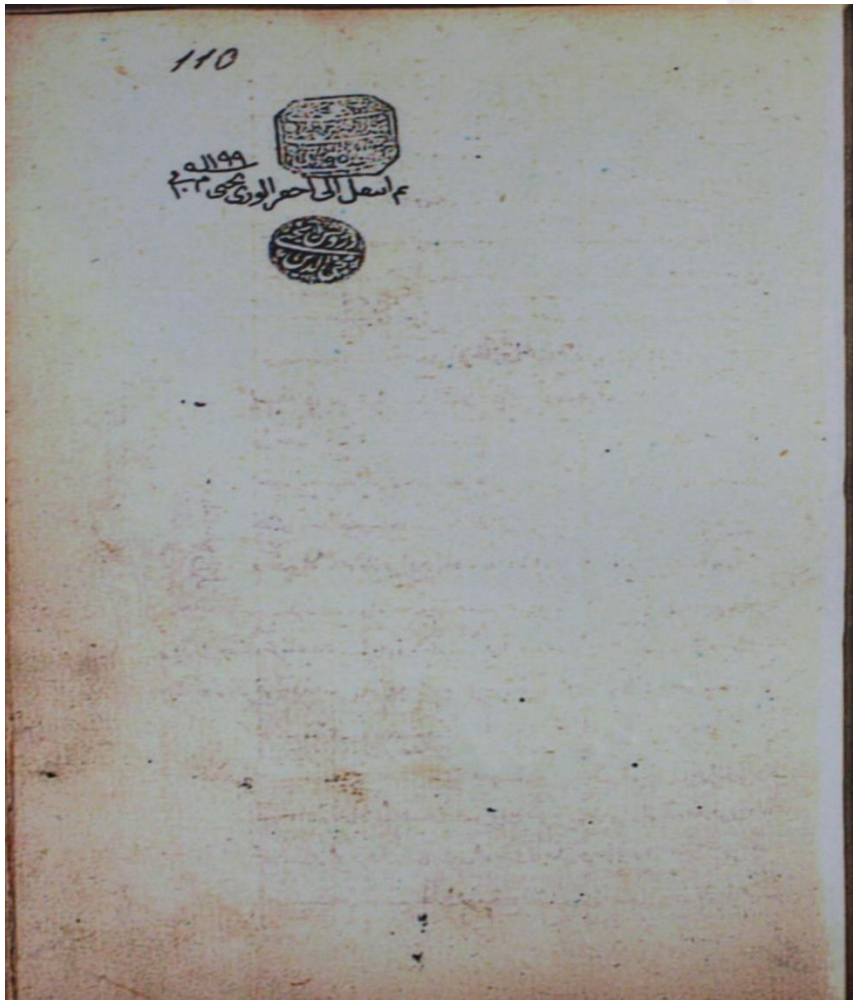
هی احسن قول حکیمی ایله عمل ایدوب و اکر ضروری جدال لازم کلورسه

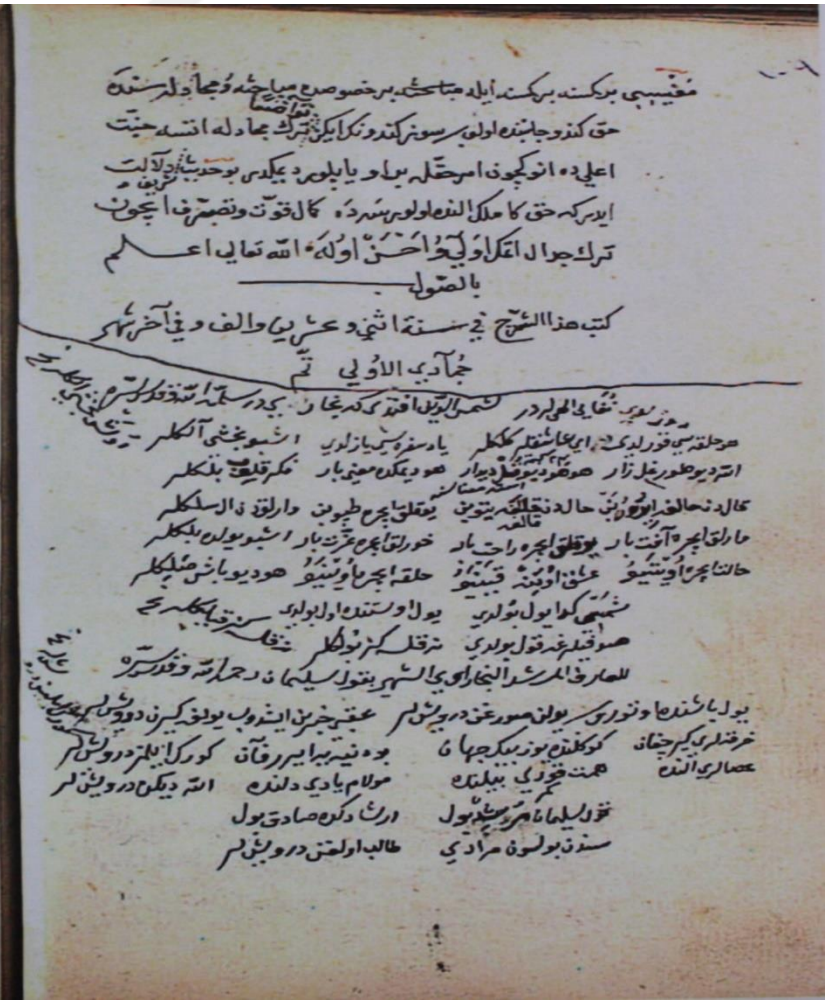
ده حکیمانه مجادله و مباحثه ایدوب هر حالده خلق محمدی ایله

عمل ایده کرحضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نور کامل

اولانلرك حالنی کاینی بودر حضوصا حضرت رسول الله صلی الله علیه

وسلم من ترك المراء وهو محق بنی له بیت فی الجنة بیورمشلردر

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı **:** Duygupınarı ITANI

Doğum Yeri ve Tarihi **:** Üsküdar / 01.01.1993

EĞİTİM

- **Lisans** : Kocaeli Üniversitesi / Fen- Edebiyat Fakültesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2014)
- **Yüksek Lisans** : Kocaeli Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. (2018)

İŞ TECRÜBESİ

İstanbul Ercan Görür Ortaokulu / Türkçe Öğretmenliği (2014-2015)

Kocaeli Üniversitesi, / Okutmanlık (2015-2016)

Yunus Emre Enstitüsü, Amman Türk Kültür Merkezi / Okutmanlık (2016 - 2017)

Ürdün Üniversitesi, Türkoloji Bölümü / Okutmanlık (2016 - 2017)

Yunus Emre Enstitüsü, Beyrut Türk Kültür Merkezi / Okutmanlık (2017 - .....)

Beyrut Amerikan Üniversitesi / Okutmanlık (2018 - ....)

SERTİFİKALAR

Pedagojik Formasyon Programı Sertifikası (Kocaeli Üniversitesi)

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sertifikası (Yunus Emre Enstitüsü)

DİLLER

İngilizce (İleri), Arapça (Başlangıç)